MÜÜRILEHT

TARTU JA MAAILMA KULTUURILEHT

KAHEKÜMNE TEINE NUMBER : FESTIVALI ERI 2012

VÄLJAANDJA: MTÜ TARTU KULTUURITEHAS · TOETAJAD: TARTU LINN, TARTU KULTUURKAPITAL, EESTI KULTUURKAPITAL · TRÜKK: PRINTALL · TIRAAŽ: 4000 · TASUTA!

#22 :
FESTIVALI ERI

KAASAUTORID

Anti Saar on kirjanik ja tõlkija. Vähe on asju, mis talle ei meeldi. Üks neist on riisiõlgedest kübar. Ta ei kanna seda kunagi. Tal ei olegi seda.
Avaldame käesolevas numbris Anti Saare tõlke prantsuse kirjaniku ja filmimehe Georges Pereci suurteosest „Elu: kasutusjuhend". Kiika lk 39.

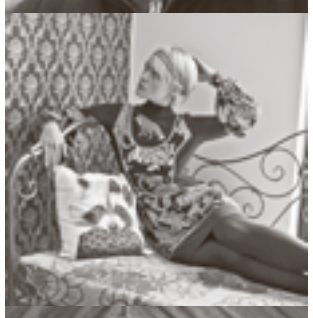

Elina Kasesalu on lõpetanud graafilise disaini eriala, kuid hetkel huvitavad teda kujundamise kõrval veel illustratsioon, maalimine, videokunst ja animatsioon. Ta on teinud mõned muusikavideod ning loodab lähitulevikus teha paar lühianimatsiooni. Elinale meeldivad väga rebased ja kassid, muusika ja kosmos, filmid ja ulme, kohupiimakoogid ja unistamine. Tema erinevate töödega saab tutvuda aadressil papercuts-portfolio.blogspot.com.
Elina koomiks seeriast „Eesti film koomiksina" ilutseb Müürilehe festivali erinumbri värvilisel tagakaanel.

Eneli Luts tunneb vahel, et tegeleb liiga paljude erinevate asjadega korraga, aga möönab samas, et kogemuste ning elamuste kogujana teisiti ei saakski. Kõige rohkem energiat panustab ta kultuuri korraldamisse ja tarbimisse, osaleb hooajaliselt looduskaitseprojektides, treenib end *capoeira*'ga, teeb pilti ja ajab asju galeriis Noorus.
Galerii Nooruse ajaloost kirjutas Eneli ka selle lehenumbri kunstirubriiki. (lk 18)

Getter Vahar õpib kunstiakadeemias stsenograafiat ja armastab kujutada ümbritsevat pildis – seda nii foto kui joonistuse, kuid muidugi ka filmina. Getter seda küll ise ei ole märganud, aga muuhulgas on ta muusaks nii mõnelegi muusikule, fotograafile ja paljudele teistele, kellel on õnn temaga tuttavaks saada.

Kaspar Jassa on kaasaja üks väljapaistvamaid humaniste. Ta on õppinud Tartu Ülikoolis vene filoloogiat, semiootikat ja etnoloogiat. Kaspar töötab Eesti Rahva Muuseumis giidina. Ta kirjutab, pildistab ja puhkab. Sekka kuulab muusikat ja mängib vahel plaate kui DJ Jassa.
Kaspari sulest on välja venitatud „Päevade tatt". Getter joonistas illustratsiooni kõrvale. (lk 33)

Maarin Mürk huvitub muuhulgas sellistest teemadest nagu kaasaegne kunst(ielu), omaalgatused, alternatiivharidus ja kunstikriitika, õpetab EKAs kunstiajalugu ning teeb koos kolleegidega Kunstiministeeriumit ja Artishokki. Müürilehega jagab ta tähelepanekuid vabakutselise kunstitöötaja elust.
Maarin kirjutab Artishoki rubriigis, miks kunstiümarlauad nii igavad on. (lk 15)

Madli Maruste huvitub eelkõige inimestest ning kogu taustsüsteemist, mis moodustab ühe indiviidi. Madli on õppinud kunstiajalugu, semiootikat ja urbanistikat. Hetkel õpib ta Goldsmithsis linnasotsioloogia doktorantuuris. Tallinnas teeb koostööd Linnalaboriga.
Avaldame koostöös Urbanistide uudiskirjaga „U" Madli Maruste INURA rahvusvahelisel linnaruumikonverentsil ette kantud uurimuse linnaruumist ja nähtavatest ning nähtamatutest inimestest selles. (lk 34–35)

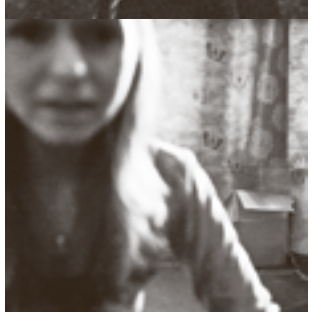

Maia Tammjärv ei ole isegi enam kirjandustudeng Tartust (kuigi võib-olla varsti jälle on), küll aga kirjutab ta jätkuvalt arvustusi ja nüüd juba toimetab Värske Rõhu proosat. Seekord ei arvusta Maia mitte proosat, vaid luulet. Maia kirjutab Hanna Kangro luulekogust „Kolmeteistkümnes kääne ehk Kõik kalamaja tänavad". (lk 32)

Maike Maiste on tantsufänn, kes töötab vabal ajal juristina. Maike naudib tantsu igal kujul, kuid eriti hingelähedane on talle kaasaegne tants. Oma tantsualaseid kogemusi jagab ja läbielamistest tantsumaailmas kirjutab ta ka oma blogis tantsuteatri Zick veebilehel.
Maike uuris lähemalt, mida kujutab endast tantsuüritus keðjaTallinn 2012 ning vestles asjaosaliste Raido Bergsteini ja Ine Therese Bergiga. (lk 23)

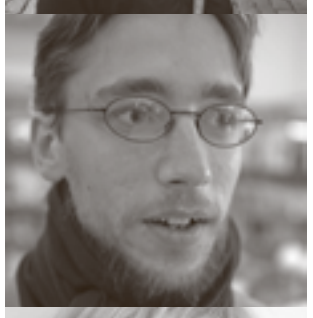

Mart Alaru on üks kujunemisjärgus tartlane, kes tegeleb vaheldumisi kirjutamise, muusika, filmide vahtimise, teejoomise, raamatute lugemise ja võib-olla mõnikord ka *tai chi*'ga. Õpib Tartu ülikoolis etnoloogia erialal, kõrvale võtab folkloristikat. Pillidest mängib flööti ja natuke ka kitarri. Marti, nagu paljusid teisigi, tõmbab mõtlemises miski idasse, eriti just Hiina kanti, Jaapanisse ka. Meeldib mõelda inimestest, neis lasuvatest kiiksudest ja nendega pikalt vestelda, kuulata inimeste lugusid ja rääkida ka enda omi.
Mart kuulas Õunaviksi viimast albumit Martiini „Virr-varri ähvardus" ning jagab muljeid plaadiarvustuste rubriigis. (lk 12–13)

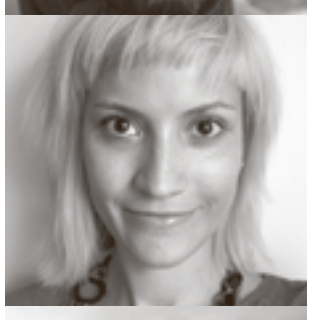

Martina Tramberg on lõpetanud Balti Filmi- ja Meediakooli filmiprodutsendi erialal ning on omandamas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias kultuurikorralduse magistrikraadi. Rakendust on ta leidnud mõlemas valdkonnas, tegeledes nii reklaamklippide produtseerimise kui ka kultuuriürituste korraldamisega.
Martina uuris aastaid soome teatrielu arendanud ning juhtinud Tuomas Auvinenilt kultuuri, selle korraldamise ja ettevõtluse kohta. Tuomas on olnud lektoriks ja direktoriks ka EMTA kultuurikorralduse magistriprogrammile, mis tänavu 10-aastaseks saamise puhul juubeldab. (lk 29)

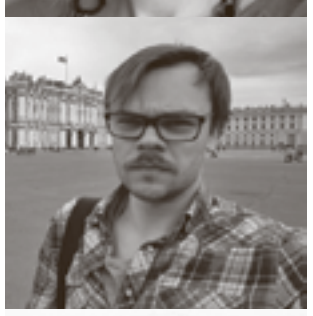

Peeter-Marko Mikk on äsja Tartu Ülikooli kultuurikorralduse eriala magistrantuuri lõpetanud ettevõtja, kes veel mõni aasta tagasi korraldas Pärmivabriku programmi ning on jätkuvalt üks Tartu Kultuuritehase juhtivjõude. Peeter aitab korraldada bändikoolitusprogrammi, mille esimene süst sai teoks Tartu muusikanädala raames. Muul ajal on Peeter kõva ehitaja.
Peetri magistritöö uuris reiviskeene tekkimist 90ndate alguse Tartu klubimaastikul. Avaldame antud lehenumbris killu tema uurimistööst. (lk 8–9)

Stella Salumaa on õppinud EHIs kultuuriteooriat ja EKAs animatsiooni. Teinud nukufilmi, joonisfilmi ja piksilatsiooni. Viimasel ajal on tekkinud ka huvi koomiksite vastu. Stella portfoolioga saab tutvuda aadressil stella-salumaa.planet.ee.
Stella koomiks „Karikakra mäng" seeriast „Eesti film koomiksina" kulgeb leheküljel 38.

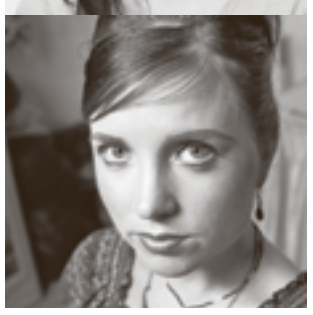

Terje Toomistut huvitavad kultuuridevahelised protsessid, erinevad sotsiaalsed reaalsused, sood ja seksuaalsused, kultuuriliselt konstrueeritud tähendusüksused, kultuurimälu, psühhedeelia, muusika. Need ja muudki köidavad nii antropoloogi, aga ka vabakutselise kirjutaja, hobifotograafi, rännublogijana (avantyristid.blogspot.com, www.avantourists.com) ning viimasel ajal rohkem ka filmikeeles (nt tegi Terje koos Kiwaga dokkfilmi „Wariazone"). Studeerinud ka majandust ja kommunikatsiooni, aga jõudnud kodusesse etnoloogiasse Tartu Ülikooli doktorantuuris, peadpidi Indoneesia transsooliste seas.
Terje uurib suvekuudel Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumis toimunud näituse „Mässav neoist" staarilt Istvan Kantorilt neoismi ja plunder'*damise kohta. (lk 14)*

Tõnis Vilu on eesti kirjanduse magistrant, kes tuli tagasi.
Heitke pilgud Tõnise luuleridadele kõrvallehel.

Kaanefoto: Renee Altrov

Foto: Renee Altrov

Vabadusest ise õppida

Koolis käimine on minu jaoks alati olnud omamoodi väljakutse. Olgugi et kuni põhikooli lõpuni olid mul valdavalt kiituskirjad, sattusin alatasa kellegagi konfrontatsiooni – ühesõnaga kaasõpilastega kaklema või õpetajatega sõimlema. Ma ei saa öelda, et ma oleksin olnud tagakiusatud, küll aga olin ise paras provokaator ja marakratt ja üldse ei meeldinud mulle eriti koolis käia. Ma valasin oma viha välja peamiselt süsteemi ja selle misjonäride peale. Kaasõpilastega sain ma üldiselt enam-vähem talutavalt hakkama, vähemalt peale algklasse suutsin ma suuremat osa neist isegi edukalt välja kannatada. Kuid siiski päev läbi mingis pimedas ruumis ühe koha peal passimine tegi mind algul närviliseks, hiljem uimaseks ja kui ma ei tegelenud parajasti tagapingis mässu õhutamise või muidu siplemisega, siis ma magasin.

Kooliviha ei tulene mul sellest, et ma kõike juba ise tean, ja mitte sellest, et mulle ei meeldi õppida. Vastupidi. Aga olles pigem avastajatüüpi, ei ole mulle kunagi sobinud selline kooli- ega ka ülikoolisüsteem, nagu see praegu kehtib. Või vähemalt on mul alati olnud vaja seda enda jaoks kõvasti painutada. Ma ei usu iseenesestmõistetavalt kõike, mida mulle öeldakse. Ma tahan iseseisvalt veenduda ja selleks on vaja aega ning kogemust. Eksamiks õppides olen avastanud end tihti olukordadest, kus tahaksin mingisse teemasse põhjalikumalt süüvida, aga kuna olen sunnitud teadma kõigest midagi, ei ole mul olnud aega, et kuskil tamp maha võtta ja lihtsalt nädalate kaupa mingisse teemasse sukelduda. Ma saan aru, et on palju neid õpilasi, kes ei suudagi ise midagi omandada, kui näpuga ette ei näidata, aga süsteem ei saa muutuda selliseks, et need, kes on võimelised iseseisvalt endale sobivamal viisil õppima, sellest võimalusest ära lõigatakse.

Seda enam vihastab mind juba palju kriitikat saanud kõrgharidusreform, mis muudab hariduse omandamise paljalt kellegi teise veendumuse pähetuupimiseks. Kus ei ole ruumi, aega ega avarust, et iseseisvalt õppida, avastada ja veenduda ning lasta oma veendumustel settida. Kus kogemuse omandamist ei väärtustata.

Mu ümber on piisavalt noori inimesi, kes väljuvad peale viiteteist-seitsetteist aastat hariduseteed lillevanikud süles ülikooliuksest ja avastavad ühtäkki, et nad on veetnud oma tuupimisaastad koopas ja n-ö pärismaailmas neil pooltki sellest, mis omandatud, vaja ei lähe. Heal juhul leiavad nad mingi töö, kus nad siis uuesti vastavalt vajadusele välja koolitatakse.

Ülikooli eesmärk võiks olla õpetada haritud inimesi, mitte pelgalt haridusega inimesi.

Mul on siiralt hea meel, et mul on olnud nii mõistvaid õpetajaid ja intelligentseid õppejõude, kes on mõistnud minu kärsitust, keevalisust, nooruse uljust ja vaadanud mööda mu katsetest ka teinekord lati alt läbi joosta. Suuresti tänu neile mind tegelikult tõesti huvitab.

Head õppeaasta algust ja seda eriti neile, kes sel aastal kooli ei lähe. Head iseõppimist!

Helen Tammemäe
peatoimetaja

Tõnis Vilu

LUULE

MILLAL TULEB JÜSSI?

keset lagendikku on üks
muldpõrandaga onn
väike-maarjast mitte väga kaugel
kuhu fred jüssi
ei põika sisse teed jooma

ta viis kunagi ammu
kaasa kadakanõmme
ja mere
ja nüüd ei ole
siin enam midagi
seljakotis kanda

mis sa teed

•

ma teen sulle sauna
modernist

lapsed alumistel plankudel
varvaste rodu
keegi mõtleb riigist
teine teeb plaane
emale
fooliumist voolib põhjala kuju

õhtu on hele
aga mitte igal pool

mida küll välja lugeda
sellest kuumast

istu veel
modernist
ma teen sulle sauna
ja sina räägi
justkui soome kaseviht

et ma seda pilti
ei unustaks

•

GOTT MIT UNS
(hemingwayle)

selge ja ootuspärane
pime öö
paras pinnas müstikaks
ja et taevas on tähtedeta
siis võib kõrgustele mõelda
päris isiklikult
häbenemata suurelt ja liialdades
tõtt juurde pannes

nii polegi ime
et karlovasse tagasi kõndides
oli näha kasse
ja siis põlvepikkust ernestit
kes miisudele jahti pidas
jahi pärast
ning kui ta ühe neist
leopardi pähe maha lasi
ja oma teost kohe aru sai
ei olnud enam kurbusel
ega kassikuselõhnal
otsa ega äärt

kui selge saab veel üks asi
olla enne
kui päike jälle tõuseb

VALM

ilvest täna metsas ei kohand
aga inimesed räägivad
et ta käib su selja taga
hääletult sinu jälgedes
ja kui ümber pöörad
ei ole teda kusagil näha

ju on ta siis sinu sees
ära ainult vaata
kraabib äkki silmad peast
ja kuda sa siis saad näha
maailma lõppu

ja päikest?

•

lind rapsib tikripõõsas
vihmast säravad lehed
pärastlõuna

päikeses

linnul nokk maani
pikk ja õige kujuga
esimene tikker kukub
eredasse

järgnen

•

rannavahi asi on
valvata ja koristada randa
kõrte asi on
lainetada õhtuvaikuses
loojuva päikese asi on
loojuda
tuule asi
on

•

TÕENE PILT

tumekollased krookused
kevadporis
on tõega kokku määrdunud
väga hästi

EUROOPA LAGUNEMISEL

seeme on juba alguses
suur õunapuu
ja tema õunad
kõikide sügiste paiku
lamavad igavesti maapinnal
hoidlates moosides mahlades
mädanevates kompostihunnikutes

õudne pilt on see
kui tead et kõik saab
kunagi ära tehtud
veel kohutavam kui avastus
et pole midagi uut päikese all

aga öösel
kui jaapanlased on teisel pool kuud
ellu äratanud mammuti
helgivad õunad aias teisiti
nendes nagu voolaks elav vesi
maitsvalt hapu
nii maitsev et õnnega pooleks
ei mäletagi enam mida eile
ajalooõpetaja rääkis
iseseismisest

•

imelik mõelda
et see on eriline kui
iga tähisöö puhul imestada

nagu saaks keegi olla küllalt
ja piisavalt kõike
olla igav või põnev või terve
ühekorraga

see reetlik graniitmõte
kaob siis
kui piisavalt valge gardeenia
langeb hinge juustesse
nagu arusaamatult raske õis
ja siis pole ka kergus enam üksi
ega eriline

Illustratsioon: Helmi Arrak

Reklaam – reklaam@muurileht.ee

Jälgi Müürilehe tegemisi
ka twitteris ja facebookis!

Helen Tammemäe	peatoimetaja	helen@muurileht.ee	Triin Kand	veebitoimetaja
Keiu Virro	teatritoimetaja	keiu@muurileht.ee	Mariliis Mõttus	muusikareporter
Joonas Sildre	koomiksitoimetaja	joonas@muurileht.ee	Triin Loosaar	moereporter
Anna-Liisa Unt	linnaruumitoimetaja	annaliisa@muurileht.ee	Madis Katz	kujundaja/fototoimetaja
Maarja Pärtna	kirjandustoimetaja	maarja@muurileht.ee	Pille Sepp	keeletoimetaja
Triin Tulgiste	kunstitoimetaja	triin@muurileht.ee	Renee Altrov, Kristel Sergo	fotograaf
Martin Oja	filmitoimetaja	martin@muurileht.ee		

KOLLEEGIUM: KAISA EICHE, INDREK GRIGOR, MARGUS KIIS, KRISTINA PAJU, SVEN VABAR, BERK VAHER

EIKE EPLIK – TÜDRUK, KES KÕIKE ARMASTAS

Küsis Kaisa Eiche

Eike Eplik on Tartu Kõrgema Kunstikooli ja Eesti Kunstiakadeemia taustaga noor skulptor, kelle isikunäitust ,,Tüdruk, kes kõike armastas'' saab vaadata alates 8. septembrist Y galeriis.

Mul on rõõm vahendada Müürilehe lugejatele hetkel Tartus elavat ja töötavat noort kunstnikku, kes kannab 2012. aastal KUKU NUNNU stipendiaadi tiitlit. Selleks on Eike Eplik.

KUKU NUNNU stipendium on kaasaegse kunsti festivali ART IST KUKU NU UT algatus, et toetada noorte kunstnike kunstiproduktsiooni Eestis ning esitleda regiooni noori kunstnikke rahvusvahelises kunstikontekstis. Eike Epliku näituse „Tüdruk, kes kõike armastas" esmaesitlus toimub Tartus kaasaegse kunsti festivali ART IST KUKU NU UT raames 7. septembrist kuni 28. oktoobrini 2012 Y galeriis. Täispikka intervjuud saate lugeda näitusega kaasnevast trükisest.

Rohkem infot festivali kohta leiate veebiaadressilt www.artistkukunuut.org.

Eike, sul on selja taga kaheksa aastat kunstiharidu-se omandamist Tartu Kõrgemas Kunstikoolis (TKK) ja Eesti Kunstiakadeemias Tallinnas ning lisaks kuudeviisi praktikat, töötades eri riikides kunstnike assistendina. Alustame algusest.

Koos akadeemiliste puhkustega on kokku tõesti kaheksa, jah.

Tartu Kõrgema Kunstikooli skulptuuriosakonnas õppida oli väga tore. Tekkis selline kommuuni tunne, kuna meie osakond asus siis veel peamajast eraldi Kuperjanovi tänaval, HOTi kaltsuka vastas.

Mina veetsin seal suure osa oma ajast, sest tavaliselt oli alati keegi kohal. Ööpäev läbi oli võimalik sinna sisse pääseda, oli nagu kool, ateljee ja seltsimaja korraga. Nalja sai palju. Kunstikoolist leidsin hulga häid sõpru, kellega olen senini lähedaseks jäänud. Aga lõpuks tüütas ära ka see Tartu elu, tekkis ikkagi selline seisva vee tunne. Siis läksingi Eesti Kunstiakadeemiasse.

Nüüd olen jälle kuidagi poolkogemata Tartusse tagasi sattunud, poolteist aastat juba vist. Eks näis, mis saab, tartlaseks ma ennast ei nimetaks, lihtsalt praegu elan siin.

Mida sa TKK-s õppimise puhul kõige enam hindad? Mis vajaka jäi?

Mulle tundub väga oluline, et üliõpilane saaks soovi korral ka öösel ateljee-klassiruumi kasutada, sest öö on mõnede inimeste jaoks just väga produktiivne aeg. Kahju, kui pead kell 23.00 juba väravast väljas olema. Kool võiks seda tuge seni, kuni seal õpitakse, ikkagi maksimaalselt pakkuda.

Aga näitusetegevus?

Osalesin aastalõpunäitustel ja teistel osakonna organiseeritud ühisnäitustel. Aga eks mu tööd olid siis vormiliselt teistsugused kah. Mulle tundus, et see ei ole isikunäituse materjal. Koolikaaslased inspireerisid tegelikult kõige rohkem, õppisin Jass Kaselaane, Art Allmägi ja Jevgeni Zolotkoga ühel ajal ning nad kõik on väga head skulptorid ja kunstnikud.

Millised jäljed siis Tallinnas veedetud õppeaastad sinu teadmistesse ja tegemistesse jätnud on?

Uus keskkond, palju uut infot. Lasin asjadel ja mõtetel pisut laagerduda. Osalesin jällegi ühisnäitustel. EKA ajal ma otsisin seda „oma" viisi, kuidas asju teha, ja see võttis päris kaua aega. Kasutasin akadeemilise puhkuse aastat näiteks tööks kunstniku assistendina Berliinis.

Räägi sellest Berliini kogemusest lähemalt.

Läksime koos kursusekaaslase Berit Talpsepaga Anneke Eusseni (Hollandist) ja Veronica Brovalli (Rootsist) juurde Berliini assistentideks. Just nende kunstnike valik oli üsna lihtne, nimelt käis Anneke korra EKA-s skulptuuriosakonnas külalisõppejõuks ja kursuse lõppedes tegime tema juhendamisel näituse. Tema omakorda teadis Veronica Brovalli. Töötasime Annekega siis ühes väga suures ühisateljees, kus olid erinevad töökojad ja ateljeeboksid, mida kunstnikud said ajutiselt üürida. Huvitav seltskond, väga erinevad inimesed ja tööd.

Foto: Kaisa Eiche

Millega seletada sinu enda väheseid personaalnäitusi?

TKK ajal ei teinud meie osakonnas keegi isikunäitusi ja keegi ei tulnud selle pealegi. Tegeleti teiste probleemidega. Koolis anti põhiliselt ikka taolist traditsioonilist ja materjalipõhist skulptoriharidust, mis on nüüd hiljem vägagi kasulikuks osutunud.

Aga EKA aastatel?

EKA magistritöö näitus „Maja ja Mina" oli esimene tervet ruumi hõlmav projekt Raja galeriis Tallinnas ja seda võib ka esimeseks isikunäituseks lugeda.

Näitusel „Maja ja Mina" tegelesin isikliku poeetilise ruumiga. Tõuke selleks andis Gaston Bachelard'i raamat „Ruumipoeetika". Mulle väga meeldivad need mõtted, et mu kodu on talletunud minu kehasse, olen tema mõõtude liikuv diagramm; isegi kui kusagilt jäädavalt lahkun, on see koht ikkagi minus edasi, sest olen selle justkui ära mõõtnud ja niiviisi endasse talletanud.

Minu lapsepõlvekodu oli koht, kus oli lugematult palju väikeseid sopikesi, nurgataguseid ja pelgupaiku. Täielik imedemaa!

Ja nii ma tegingi oma lõputöö sellel teemal, püüdsin luua mingit pilti minusse ladestunud poeetilisest ruumist.

2011. aasta sügisel toimus Tartus Y galeriis näitus „Väike oks". Oli väga tore, sain palju positiivset tagasisidet. Nüüdseks on isikunäitustega algust tehtud ja lõppu ei paista.

Kaevame siis edasi. Oled Raplamaalt, metsade ja põldude vahelt pärit tüdruk, kes hakkas linnaelu elama alles siis, kui Tartusse kooli astus. Need lapse- ja noorpõlvest pärit looduslähedased kogemused näivad olevat su loomingusse üle kantud.

Nii-öelda linnaelu hakkasin elama 2002. aastal, kui TKK-sse õppima tulin. Seni elasin maal. Põhikooli lõpust alates käisin küll Tallinnas erinevatel muusikaüritustel ja pidudel, aga muidu olin päris maalaps, jah. Vanem vend Vaiko tegi bändi, siis ma sain üsna hõlpsalt nendega koos erinevatel üritustel kaasas käia. Kooli diskodel ma ei käinud. Olin ikka teistest vingem ja käisin Von Krahlis pidudel, hehee. Aga muidu olin suht nohik.

Mu vanematekodu asub mõni kilomeeter Raplast väljas ja lähima külani on ka veidi üle kilomeetri maad, naabreid meil ei olnud.

Ma ise väärtustan väga oma lapsepõlve, kuna oli palju aega ja ruumi, et mõtiskleda ja tegutseda. Lasteaias ja koolis olid ikka sõbrad, aga kodus väike valitud lähedane seltskond ja külalapsi polnud. Nii me siis vennaga kahekesi alati asju välja mõtlesime, kuidas aega võimalikult huvitavalt sisustada.

Kui vaadelda su viimast näitust „Väike oks" (2011) Y galeriis kogu ruumi hõlmava ja keskkonda kujundava installatsioonina, siis sinna asetatud skulptuursed tegelased olid eksponeeritud üsnagi vägivaldsetes suhetes. Seetõttu olen hakanud nendesse sinu loodud keskkondadesse suhtuma kui valmidesse kirjanduses, et satun vaatajana-lugejana mingisugusesse lühinarratiivi ja see on hoiatav või õpetlik. Mis sinu loomingulisi fantaasiaid toidab?

Ka selle vägivaldsusega on nii, et kõik asjad maailmas on omavahel keerulistes suhetes. Vahel läheb halvasti või midagi juhtub ja tõlgenduseks on siis vägivald?

See „väike oks", mis ühe näitusesaalis olnud koeraskulptuuri kõhu katki oli teinud ja nii looma surma põhjustas, oli tegelikult tõestisündinud lugu, aga looduses nimetatakse seda juhuseks. Loo moraaliks ongi siis ilmselt, et ära alahinda midagi, sest kõiges on suur potentsiaal nii heaks kui kurjaks. Ka kõige süütum oksaraag võib mõjutada kellegi elu ja selle kulgu. Oksake oli minu jaoks samas mõnusalt jabur valik, sest mulle teevad mu tööd nalja ka.

Loodus toidabki minu fantaasiaid ilmselt kõige rohkem. Lisaks muidugi halvad filmid ja jabur elu, mis kogu aeg ümberringi käib.

KUKU NUNNU näituse pealkiri „Tüdruk, kes kõike armastas" sai tuletatud Ervin Lázári muinasjuturaamatust „Seitsmepäine haldjas" (ee 1984). Kogu su senist loomingut võib iseloomustada kui allegoorilist ja muinasjutulist.

Ma armastan väga muinasjutte. Mulle meeldib nende lugude lihtsus ja see, et antakse inimesele lihtne õpetus eri elusituatsioonideks. Mulle meeldib sõna „tundekasvatus" ja väga hea, kui inimesele on seda natukenegi antud.

Eike Eplik (s 1982) on lõpetanud Tartu Kõrgema Kunstikooli (2007) ja Eesti Kunstiakadeemia skulptuuriosakonna magistriõpingud (2010). On end täiendanud vahetusüliõpilasena Soomes Turun Ammattikorkeakoulu skulptuuriosakonnas ja hiljem EKA-s õppimise ajal Soomes ning Berliinis teisi skulptoreid assisteerides. Kunstnikuna on Eike üpriski tüüpiline Tartu kunstnik, kes on leidnud oma loomingulise väljundi omailma sulgumisest, luues narratiivseid, õelalt allegoorilisi ja mängulisi skulpturaalseid keskkondi.

Reede
eeee
eeee
eeee
eeee
eeee
eeee
eeee

Nüüd avatud ka veebipood: www.reede.ee

HYPE WILLIAMS

07.09.12

TLSKIVI
LOMLINAK

Haigla

Avatud Ateljeed 2011, Jaak Visnap Eesti Litograafiakeskuses
Foto: Sten Jõemets

Avatud Ateljeed 2012 9. septembril Põhja-Tallinnas ning 8. septembril Muhumaal

Avatud Ateljeed kutsub külastama kunstnikke ja ateljeesid – luusima mööda põnevaid ruume, kuhu tavaliselt ei pääse, ja küsima-uurima kunstnikelt kõike seda, mida tavaliselt ehk ei julge. Mitmes ateljees on võimalus ka kunstniku juhendamisel maalida ja joonistada. Üritus annab hea ülevaate sellest, kui mitmepalgeline on kunst, mida praegusel ajahetkel

luuakse, ning ühtlasi on võimalus tutvuda kunstniku, tema loomingu ja ruumiga – kogeda tervikut. Korraldajate Jaak-Adam Looveeri ja Eve Arpo sõnul on eesmärk teha kunst nähtavaks ka sellistes piirkondades, kus seda tavaliselt näha ei saa.

Tänavu avavad ateljee: Rait Rosin, Kätlin Teern, Galerii PINK & Kateriin Rikken, Saviklubi & Kadi Hektor, Klaasiklubi & Eeva Käsper, Kai Kiudsoo-Värv, Maret Sarapuu; Tatjana Larina, Marju Bormeister, Bie Kelder & Bie Erenurm, Loomikud & Ave Timberg, Kersti Laanmaa, Tiit Rammul, Galerii Metropol & Taave Tuutma, Kaarel Kütas, Katrin Piile, Ig Noir, Meeland Sepp, Meelis Salujärv; Grafodroom & Mari Prekup, Britta Benno, Jaanika Okk; Kamahouse Galerii & Reine Väli; Loovuspesa & Marget Tafel, Katrin Vaher; Muhu Mööbel & Aivar Rebane ning Sulev Vahtra.

Ettevõtmine toimus esmakordselt 2011. aastal, kui oma ateljee avas 167 kunstnikku üle Tallinna. Fotosid toimunust saab vaadata projekti kodulehelt www.ateljeed.com ning
Facebookis www.facebook.com/ateljeed. Ateljeede ja kunstnike külastamiseks end eelnevalt registreerima ei pea. Jalutama ja ateljeesid-kunstnikke külastama on oodatud kõik huvilised! Ateljeede külastamine on tasuta.
Ateljeed on avatud kell 12.00–18.00.

Autasustatakse käesoleva aasta Eesti disaini

21. septembril antakse koostöös Eesti Disainerite Liidu, Eesti Disainikeskuse, ADC*Estonia ja Teenusmajanduse Kojaga välja Eesti Disainiauhinnad 2012. Konkursi raames tunnustatakse viimase kahe aasta jooksul loodud parimaid tootedisainiprojekte (BRUNO), noort disainerit (SÄSI), veebi- ja graafilist disaini (ADC*E) ning esmakordselt ka parimat teenusedisainiprojekti ning disainikriitikut.

Noore disaineri auhinna SÄSI eesmärgiks on Eesti disaini järelkasvu kindlustamine, noorte disainerite loova ja iseseisva tegutsemise toetamine ja julgustamine, disainiteadvuse süvendamine, valdkonna laiendamine ning uute loojate toomine meedia, avalikkuse ja ettevõtjate huviorbiiti. Rahaline auhind on võimalik pälvida noorel disaineril väljapaistva disainialase tegevuse eest kahel viimasel aastal. Kandideerimisvõimalus on nii disainitudengitel, disainiõpingud läbinud noortel professionaalidel kui ka isehakanud disaineritel, teiste seas ka disainerite rühmitustel. Esmakordselt antakse välja ka noore graafilise disaineri eripreemia.

Nominentide töid tutvustavad kaks näitust ning ülevaatlik kataloog. Laureaadid kuulutatakse välja 21. septembril Eesti Disainiauhinnad 2012 galal Lennusadamas.

Vaata lisaks:
www.eestidisainiauhinnad.ee
www.sasi.ee

Horisondil astub üles Moskva DJ Anton Zap

Selle aasta Eclectica festivalil toimuva peoseeria Horisont raames astub 14. septembril üles sügavamate radadega *underground*-tantsumuusika uuendaja DJ Anton Zap.

Anton Zap sündis 1979. aastal Moskvas. Pärast seitset aastat hiina keele tudeerimist läbis Anton kaheaastase heliinsenerikursuse. Üheksakümnendate keskel ühines ta Moskva kohaliku vanameistri Vlad Lozinsky taktikepi all tegutsenud *underground lounge*-muusika kollektiiviga Tetris. Umbes samal ajal hakkas ta ise aktiivsemalt ka vinüülplaate koguma.

Aastatel 1997–2005 oli ta resident-DJ klubis Propaganda – samas klubis sai tiivad meid eelmise aasta Eclectical hullutanud artisti Vakula tähelend. 2005. aasta paiku tutvus Anton netikeskkonnas Myspace New Yorgi pulbitseva uue põlvkonna *house*-muusika skeene mentori Edward McKeitheni ehk Jus-Ed'iga, kes juhatab vägesid nüüdseks juba kultuslikus *DIY*-mentaliteediga plaadifirmas Underground Quality.

Anton ja Ed jagasid maalähedast nägemust tantsumuusikast ning nende sõprus viis ühise EP „DJ Jus-Ed vs. Anton Zap – Real house music..." avaldamiseni.

Väljaspool Venemaad tegi Anton Zap DJ-debüüdi 2009. aastal Berliini kurikuulsas peomekas Panorama Bar. Pärast seda on ta olnud tihe külaline pea kõigis kuumemates rahvusvahelistes ööklubides Tõkyõst Pariisini. Nüüdseks veab Anton oma plaadimärki Ethereal Sound, mille põhieesmärgiks on levitada iseseisvalt head tantsumuusikat rohkem- ja vähemtuntud headelt muusikutelt.

etherealsound.com
soundcloud.com/antonzap

Peole eelneb Tour d'ÖÖ Tartu, mis toob Tallinna öised rattamassid tartlastega pedaali sõtkuma. Rattalised lõpetavad enne pidu klubi Kink Konk ees.

Tallinna Teisipäev alustab

11. septembril toimub viies Tallinna galeriis spetsiaalse programmi ja pikendatud lahtiolekuaegadega üritustesarja Tallinna Teisipäev esimene üritus. Sarja esimeses väljaandes osalevad galeriid Haus, Tam, Vaal, 1Galerii, Temnikova & Kasela ja Kau akadeemia ning üritust koordineerib Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus.

Tallinna Teisipäev tutvustab kobaravamise ideed ning pakub kõigile huvilistele võimalust kogeda ühe õhtu jooksul galeriist galeriisse liikudes viit erinevat kunstisündmust. Alates kella viiest õhtul toimub igal täistunnil igas osalevas galeriis näituse avamine või uue projekti esitlus. Esimesena tutvustab galerii Haus (Uus 17) Vano Allsalu näitust „Igati" kunstniku viimaste aastate maaliloomingust. Järgmine peatus on 1Galeriis (Rüütli 4), kus avatakse Kaarel Kurismaa ja Luksemburgis töötava Carine Krausi näitus. Galeriis Tam (Lootsi 4) avatav Eesti kunstnike grupinäitus „9/11" osutab USA terrorirünnaku aastapäeva numbrikombinatsioonist lähtudes Eestit ja maailma vapustanud katastroofidele. Temnikova & Kasela galerii (Lastekodu 1) esitleb uut raamatukogu- ja lugemisruumiprojekti „Žurnaal". Õhtu lõpetuseks toimub galeriis Vaal vestlusring Nadežda Tšernobai isikunäituse avamisel, mida modereerib kunstiajaloolane ja galerist Indrek Grigor.

Galeriidevahelist liikumist korraldab Kau akadeemia, mis lubab erinevaid peatuspunkte ühendades kõige ebaharilikumat reisi. Kõik osalevad galeriid on publikule avatud kuni kella kümneni õhtul.

Lisainfot programmi kohta vaata lehelt www.ecadc.ee/activities/tallinn-Tuesdays või küsi aadressilt kadri@ecadc.ee.

The Baltic Scene aitab Baltikumi talentidel maailma vallutada

Natalie Mets

Eesti, Läti ja Leedu kihavad rahvusvahelisel tasandil konkurentsivõimelistest artistidest, kes küll kohaliku tasandi väikese turu ning hõreda skeene tõttu jäävad tihti väljaspool kodumaa piire avastamata. The Baltic Scene ergutab riikidevahelist suhtlust ja info levikut.

Kolme Baltikumi riigi teadmised üksteise loomeväljadest on puudulikud ning paraku tuntakse Baltikumi artiste vähe ka mujal maailmas. Üksikute eranditega on veel praegugi Eesti, Läti ja Leedu muusika väljaspool iga riigi enese piire avastamata aare ja seda ennekõike kaardistamatuse tõttu. Arusaamine sellest, et need aaretelaekad on tõepoolest rikkad ning jagamist väärt, viiski ideeni, mis seab eemärgiks kolme riigi vahelised seinad sildadeks lükata, siinset liiklust kiirendada ning pakkuda keskkonda, kust ühiselt ümbermaailmareisi alustada.

Idee, seatud eesmärgid, alustatud ja eelseisvad tegevused koonduvad targu tuntust koguva egiidi The Baltic Scene alla – peaaegu iseenesestmõistetavalt toimiv nimi, mille kaks Läti noormeest andsid pooleteise aasta eest oma blogile, mille sisuks uudised Balti riikide muusika kohta. Umbkaudu samal ajal, kuid mõnisada kilomeetrit põhja pool, hellitasin mina oma peas mõtteid Baltikumi-ülesest kontsertsüsteemist ja turundusplatvormist, mille kaudu välismaailma tähelepanu kohalikul tasandil toimuvale juhtida. Usutavasti ei ole ükski kokkusattumus päris juhuslik ning seetõttu tundub olevat märgiline fakt, et Riias asuv Stockholmi Kõrgem Majanduskool, kus 2012. aastal esimesed pool aastat õpilasvahetuses veetsin, on sama kool, kus lõpetas samal ajal oma bakalaureusekraadi üks eespool mainitud noormeestest. Sealt alates ei võtnud enam kaua, kuni saime hakata tutvustama Läti ja Leedu muusikatööstuse esindajatele vahepeal projekti mõõtu kasvanud ideed.

Blogi, mis on olnud paar kuud taas aktiivne, koosneb dünaamilisest uudisvoost ja staatilisest andmebaasist ning selle peamine eesmärk on olla Baltikumi uue generatsiooni muusika vastu huvi äratav ning seda rahuldav meedium nii publikule kui ka sisutootjaile endile, tutvustades mõttekaaslasi, kellega piiriülest koostööd proovida.

Pikemas plaanis ja kaalukamas vormis on The Baltic Scene'i intentsioon töötada kontakti loojana artisti ja rahvusvaheliste kanalite vahel, milleni küündimine võib kujuneda paljude üksiküritajate jaoks usaldusväärse vahendajata arutult pikaks.

Peamiseks eeskujuks riikidevahelises koostöös on Põhjamaad, kelle imetlusväärne tulemuslikkus muusikaekspordis on seotud tugevalt sisutiheda suhtlemise, ühiste strateegiliste arutelude, ideede ja kogemuste vahetamise ning ühistegevuste ellukutsumisega. Iga riigi muusikaekspordiga tegelev organisatsioon töötab igapäevaselt peamiselt rahvusvahelisele turule orienteeritud turundus- ja arendustegevustega ning ühiste plaanide ja tegevuskavade loomiseks korraldatakse regulaarselt kohtumisi. Põhjus, miks igasuguste organisatsioonide kaudu positsiooni kinnitamine ja tulemusteni jõudmine on reeglina valutum kui üksi proovides, seisneb usaldusväärsuses, mida koondumine ja üksteise toetamine loob.

Balti riikidel seni veel ühist muusikaturundusele keskendunud organisatsiooni ei ole ja samuti on iga riigi individuaalne muusikaekspordialane tegevus alles algus- ja arengufaasis. Soovin, et vähemalt aasta pärast oleks Baltikumi-siseselt suurenenud nii huvi kui ka teadlikkus siin loodavast muusikast ning et paari aasta pärast oleks Baltikum rahvusvaheliselt võrdväärne mängija Põhjamaadega.

Et The Baltic Scene on samamoodi arenemisjärgus, on igasugune kaasamõtlemine ja -rääkimine tervitatud. Samuti on otsitud ja oodatud need, kes tunnevad Baltikumi muusika üle piisavalt suurt uhkust, et sellest kirjutada ja viia sedakaudu maailma uudiseid sellest, kui palju annet peitub Baltikumis.

90NDATE KLUBIKUL-TUUR TARTUS

Peeter-Marko Mikk

Reviskeene tekkeloost ja kollektiivsest armastusest elektroonilise muusika vastu ülikoolilinnas üheksakümnendatel.

Kui ma hakkasin Tartu 90ndate aastate klubikultuuri kohta algset taustinformatsiooni ning esmaseid andmeid koguma, sai mulle üsna ruttu selgeks kaks asjaolu, mis veensid mind selle teemaga lähemalt tegelema. Esiteks, otsides teema kohta kirjalikke allikaid ning materjale, selgus peatselt, et antud teema põhjalikum käsitlus ning analüüs praktiliselt puudub. Teiseks mõistsin ma infokilde kokku pannes üsna kiiresti, et tegemist on väga põneva ning värvika materjaliga, mis väärib kindlasti ka kokkukogumist ning üleskirjutamist.

Oma uurimuse koostamisel tuginesin ma peaasjalikult intervjuudele 90ndate aastate Tartu alternatiivse klubikultuuriga vähem või rohkem kokku puutunud isikutega. Samuti kasutasin toetavate allikatena ajakohaseid meediaallikaid.

Eeldused

Tartu alternatiivse klubikultuuri kujunemisele panigi aluse see, et leidus piisavalt suur hulk inimesi, keda ühendas huvi Eesti ühiskonnas uudse elektroonilise tantsumuusika vastu. Esimesed uudse muusikaga peod korraldati üsna juhuslikel ajenditel ning regulaarset korrapärasust nende ürituste puhul täheldada ei ole võimalik.

Eeldusi, mis olid olemas esimeste alternatiivse klubikultuuriga seonduvate ürituste korraldamiseks, oli mitmeid. Esiteks leidus piisavalt suur seltskond inimesi, keda elektrooniline tantsumuusika huvitas, ning ka ettevõtlikke entusiaste, kes neid esimesi üritusi korraldasid. Teiseks eelduseks oli see, et erinevate kanalite kaudu oli saadaval juba parasjagu muusikat, mida nendel üritustel mängida. Kolmandaks eelduseks oli soov ennast teostada ning täita ühiskonnas valitsenud tühimikku, kus seni olid muusikaliselt domineerivad kitarri- ning diskomuusika. Neljandaks soodustas klubikultuuri kiiremat arengut ka ringkonnas üha laialdasemalt levima hakanud narkootikumid. Julgust sisendas ka teadmine, et näiteks Tallinnas oldi juba sarnaste üritustega algust tehtud.

Väga oluline punkt Tartu klubikultuuriskeene kujunemise juures oli ka see, et uut ning teemakohast muusikat liikus väga vähe. Nii tingiski pidudel käimise ning nende korraldamise ka fakt, et inimestel puudusid lihtsalt alternatiivsed võimalused elektroonilist tantsumuusikat kuulata. Olid küll mõningad raadiosaated ning vaadati ka MTV-d, kuid üha kasvavat nõudlust uue muusika ning tärkava skeene vastu see enam täita ei suutnud.

Kujunemine

Väljakujunenud Tartu klubikultuuriskeene oli üsna tihedalt seotud ka 1990. aastate alguses levinud *indie*-skeenega. Ühed olulised kohad, kus tolle aja muusikahuvilised kokku said, olid erinevad kontserdid, kus esinesid näiteks Tallinnast tulnud bändid, nagu Röövel Ööbik, ÖÄK või Dallas. Need üritused olid ka paikadeks, kus lõid omavahelisi kontakte Tallinna ja Tartu hilisemas klubikultuuris olulist rolli mänginud inimesed.

Tartus hakkas teistmoodi skeene pihta 1989. aastast, kui tekkisid sellised bändid nagu PJK PA, Alberts, Claymakers, Speculative Rock'n'Roll Band, Afternooning Plague Family ja Bizarre. Põhiliselt toimusid kontserdid 1990. aastate algul EPA klubis, ülikooli klubis, Sõbra Majas ning Illegaardis. Üksikuid kontserte toimus veel ka mujal, näiteks Narva maantee ühika all, kus asub praegu klubi Tallinn.

Esimesed ilmingud Tartu alternatiivse klubikultuuriskeene kujunema hakkamise kohta tekkisid 1991. ning 1992. aastal, kui toimusid esimesed elektroonilise tantsumuusikaga peod ülikooli klubis Tähe tänaval. Kui 1991. aasta novembris toimus seal ansamblile The Cure pühendatud tribuutpidu, tekkis ühel seltskonnal, kelle seas olid näiteks Kalev Kääpa ja Lauri Liivak, idee korraldada esimene *house*-muusika pidu. 1991. aastal toimuski sealsamas ülikooli klubis esimene *house*'i-pidu. Pool aastat varem oli Tallinnas toimunud pidu „Acid House Party", Kalev oli lugenud selle kohta ajakirjast Vikerkaar ning nii otsustatigi panna ka oma peo nimeks „Acid House Party".

Sellele esimesele *house*'i-peole järgnes aasta pärast teine, mis toimus 2. keskkooli keldris. Väga olulist rolli läbi terve 90ndate aastate Tartu klubikultuuri mängis DJ-rühmitus Neuronphase, kuhu kuulusid Anti Aaver, Kalev Kääpa, Eero Mander ning Tristan Priimägi. Selle peo näol oligi tegemist ka esimese ühise peoga.

Lisaks Neuronphase'i liikmetele olid Tartus 90ndate aastate alguses aktiivsemateks klubimuusikapioneerideks ka TJ-d Deka ja Free. Deka ja Free kutsusid ennast TJ-deks, kuna nad mängisid muusikat põhiliselt kassettidelt. Kui pärast esimest pidu mängiti muusikat põhiliselt ülikooli klubis, siis alates 1994. aastast hakkasid nad regulaarselt korraldama pidusid EPA klubis. Kuna nemad olid Tartus esimesed, kes tihedamalt elektroonilist tantsumuusikat mängima hakkasid, võib teatud mõttes väita, et just nemad olid Tartu klubikultuuri teerajajateks. Üksikuid pidusid toimus veel ka Annelinnas asunud Anne Centrumis. Kõik need peod olid aga väga juhuslikud ning eraldiseisvad sündmused. Mingist järjepidevusest või klubikultuuriskeenest siis veel rääkida ei olnud võimalik. Kuna sel ajal oli tegemist siiski väga uue nähtusega, polnud paljud noored, kes nendele üritustele sattusid, sellise muusika ning pidudega varem kokku puutunud.

Need esimesed üritused lõid eeldused alternatiivse klubikultuuriskeene tekkele, mille käigus otsustasid Neuronphase'i liikmed 1993. aastal hakata korraldama pidusid tolleaegse kino Illusiooni fuajees, millest sai alguse klubi Illusioon, kus hakati mõni aeg pärast avamist juba regulaarselt igal nädalal vastavasisulisi üritusi korraldama. Klubist Illusioon kujunes sel moel järk-järgult väljaareneva Tartu klubikultuuri põhibaas, kus käisid esinemas kõik aktiivsemad tegijad Eestis, kes tegid midagi mainstream'ist väljaspool paiknevat.

Esimeste klubimuusikapidude puhul ei saanud tegelikult väga pidudest kui sellistest veel rääkida. Pigem oli tegemist sarnaselt Tallinna skeenega väikese seltskonna ühise hobiga, mille raames mängiti üksteisele muusikat, mida oli õnnestunud hankida. See ringkond, kes 1990. aastate alguses Tartus klubimuusikaga aktiivselt seotud oli, oli väga väike. Tegemist oli sõpruskonnaga, kus kõik tundsid kõiki. Erinevatel hinnangutel jäi see inimestering, kes 90ndate aastate esimeses pooles nendel Illusiooni üritustel käis, umbes 200–300 ringi, kuid neid, kes ennast ka aktiivsemalt uue muusikaga kursis hoidsid ning regulaarselt neid üritusi külastasid, oli ehk umbes 30–40.

Regulaarsemaks hakkasid need peod muutuma aga juba 1994.–95. aastal, kui elektroonilise tantsumuusikaga peod hakkasid toimuma igal neljapäeval ning vahel isegi ka mitmel päeval nädalas. Kordamööda käisid mängimas Neuronphase ning Hypnitro Soundsystem, kuhu kuulusid Raul Saaremets ja Aivar Tõnso, kellega koos käis vahel muusikat mängimas ka Urmas Lange. Nendele sekundeerisid siis veel teised DJ-d nii Tallinnast kui Tartust. Näiteks käisid seal lisaks residentidele plaate keerutamas ka Karlo Funk, Deka ja Free, Vadja Lahari jt.

Neuronphase 1994. Foto: Kalev Kääpa erakogust

Väga populaarne oli kasutada ürituste nimedes sõna reiv. Võib isegi öelda, et mõnes mõttes valitses Tartus reivikultus ning kõik peavoolust eristuvad klubimuusikaüritused liigitatigi ühel perioodil reivide alla. Nii räägiti 1996. aastal kohalikus meedias klubist Illusioon lausa kui Tartu reivikeskusest. Toimus üritusi, mille nimeks oli näiteks „NEURORAVE", „REEDE 13 RAVE" ja „Oooo! Reiv! Tore!".

1994.–95. aasta paiku tekkis Tartusse veel üks koht, kus hakkas toimuma vahel ka plaadimuusikaga pidusid. Karlovas, Saekoja tänaval asuva hoone neljandal korrusel avati klubi Music Roll & Gaby Club. Enamasti toimusid seal küll punkkontserdid, kuid vahel sekundeerisid seal bändidele ka mõned DJ-d.

1995.–96. aasta paiku hakati Tartusse kutsuma ka välismaiseid esinejaid. Põhiliselt korraldas suuremate välismaa-artistide Tartusse toomist Eero Mander, kes oli nendega otsekontaktis. Esimesena välisartistidest toodi Illusiooni esinema Spring Heel Jack, kellega oldi kirjavahetuses ja kes olid nõus väga väikese raha eest Tartusse esinema tulema. Kuna neile jättis see esimene kontsertreis väga sügava mulje, tulid nad mõned aastad hiljem ka Tartusse tagasi. Hiljem tulid Illusiooni esinema veel E-Z Rollers, DJ SS, DJ JMJ ning mitmed teised välisartistid, kelle Raul Saaremets endaga Tallinnast Tartusse kaasa tõi.

1996. aasta paiku hakkas Tartus toimuma elektroonilise tantsumuusikaga pidusid juba rohkem kui ainult kord nädalas ja lisaks Neuronphase'i DJ-dele tekkis ka uusi tegijaid ning üha enam hakkas tekkima skeenesiseseid subkultuure, nagu hiphop ja *reggae*, kus kujunesid välja eraldi üritused oma DJ-de ning publikuga.

1997. aastal loodi ansambli Nyrok City liikmete Rolli (Roland Sutt), Edy (Kalevi Kaaviste) ning Andres Tirmaste eestvedamisel uus klubi Varjend 2000. Paljuski kasvas see klubi välja klubist Music Roll & Gaby Club, mis jäi tegijatele kitsaks, ning nii leitigi omale uued sobilikud ruumid Pargi tänaval asunud endise gaasi-õhu varjendi näol.

1990. aastate lõpus olid Tartus korraga lahti nii Illusioon kui ka Varjend 2000 ning toimuma hakkas üha rohkem erinevaid üritusi. Samas oli ka tunda, et see seltskond, kes kõik koos 1990. aastate alguses neid üritusi vedama hakkas ning kes moodustasid esimestel pidudel tuumiku, hakkas vaikselt laiali lagunema ning ära väsima. Generatsioon, kes 1990. aastate alguse Tartu klubikultuuri vedama hakkas, kasvas sellest siis juba välja ning lisandus üha uusi tegijaid.

Kui Varjend avati, kolis alguses ka Neuronphase oma tegemistega sinna, kuid ka nemad hakkasid tasapisi erinevaid üritusi juba eraldiseisvalt korraldama. Samuti ei olnud kõigile vastuvõetav Varjendi koht ning olemus, sest võrreldes Varjendiga oli Illusioon ikkagi palju viisakam ning olemuslikult avaram ning meeldivam.

90ndate teises pooles toimus lisaks Illusioonile ning Varjen-

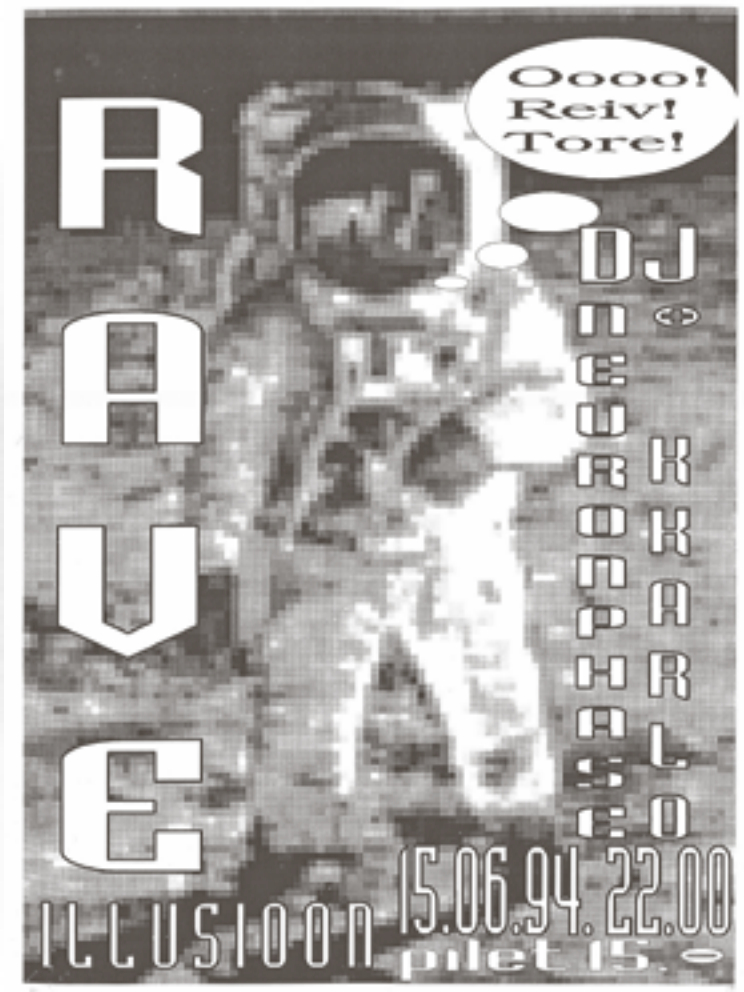

Peoflaierid Tartu esimestestele reividele

dile alternatiivse klubikultuuriga pidusid tihedamalt ka EPA klubis ning ühtlasi hakkasid Margus Petersoni eestvedamisel toimuma klubis Atlantis ka esmaspäevased *house*'i-peod, mis osutusid väga populaarseteks ning tõmbasid publikut kohale ka Tallinnast.

Tartu klubikultuuriskeene kõige omanäolisemad omadused tulenevad kõik vähesel või rohkemalt määral Tartu linna spetsiifikast. Tartu näol on näiteks võrreldes Tallinnaga tegemist väikese linnaga, mille tulemusena oli ka skeene väga väike, kokkuhoidlik ning selle võrra ehk isegi natukene paindlikum. Ühtlasi oli Tartus vähem DJ-sid ning nii olid väga domineerivateks kogu aeg samad DJ-d, kes mõjutasid oma valikutega otseselt skeene olemust ning nägu.

Sellega, et Tartu skeene oli väga väike ning kokkuhoidev, kaasnes otseselt ka sellele skeenele omane soojus, sõbralikkus ning pingevabadus. See paistis eriti silma just skeenevälistele inimestele ning see oli ka üks põhjus, miks nii välisartistidele kui ka Tallinna DJ-dele meeldis Tartus esinemas käia.

Alates 1997. aastast hakkasid Tartus toimuma suviti ka tänavareivid. Esimene tänavareiv „Tänavatants '97" toimus Tartus 28. augustil kesklinnapäevade raames. Üsna huvitaval kombel oli selle ürituse eestvedajaks Tartu Linnavalitsuse noorsooteenistuse juhataja Peeter Taim, kes oma sõnul oli võtnud selle ürituse eeskujuks Berliinis toimunud 700–800 tuhande osavõtjaga tänavareivid. Muusikat mängisid sellel üritusel Erikson, Neuron Phase, Lazer, T.J. Limit, T.J. Rave, H.C., F.M. ja Cool D. Reiv kestis kella kümneni õhtul ning jätkus klubides Atlantis, Varjend, Illusioon ning Sõbra Maja. Väidetavalt osales sellel reivil 15 000–20 000 inimest.

1998. aastal korraldas tänavareivi endiselt Tartu Linnavalitsuse noorsooteenistus koostöös reiviklubiga HC&T. Siis oli külastajate arv kokku juba 35 000 inimest. Aastal 1999 hakkas üritust korraldama juba Tallinnas „Vibe'i" kostüümipidusid korraldanud Vibe Promotions, kes kaasas siis juba kodumaistele esinejatele lisaks ka välisartiste.

Need tänavareivid näitasid aga juba selgelt, et elektrooniline klubimuusika oli jõudnud Tartus kindlasse mainstreamstaatusesse. Samuti pidasid neid tänavareive mainstreamüritusteks inimesed, kes olid olnud seotud käsitluse all oleva underground-klubikultuuriga 1990. aastate algusest alates. Seega võib öelda, et 1990. aastate lõpuks oli Tartus kujunenud selgelt välja kaks eraldiseisvat ning üksteisele vastanduvad klubiskeenet: underground ning mainstream.

Kui 1990. aastate lõpul hakkas klubikultuur Tartus natuke ära vajuma, siis aktiivsemaks muutus skeene uuesti aastatuhande vahetuse paiku, kui pidusid hakkasid korraldama uued inimesed ja tekkis ka uusi alternatiivseid peopaiku, nagu Tsink Plekk Pang, ning pidude korraldamiseks hakati kasutama rohkem ka teisi kohalikke lokaale.

Uue hingamise sai ka klubi Illusioon, kui suuremad peod hakkasid toimuma lisaks fuajeele ka kinosaalis. Üheks suuremaks igakuiseks peosarjaks sai „Diskoteek", kus plaate mängisid koos nii Neuronphase'i DJ-d kui DJ-d Tallinnast ning kus hakati regulaarselt maale tooma ka tunnustatud artiste välismaalt.

Kuigi kohti, kus alternatiivse tantsumuusikaga pidusid korraldada, ning tegijaid, kes nendel pidudel muusikat mänginuks või neid üritusi korraldanuks, oli Tartus väga vähe, toimus seal 90ndatel aastatel sellele vaatamata siiski märkimisväärselt palju erinevaid üritusi. Kuigi üritusi toimus näiteks Tallinnaga võrreldes vähem ning need olid ka väiksemad, kujunes Tartu klubikultuurist Eesti kontekstis üsna ruttu välja väga elujõuline, jätkusuutlik ning tähelepanu pälviv klubikultuuriskeene.

Olemus

Tartu alternatiivse klubikultuuri skeenele oli omane ka vähene vägivaldsus. Seda rõhutasid kõik skeenega seotud olnud inimesed. Mingeid probleeme ega kaklusi ei toimunud. Kõik olid väga rahumeelsed ning viisakad inimesed, keda ühendas huvi ühise muusika vastu. Kõik austasid üksteist olenemata rahvuslikust või subkultuurilisest taustast.

Teiseks Tartu skeenet mõjutanud eripäraks on see, et Tartu näol on tegemist tudengilinnaga. Seoses sellega olid seal väga tavapäraseks nähtuseks just nädala keskel toimuvad peod, sest nädalavahetusel sõitsid paljud tudengid Tartust ära. Tudengilinna spetsiifikast tulenevalt on Tartus olnud alati palju iseseisvaid ning avatud mõtlemisega noori. Sellest tulenevalt on Tartu publiku näol tegemist küll avatud ning vastuvõtliku, kuid samas ka nõudliku publikuga.

Veel üheks Tartu skeene eripäraks on sellega seotud inimeste multikultuurne taust. Pidudel võis kohata nii endisi kui ka tolleaegseid punkareid, skinhead'e, hiphoppareid ja nii indie- kui ka futumehi. Tartu publiku mitmekülgne taust mõjutas otseselt ka tartlaste muusikalist maitset ning sellega seonduvalt ka vastuvõttu erinevatele muusikastiilidele. On võimalik täheldada, et võrreldes näiteks Tallinna skeenega läks Tartus peale mõnevõrra agressiivsema alatooniga muusika.

Mis puudutab aga Tartu rolli senistes Eesti klubikultuuri ajalookäsitlustes, siis ma leian, et päris kindlasti on Tartu roll Eesti kontekstis olulisem, kui seda seni on kajastatud. Senised Eesti klubikultuuriajalugu puudutavad käsitlused on piirdunud Tartu skeene kajastamisel kõigest ühe-kahe lõiguga.

Tartu rolli Eesti klubikultuuriajaloos ei saa samas ka üle tähtsustada. Võib öelda, et kõik olulised sündmused toimusid esmalt siiski just Tallinnas ning Tartusse jõudsid need nähtused väikese nihkega. Samas, kõik etapid, mida käis läbi Tallinna klubikultuuriskeene oma algusaastatel, käis läbi ka Tartu skeene, ainult et natukene väiksemas ning kitsamas formaadis.

Oma võimaluste piires nähti Tartus skeene arendamise kallal vaeva täie tõsiduse ning suure entusiasmiga. Nii näiteks hakati üsna 1990. aastate alguses juba otsima kontakte Lääne plaadifirmadega ning peatselt hakatigi Tartusse saatma suurtelt ning olulistelt plaadifirmadelt sellel ajastul väga tähtsaid ning aktuaalseid promoplaate. Neid plaate ning nendel leiduvat muusikat jagati klubikultuurientusiastidega üle terve Eesti.

Samuti hakati alates 1990. aastate keskpaigast tooma maale ka välisesinejaid. Peod muutusid juba ka stiililiselt mitmekülgsemaks. Loomulikult seadsid võimalused, skeene väiksus ning ka Tartu geograafilisest asukohast tingitud eripärad skeene arengule, mitmekülgsusele ning professionaalsusele omad piirangud, kuid võimaluste ning konteksti piires mingeid hinnaalandusi Tartu tegijad endale ei lubanud.

Artikkel on koostatud artikli autori 2012. aastal Tartu Ülikoolis kaitstud magistritöö „Otsingute aeg kultuurikorralduses: 1990. aastate Tartu alternatiivse klubikultuuri teke ja arengud" põhjal.

Artikli piiratud mahu tõttu ei ole võimalik kõigil uurimuses käsitletud teemadel, nagu helikandjate hankimise praktikad, erinevad skeenes domineerinud muusikastiilid, ürituste korralduslikud ning tehnilised aspektid ning narkootikumide roll klubikultuuris, peatuda. Loodetavasti realiseerub plaan seda uurimust veelgi täiendada ning vormistada see peatselt raamatuks.

BLACK UMFOLOSI!

Küsis Martin Oja

Viljandi pärimusmuusika festivali selle aasta peaesineja oli vokaalgrupp **BLACK UMFOLOSI** Zimbabwest. Bulawayo linnast pärit ansambel on saanud nime Umfolosi jõe järgi (millal sünnib Tartu bänd Must Emajõgi?) ning selle kaheksateistkümneliikmelisest meeskonnast oli Viljandis kohal kaheksa. Nad täitsid lava mahedate a cappella helidega, tantsisid kummikuid ja ehituskiivreid kandes kaevurite leiutatud stepptantsu ning võitsid jäägitult publiku südame kuulsa lauluga, milles lõvi täna öösel magab. Müürilehe filmitoimetaja ja etno-DJ Martin „Daysleeper" Oja räägib bändi liidri ja ühe asutajaliikme **THOMEKI DUBE**ga ndebele kultuurist, Zimbabwe poliitikast ja suguhaiguste vältimisest.

Räägi palun teile taustaks olevast ndebele kultuurist. Kui palju on sinna kuuluvaid inimesi ning millega nad igapäevaselt tegelevad?
Zimbabwes kuulub ndebele rahva hulka umbes 7 miljonit inimest, Lõuna-Aafrikas lisaks kümme. Teiste maadega, Malawi ja Tansaaniaga, kokku kahekümne ringis. Natuke elab ndebelesid ka Mosambiigis, aga peamiselt ikka Zimbabwes ja Lõuna-Aafrikas. Ndebeled on väga head kütid ja veelgi paremad karjakasvatajad. Mul endal on kodus rohkem kui sajapealine veisekari. Joome palju piima ja sööme veiseliha. Lehmanahkadest teeme kostüüme, tekke ning muid tarbeesemeid. Ndebele rahvas on kultuuriliselt väga tugev, nende armastus oma kultuuri vastu ilmneb eriti tantsudes ning toidus. Meie igapäevane toit põhineb maisil. Sööme maisijahust tehtud putru, mis näeb välja nagu kartulipuder, ja selle juurde süüakse veiseliha ja piima. Samuti harivad ndebeled põldu ning töötavad kaevandustes, peamiselt kullakaevandustes.

Sealt siis kaevurite tants teie repertuaaris. Võiks arvata, et mõned bändiliikmed töötavad ka kaevanduses?
Täpselt nii. Mina ka. Sellal kui ma siin laulan, mul poisid kodus kaevandavad.

Sa oled siis kaevandusboss?
(Naerab) Pigem miniboss.

Nii eile kui täna kandsite särke, millel oli kujutatud sümbol – kilp...
Jah, kilp. See on nguni keeli rääkivate rahvaste vana sümbol. Nguni rahvad rändasid sadu aastaid tagasi Aafrika keskelt – näiteks Keenia ümbrusest – lõunasse, Lõuna-Aafrikasse. Sellesse gruppi kuuluvad ndebeled, suulud, xhosad, swazid ja veel mõned rahvad. Neid ühendab sarnane keel. See kilp sümboliseerib kaitset ja jõudu. Veel pealik Tšaka ajal kasutati lahingutes veisenahast kilpe, mis kaitsesid odade vastu. Aga valged täpid kilbil tähendavad erinevaid rahvaid. Tegelikult on igal rahval veel oma värv – pruun, valge jne.

Paljud aafrika ansamblid laulavad poliitikast. Ma nägin mõlemat teie kontserti, aga te ei puudutanud kordagi poliitilisi teemasid. Miks nii?
Sellepärast, et poliitika on Aafrikas räpane mäng. Peab olema väga ettevaatlik selle suhtes, mida sa räägid. Võid kergesti teist inimest solvata. Usutakse ju erinevaid ideoloogiaid. Kui oled muusik ja valid ühe poole seisukoha, siis lepid justkui kokku ühtede inimestega, kuid heidad teised eemale. Aga Black Umfolosi otsustas, et tahab olla kõigiga sõber. Ükskõik kuhu parteisse keegi kuulub, jääb ta ikka meie publikuks. Seega ei tee meie bänd poliitikat. Iseseisvalt olen küll veidi poliitilise liikumisega seotud. Siiski, vahel võtame sõna, kui asi puudutab lastele või naistele tehtud ülekohut. Vahel ütleme hea sõna mõne korraliku kuberneri kohta. See on meie võimuses – positiivset esile tõsta. Kuigi kokkuvõttes pole üksi juht läbinisti hea ja kellelegi ei saa soovida, et ta elaks ja valitseks igavesti. Kodulinnas Bulawayos astusime üles näiteks AIDSi-teemalistel üritustel, esinesime inimestele, kellel pole raadiot ning kes ei oska ajalehti lugeda. Õpetasime, kuidas enda eest hoolt kanda, kuidas probleeme lahendada. Black Umfolosi valmistas ette kontserte ja etendusi ning käis nendega erinevates linnaosades. Selles mõttes oleme nagu suuline ajaleht.

Tahtsin küsida ndebele vanade rituaalide, näiteks initsiatsiooni kohta. Kas rituaalid on endiselt elujõus?
On küll elujõus! Näiteks on xhosa rahva hulgas väga levinud ümberlõikamine, ka naistel. Viimasel ajal soovitatakse seda noortele meestele eriti suguhaiguste vältimiseks. Sel viisil jääb veidi puhtamaks. Teatud haigusi, näiteks HIV-d, ei saa küll vältida, aga ära saab hoida väiksemaid infektsioone. Viimasel ajal tuntakse traditsioonilise ümberlõikamise vastu aina rohkem huvi. Samuti on tugevad traditsioonid seotud pulmadega. Kui tahad abielluda, tuleb minna suguharu vanemate juurde, et nad õpetaksid, mida elu tegelikult tähendab. Kui tulevikus asjad halvasti lähevad, siis tead, kuidas ennast ülal pidada ja eluga edasi minna. Vanemad istuvad sinuga maha ja aitavad sul vaimselt küpseks saada. Kui sina valmis oled, lähevad nad ka naise perekonda, et teada saada, milline perekond teil kujuneb ning kuidas teie kahega ümber käia. Pole suuri piiranguid, kes kellega võib abielluda, kuid tähtis on, et naise ja mehe suguvõsad jõuaksid üksmeelele. Näiteks kui ühes peres süüakse veiseliha ja teises mitte, siis ei tohi sellest lahkheli tekkida.

Kas sa näed ndebele kultuuri Lääne mõjude sunnil muutumas ja kuidas sa neid muutusi kirjeldaksid?
Paljud noored vaatavad nüüd telekat. Ja sealt näevad nad pidevalt Ameerikat, Hollywoodi. Vaadatakse filme ja mängitakse videomänge. Käitumine ja riietumisstiil on muutumas. Kardame, et meie inimesed hakkavad oma identiteeti aeglaselt kaotama. See on ka põhjus, miks Black Umfolosi ei taha kasutada ühtegi muud instrumenti peale hääle. Me tahame seda traditsioonilist elementi elus hoida, tulevatele põlvedele edasi anda. Meil on Bulawayos isegi oma kool, kus me õpetame etnomusikoloogiat ja Lõuna-Aafrika tantse. Teised ülikoolid saadavad sageli oma õpilasi meie juurde. Korraldasime ka festivali, kuhu kutsusime muusikuid tervest maailmast, et zimbabwelastel oleks võimalus kohtuda teiste kultuuridega ja nende käest õppida. Aga aastatel 2007–2008 muutus poliitiline olukord halvaks, inflatsioon oli väga suur ja lääneriigid rakendasid Zimbabwe suhtes sanktsioone – ühesõnaga läksid asjad allamäge ja me ei saanud enam festivali korraldada. Tahame sellega järgmisel aastal uuesti alustada.

Thomeki Dube Foto: Martin Oja

Black Umfolosi Viljandis Foto: Martin Oja

Kuidas need muutused Robert Mugabega seostusid?
Mugabele vastanduv opositsioonipartei tahtis manipuleerida lääneriikide mõjuga; tahtis, et lääneriigid Zimbabwele sanktsioone rakendaksid. Nad arvasid, et kui valitsus kannatab, siis pöördub rahvas Mugabe vastu ja pikemas plaanis kaotab valitsev partei võimu. Aga see oli väga halb idee. Ei tohi panna tervet rahvast kannatama väheste inimeste võimu nimel. Viimasel ajal on olukord muutunud, sest parteid on leidnud ühise keele. Koostöö on Zimbabwele hea. Nagu Black Umfolosigi laulab, tuleb probleemide korral neist rääkida ja leida ühine nõu. Mugabe on meie president ja me peame temast sellepärast lugu. Mõned küll arvavad, et ta on jäänud liiga kauaks võimule, teised seevastu on rahul, et ta seal on. Kui on rahva ühine tahe, et ta edasi valitseb, siis pole midagi teha. Muidugi oleks tore, kui keegi teine koha üle võtaks, aga samas pole mul jälle isiklikult midagi meie presidendi vastu. Ta on juba vana mees ja me peame temast lugu pidama ja talle rahu andma.

Rääkides religioonist ja uskumisest, siis mida teie ansambli liikmed usuvad?
Me tuleme erinevatest religioonidest, paljud usuvad *amadlozi*'t, esivanemate vaime. Näiteks kui meie vanemad või vanavanemad on surnud, siis nad on teisel tasandil, teises maailmas, ja sa saad oma palveid edastada ainult nende kaudu. Nemad on ainsad, kes saavad ühendust nendega, kellega sa rääkida tahad, see tähendab jumalatega. Paljud usuvad *amadlozi*'t, mina isiklikult usun (kristlikku) Jumalat ja Jeesust, meie päästjat. Mina ja mu pere oleme kristlased. Aga me ei vaata traditsioonilistele uskudele ülevalt alla. Zimbabwes on muidugi veel teisigi usundeid, näiteks islami kogukond. Ka seda austame. Zimbabwes sallitakse kõike.

Aafrikas on mõnes paigas tõsised konfliktid kristlaste ja moslemite vahel, Zimbabwes siis mitte?
Zimbabwes on selles mõttes väga rahulik. Mitte nagu Egiptuses või Sudaanis, kus on teravad probleemid. Meil austatakse väga inimlikkust; hoolimata sellest, mida usud, oleme kõik inimesed ja kõik on omal moel väga erilised. Elu võiks sedasi jätkuda.

Sa ütlesid, et sul on suur veisekari. Aga samas olete pärit linnast, Bulawayost. Kuidas see omavahel klapib?
Meil on Aafrikas sageli kaks kodu. Oleme pärit maalt, kus elavad meie vanemad. Paljud on üles kasvanud maal ja läinud linna, et pääseda paremasse kooli, ja pärast seda ostnud linnas maja. Kui sa veel noor oled, teed pigem seal tööd. Aga kui ma vanemaks saan, näiteks kuuekümne viieseks, siis kolin tagasi maale ja jätkan karjakasvatuse ja kaevandusäriga. Samuti võime saata lapsi maale vanavanemate juurde. Aga tänapäeva maailm on nii avatud, et kui lapsed suuremaks saavad, siis miks mitte saata nad õppima hoopis teisele maale, kas või siia Eestisse. Praegu otsingi parimat kohta, kuhu oma tütart ülikooli saata.

DJ TUDO, BRASIILIA HELIDE KANDJA

Küsis Martin Oja

Foto: Martin Oja

Brasiilia muusik ja maailmaklassi DJ sattus Viljandisse täpselt folgi ajal, kuid esines selle programmist väljaspool. São Paulost pärit **Alfredo Bello** ehk **DJ TUDO** on ka etnomuusika koguja, kelle arhiivis on 10 000 vinüüli ja tuhandeid tunde välitöödel salvestatud muusikat. Ta mängib bassi bändis DJ Tudo e Sua Fente de Todo Lugar, produtseerib oma leibeli alt, mis kannab nime Mundo Melhor, rändab mööda maailma ning teeb aktiivselt koostööd selliste meestega nagu Mad Professor, Adrian Sherwood ja Dr. Das Asian Dub Foundationist. Martin Oja ehk Daysleeper räägib temaga stereotüüpidest, arhiividest ja brasiilia muusikastiilidest.

Algatuseks tahan küsida traditsiooni kohta, mis kannab nime *embolada*. Kas tegemist on võistlusega kahe lauljа vahel ning kas seda võib võrrelda isegi hiphopi MC *battle*'iga?
Embolada on pärit Kirde-Brasiiliast, kuuludes tegelikult teise žanri alla, mis kannab nime *repente*. See on improvisatsioon kahe muusiku vahel, tavaliselt on tegu *freestyle*'iga. Kasutusel on rütm nimega *coco*, millega mõnikord *embolada*'t segamini aetakse. Taustaks kõlab Alagoasest pärit (tamburiini moodi) trumm *pandeiro*, Kirde-Brasiilias on sellest rohkem levinud sheiker – sheiker ja vokaalid ongi kõige põlisem kombinatsioon. Niisiis, kaks muusikut, keda kutsutakse *embolador*, mitmuses *emboladores*, laulavad elust ja juhtunud asjadest. Nad võivad puudutada äsjaseid sündmusi, eelmisel õhtul juhtunut. Seega on nende jälgimine nagu päevauudiste kuulamine. Ja loomulikult nad võistlevad omavahel.

Kas kuulajad annavad neile tänaval raha?
Jah. São Paulos on palju tänaval esinevaid *embolador*'isid. Sest São Paulos on palju Kirde-Brasiiliast pärit rahvast.

Kas ainult mehed võivad *embolada*'t esitada või ka naised?
Mõned naised on ka, Terezinha Lindalva näiteks. Naised on väga kardetud *embolador*'id, nad võivad öelda hirmsaid asju! Mulle meeldib *embolada* ka sellepärast, et sel on hea klapp elektroonilise muusikaga. Olen ise teinud kolm *embolada*'l põhinevat lugu.

Milliseid tehnilisi vahendeid sa oma muusika loomiseks kasutad?
Arvutiprogrammidest Cubase'i ja Logicut, Cubase'i hakkasin kasutama 12 aastat tagasi. Aga see valik pole üldse tähtis, programm on lihtsalt kast või konteiner, kuhu muusika sisse panna.

Kas lindistad palju sämpleid sisse ja tegeled valdavalt elektroonikaga?
Kontserdid teeme üleni laivis, olen ka muusik ja esinen bändis (DJ Tudo e Sua Gente de Todo Lugar – DJ Tudo ja ta rahvas kõikidest paikadest), milles on 7–8 liiget. Viimati, täpselt aasta tagasi, tegime DVD koostöös kahekümne viie erineva muusikuga. Mängin basskitarri, olen õppinud muusikaülikoolis. Mängin ka veidi löökriistu, süntesaatoreid jne.

Räägime veidi kuvandist, mis valitseb mujal maailmas brasiilia muusika kohta. Mulle tundub, et paljud inimesed teavad ainult sambat ja bossanoovat. Kuidas sellesse suhtud ja kas see häirib sind?
Nojah, tegelikult sa räägid ka üldisemast stereotüübist Brasiilia kohta, milleks on alasti tantsiv mustanahaline naine, samba, *caipirinha*'d ja nõnda edasi. See tuleneb ka sellest, et inimesed teavad üksnes Rio de Janeirot ja võib-olla erandjuhul ka Bahia osariigi pealinna Salvadori. Aga Brasiilia on suur maa, kus on sadu erinevaid piirkondi ja traditsioone. Üheks minu eesmärgiks ongi tutvustada teisi kultuure ja žanre, haarata neid enda loomingusse ja mängida ka DJ-na.

On sul DJ-na oma kreedo, millest lähtud?
Tantsuks mängides pean alati silmas, et muusika oleks tantsitav, näiteks ei tohiks mängida träkki, kus on ainult vokaal – see poleks tantsitav. Muusikuna hindan üle kõige kvaliteeti ja sama ka DJ-na – salvestus, mille järgi tantsitakse, peab olema parima kvaliteediga. Teen palju välilindistusi just DJ-na mängimise jaoks. Mul on nendest suur arhiiv, enamik salvestisi jääb lugudena välja andmata, aga ma kasutan neid pidudel. Näiteks mängin Pará piirkonnast pärit *carimbó*'d, mis on tantsuks väga hea.

Mis on üldse su lemmikstiil, kui võtta arvesse tantsitavust?
Neid pole kindlasti üks, vaid mitu – teatud tüüpi *forro*, *afoxé*, mis on afro-brasiilia päritolu ning seotud *candomblé* usundiga. Nagu juba ütlesin, *carimbó*; Alagoasest pärit *baiana* rütm. Ka *maracatu* on tantsimiseks väga hea. Kui naine ja mees tantsivad koos, on *forró* väga hea, aga siis peab muidugi teadma, kuidas tantsitakse.

Kuidas ning millal sa alustasid muusika lindistamise ja kollektsioneerimisega?
Kaksteist aastat tagasi. Praegu on mul endal 10 000 vinüüli, neid hakkasin ostma juba 1994. aastal või varemgi. Minu kui koguja spetsialiteediks on brasiilia bigbändid, kollektiivid, milles on 50–60 liiget. Mul on ka palju *candomblé*-muusikat, *embolada*'t, latiinomuusika plaate, sealhulgas Kuuba ja Columbia omasid. Aastal 2000 hakkasin tegema välilindistusi brasiilia rahvamuusikast. Mul on 1700 tundi salvestatud helimaterjali, lisaks tuhandeid tunde videot.

Kõige selle arhiveerimiseks on päris head süsteemi vaja, et mitte unustada, mis sul olemas on.
Jah, mul on palju kõvakettaid varukoopiatega, nüüd ongi neid tarvis juurde osta. Kui olin neljateistaastane, oli mul võimalus töötada pealinnas tööministeeriumi suures arhiivis, kus on kümneid tuhandeid dokumente. Töötasin seal aasta ja minu ülesandeks oli kogu seda värki organiseerida. See oli arhiivi pidamise mõttes väga kasulik kogemus.

Sina, kes sa oled nii muusik kui ka DJ – kui sa võrdled neid kaht elukutset, kas sulle ei tundu, et DJ amet on kuidagi üksildasem? Ja muusikul on lihtsam rahvast elama panna?
Jah, ma mõtlen selle peale palju. Bändiliikmena lava peal mängida on kindlasti kuumem, palju rohkem saab publikult soojust. Sa teed heli selsamal hetkel ja nii on märksa lihtsam publikuga ühendust luua. Mõnikord on DJ-tööga see häda, et inimesed ei märka sind – näiteks eraldab sind tantsijatest klaas või mõni muu takistus. Igatahes – muusikuna on emotsionaalselt lihtsam kui DJ-na.

Kas sa plaate mängides ka mikrofoni räägid?
Ei, mulle see ei meeldi. Ma pole MC tüüpi DJ. Kasutan laval mikrofoni ainult muusikuna. Aga mulle meeldib plaate mängides tantsida.

Kas sa räägiksid lühidalt oma elurütmist? Mis on päevakorral?
Reisin väga palju. Ja seda erinevate asjade pärast. Olen produtsent, sest on vaja raha teenida. Näiteks praegu produtseerin ühe laulja DVD-d, juhin muusikaprodutseerimise töötubasid, aitan korraldada ühte Kirde-Brasiilia teemalist festivali; pärast seda, kui olen käinud ühe põlisrahva hõimu juures lindistusi tegemas, asun tööle dokumentaalfilmi kallal. Hiljuti andsime oma bändiga välja DVD. Järgmiseks aastaks produtseerin kahte uut albumit, ühte koostöös endise Asian Dub Foundationi bassimehe Dr. Dasiga. Kasutame sämpleid ja traditsioonilise muusika lindistusi. Sellest tuleb väga kõva tantsuplaat.

Kas sa oled mänginud muusikat ka *favela*'s? Mida arvad *baile funk*'i kohta?
Baile funk on ainult *favela*'de muusika ja *favela*'d on ainult Rio de Janeiros ja São Paulos. Tähtis on mõista – inimesed kujutavad ette, nagu oleks Brasiilias igal pool *favela*'sid, aga see on jällegi suur stereotüüp. *Baile funk* tekkis Rios kaheksakümnendate lõpus ja DJ Marlboro oli selle tähtsaim produtsent. Algul jutustasid laulutekstid igapäevastest asjadest, aga siis võttis võimust relvade ja naiste teema, tekstid muutusid väga seksistlikuks...

...nagu Jamaica *dancehall*'is...
...jah, ning nüüd on jõutud päris pornograafiani, narkomüüjad uhkustavad lauludes, kuidas nad inimesi tapavad. Mulle meeldib *baile funk*'i rütm, aga muus mõttes peab hakkama normaalsete inimeste vaenlaseks, kui tahad sellist muusikat teha. Laulutekstid on kohutavad. Suur probleem on selles, et *baile funk* läheb ka *favela*'dest välja ja seda kuulevad väikesed lapsed, kuulevad seksist, joomisest ja vägivallast.

Ja mis on bossanoova probleem? Sa ütlesid vahepeal, et ei salli seda väga.
Brasiilias on traditsiooniliselt valitsenud arvamus, et samba on mustanahaliste muusika, bossa aga seotud keskklassiga. João Gilberto, mees, kes bossanoova rajas – või õigemini ühtseks vormis –, pole aga pärit ei *favela*'st mustade seast ega ka Copacabana valgete hulgast. Ta sündis Bahias. Gilberto püüdis küll uut asja luua, aga teda mõjutas kõvasti džäss. Ma ei heida ette seda, mis oli algul. See, mis bossanoovast pärast sai, see muutus üksluiseks. Algfaas oli küll põnev, siis kui lauljaid esines korraga palju, need olid päris sambadžässi koosseisud. Sel ajastul oli bossa veel väga rikas muusika.

Kuidas on Brasiilias lood pärimusmuusika festivalidega?
Brasiilias pärimusmuusika festivale pole. Meil on traditsioonilise muusika peod. Võrreldes Euroopaga on olukord väga erinev, sest pärimusmuusika on Brasiilias elus ja jõuline, seda tehakse nii kirikus kui tänaval. Kuulajaid võib olla kas või viis tuhat, aga kellelgi pole festivali jaoks raha, on ainult usk.

Kas Viljandi folki saaks kuidagi karnevaliga võrrelda?
Erinevus on siiski suur. Tänapäeval on karnevalid palju kommertslikumad, seal liiguvad suured rahad, neid toetavad võimsad õllefirmad. Karnevalid on igas linnas, aga vaesemates paikades on tõesti see, et inimestel pole raha, vaid traditsioonid. Siis käivad muusikud ringi ja mängivad majades, saades vastutasuks sööki ja jooki. See pole siiski professionaalne etnofestival, neid Brasiilias veel pole.

Intervjuu Viljandi järve ääres 29. juulil 2012

Kuula lisaks helisid: soundcloud.com/djtudo

DJ-ANKEET

Bakey USTL

Bakey USTL on Berliinis resideeruv Vändrast pärit poiss Timo, keda mõned tunnevad ka artistinime Blitz all. Bakey USTLi suurlinna nurgatagustest kõla saanud ööinimeste muusika kannab endas mingit hämarat *vibe*'i, mis ahvatleb järeleandmatult võtma ette üht järjekordset lõputut teed *all night long*. Bakey USTLi helilooming on samas endassevaatav – selline iseendaga tantsimise muusika, mis on piisavalt intiimne, et pidutseda temaga üksi kodus ja iseendas.

DJ-debüüt:
Mutant Discol 2009. aasta juulis.

Muusikas oluline:
Mõistus on oluline. See on komponent, mis lisab muusikale sügavuse, arutelu ja mis kõige olulisem – idee. Mõte on muusika alus. Meie võime muusikat läbi töödelda muudab selle mitmekoelisemaks. Muusikas peaks olema piisavalt äratundmist. Sama oluline on element, mis mõjub võõrastavalt.

Muusikas ebaoluline:
Kahjuks liiga palju inimesi leiab alati midagi, mille üle hoobelda. Tihti jääb meil nendest palju parem mulje, kui nad tegelikult on. Tänapäeval põhineb enamik haibist populaarsusel ja identiteedil, mitte sellel, kui sisutihe on su muusika või kui hästi sa plaate mängida oskad. Tunda muret selle üle, kas sind on piisavalt kuuldud või nähtud, on tühi energiakulu.

Mida mängin:
House, *minimal*, *electro*.

Mida ei mängi:
Lo-fi.

Eredamad mängumälestused:
Ei oska vastata, kuna olen ainult paaril peol mänginud.

Tehnilist:
Tehnoloogia teeb sind lolliks või aitab asju edasi viia.

Nõuanne:
Muusika mõistmiseks on oluline seda pühendunult kuulata.

Viis klassikut:
DJ Slugo – A Blunt
DBX – Electric Shock
Nail – Clear My Mind
STL – Portside Waves
Soul Capsule – Law Of Grace

Viis hetkekummitajat:
MD'Z Revenge
Mr. James Barth
Delano Smith
Criminal Mind
Specter

Lõppsõna:
Pole tähtis, mis teistele meeldib.

Martiini – Virr-varri ähvardus
(Õunaviks, 2012)

Kuulas: Mart Alaru

Martiini hiljaaegu ilmunud album „Virr-varri ähvardus" on nagu mõni avar pildinäitus keset unenägu, kusjuures pildid ei ole päris liikumatud – uksed ei püsi paigal, kellegi jalad kõlguvad jne. Meeleolu valgub kõlaritest tuppa ning eelnevalt kipras olnud kulmud lasevad end pingetest valla, pilk rändab üle tühja seina ja sellele joonistuvad kriipsujukud. Kummaline letargiagi võib selle kuulamisega kaasneda, unenäod võivad lahtiste silmade alt läbi joosta.

Aga milline on see atmosfäär, mida album endaga kaasas kannab? Mõneti ehk üksildane, kummituslik. Meenutab natuke isegi üht jaapani apokalüptilist kummitusfilmi, mille nimeks on „Pulss" („Kairo"), kus interneti abil tekib side selle maailma ja teispoolsusega, mille tagajärjel meie maailm tasapisi elutuks muutub. Kuulates näiteks albumi esimest lugu „Kinni-lahti", sattusin ma kuhugi mahajäetud nõukaaegsesse koolihoonesse, kust jahe tuul läbi puhus. Kondasin seal ringi ja pomisesin endamisi ning kujutasin ette, et järgmise nurga taga näen ma viirastust. Meenub veel selline kunstnik nagu David Lynch...

Iga järgmise looga astutakse mingisse järgmisesse tuppa selles unenäolises galeriis, nuhutatakse õhkkonda ning siis liigutakse jälle edasi. Ütleksin, et mõned toad annavad kätte isegi tänava mõõdu, nii et terve albumi vältel ekseldakse ringi justkui mingis hämarduvas ja mahajäetud linnajaos, kolatakse ühes majas, minnakse järgmisesse (näiteks võidakse sattuda üksildasse Pärmivabrikusse ning näha enda ees viirastumas tontide tantsisklevaid kontuure). Kui album hakkab läbi saama, tulevad sinna lõpuks ka inimhääled – telefonikõne lindistus. Too hakkab lõpupoole kajama.

„Virr-varri ähvarduse" kuulamine tahab argiselt kuulajalt veidike kannatlikku meelt, et see endasse imada. Leidub paljusid, kelle jaoks selline helitöö on harjumatu, aga võin öelda, et tasub kuulata küll. Selles on midagi. Midagi, mis paneb mäletama lapsepõlve unustatud kujutelmasid. Kusjuures, mõnel juhul avaldub albumi mõju tükk aega pärast kuulamist. Mõnel suvalisel päeval, mõnel suvalisel hetkel, jalutades võib-olla töölt koju, ulbib teadvuse pinnale järjekordne unustatud mälestus, unustatud mütoloogia. Ja see on „Virr-varri ähvarduse" süü.

Grimes – Visions
(4AD, 2012)

Kuulas: Jim Ashilevi

Kuhu Grimes kuulaja kutsub? Mitte kuskile meeldivasse kohta. Juba albumikaas lubab, et asi läheb keeruliseks. „Visions" on teemantsilmadega kihvalise kolba nägu, kelle kaheharuliselt keelelt voolab kosena välja öiseid viirastusi, sügelemaajavat rahutust ja krampe. Kutsutakse kolama tundmatutel territooriumidel. See album kõlab nagu kosmosesse ära visatud lastetuba. Nukud ja mänguробotid koguvad tolmu, aknast paistab igavene sünk külm pimedus. Lelud ärkavad ellu ja hakkavad bändi tegema. Mustajuukseline nukutirts ulatab aknalt mahakukkunud helendavale luukerele musta vildika ja laseb endale tätoveeringu teha. Ta kutsub pulstunud kasukaga kaisukaru appi ja ehitab bändile Anna Ahmatova luulekogudest lava. Mängukaru istub trummide taha ja hakkab biiti lööma. Fosforluukere ronib aknalauale tantsima. Mängurobot hakkab silmi vilgutades rindkerel paiknevaid süntesaatoriklahve vajutama. Nukk hakkab laulma laule kosmoseretkedest teemanthobuste seljas, jalutuskäikudest öistes aedades, kus puid ja põõsaid asendavad läikivast plastist ja klaasist geomeetrilised plaadid. Ta laulab nagu interplanetaarne Madonna. Poole pealt läheb album kurvemaks. Kõla läheb avaramaks. Kuulajal tekib tunne, et ta on viibinud juba tunde kuskil külmal peol, kust ta millegipärast ära minna ei taha, ja tantsib ennast hingetuks. Pärast pidu varavalges minnakse edasi järgmisele pinnale. Kuulaja tõmbab hinge ja ootamatult saab alguse uus pidu. Kuulaja ei jaksa, aga lõppu ei paista tulevat. Kuulaja ei tea enam, kus ta on või kuhu läheb. Aga minnakse veel edasi. Kuskile, kus pole päeva ega ööd, ainult külm igatsus ja väsimus iseendast. Lüüakse tantsu hõbedase rohuga aasal. Päiksetõusu ajal kerkib udu ja rohi saab kastemärjaks. Pidu saab läbi, minnakse laiali. Kuulaja on viimaks üksi. Nukras rahus kummitab teda küsimus: „Miks see kõik tagasi vaadates armas tundub?"

DIIV – Oshin
(Captured Tracks, 2012)

Kuulas: Mariliis Mõttus

DIIV on 2011. aastal Zachary Cole Smithi sooloprojektina alustanud ning hiljem neljaliikmeliseks kasvanud bänd, mis algselt küll Dive'i nime all tegutses, kuid austusest samanimelise belgia kollektiivi vastu end DIIV-iks ümber nimetas. Minu esimene kokkupuude DIIV-iga oli nende „Corvalis", mida saatis mõte, et päris kõva lugu, aga ilmselt on taaskord tegu lahedatest *indie*-poistest koosneva bändiga, kes on endale XXL-suuruses *vintage*-kampsunid selga tõmmanud ja niigi *dream*-popist nõretaval alternatiivirindel tulemusteta oma positsiooni kätte üritavad võidelda.

Siis sattusid mu teele aga bändi lood „Geist", „Sometime" ja „Doused" ning kustutasid hetkega algse väärastunud teooria järjekordsest suvabändist. Bändi jätkusuutlikkust kinnitab ka juunis ilmunud debüütalbum „Oshin". Üldiselt võngub „Oshin" kahe äärmuse vahel, millest üks kujutab endast heledama, *surf-rock*'i poole kalduva vaibiga heliloomingut ja paneb paralleele tõmbama Tame Impala ja Smith Westernsiga (üks DIIV-i liikmetest on muide endine SW trummar). Ja kuulake vaid loo „How Long Have You Known?" teise minuti alguse meloodiat, mis kannab endas tõsisemat nostalgiaiili.

Plaadi teine poolus laskub aga tumedama saundi pärusmaale, kus leidub ka üks albumi tipphetkedest, vabalt maailmalõpu *soundtrack*'ile sobiv „Oshin (Subsume)", milles Smithi lauldud „*flood*" dramaatiliseks kajamassiiviks kasvab, ja hoolimata sellest, et enamik lüürika tagamõttest üsna arusaamatuks jääb, on tegu eriti võimsa heliteosega. Aasta parimaks looks võiks ma aga juba praegu kuulutada pala „Doused", mis oma paranoiliste kitarrikäikude ja Smithi justkui revolvrist tulistatava lüürikaga koheselt kõrvadesse lukustub.

Kuigi „Oshini" puhul kipub tähelepanu vahepeal instrumentaalirohkuse ja arusaamatu lüürika massis hajuma, suudab DIIV selles unenäopoppi, *shitgaze*'i ja muud taolist muusikat tootvate bändide konveieril oma energia, karmi ilu ja suurepäraste meloodialeidudega esile kerkida. Tahaksin väga näha, mida need poisid *live*'is teevad.

MANIC STREET PREACHERS PUNDI ÕLLESÕPRADE EES

Kuulas: Margus Kiis

Manic Street Preachersi kontsert Õllesumeril 6. juulil 2012

Juba enne kontserti, aga ka peale seda, on mind vaevanud küsimus: mis paneb bändi, mis on üks Suurbritannia edukamaid tegutsevaid nii kommertsiaalselt kui kunstiliselt, mille maine on võimas, mis pole veel väsinud ega mahakäinud, esinema sellisel üritusel nagu Õllesummer. Miljonäridest kultuspersoonid tõmblemas tuhande-paari õlise jorsi ja nende purjakil naiskade ees. Vastik mõeldagi.

Laululava väravas piletiputka ees oli igatahes paras järjekord. Isegi purukaine No Big Silence'i bassimees ootas korralikult oma piletit.

Õllesummer oli kuidagi kokku kuivanud. Endisest põrgulikust läbuvõsast polnud just väga palju järel. Plats oli vähenenud kolmandikuks endisest, kunagisest lõputust hulgast lavadest ja lavakestest oli alles paar. Igasugu muud träna oli ka vähem. Õnneks.

Nojah, Terminaator siiski mängis väiksemalt vabaõhukal. Termikas on vist kõigil Õllekatel poosetanud.

Aga polnud aega Õllesummeri pärast südant valutada, tuli tormata MSPd vaatama. Ja seal nad olidki, keskpärast mõõtu kontsertlaval kahe videoekraani vahel, mingi MSP lugu lindilt veel käis, aga mehed olid laval, vaikselt ja isegi norutavalt: veits tüsedavõitu, armeestiilis riietes laulja-kitarrist James Dean Bradfield, veidraid tilinaid täis ja meigitud Nicky Wire, tagumises reas kiretu trummar Sean Moore ning glämmilt riides noor asenduskitarrist-laulja Wayne Murray.

Käis MSP hiljuti väljastatud parimate kogumikule pühendatud „International Treasuresi" tuur, see tähendas üle hulga aja bändi hitiparaadi Euroopas. Õllesummeri rahvas kohe kindlasti polnud parim valik MSP massiivsetele ja hingekriipivatele lugudele, millest iga teine ajab sind nutma (eriti kui sõnadest aru saad).

Publik oligi juba uimane ja bänd sai kahjuks sellest ka aru, suutmata ise elavneda. Esimeseks muidugi 20-aastane esihitt „Motorcycle Emptyness", sinna otsa uusim „Your Love Alone Is Not Enough". Kohe oli tunda, et bänd kangutab. Pressib end läbi lugude, tundmata neist rõõmu. Publik muutus nii tuimaks, et lõpuks James Dean kraaksatas: „Kui te elavamaks ei muutu, lõpetame mängimise!"

See isegi natuke aitas. Mõlemat poolt. Igatahes oli kontsert kohe nauditavam. Kuigi esialgu mängisid waleslased liiga pisarakiskumise peale (tulid „The Everlasting", „It's not War, Just The End Of Love", „Everything Must Go"), siis lõpuks vahetas MSP aga käigu palju „mehisemaks". „Found That Soul" tõi kohe teise hoo, asi ragises tihkest õlist lahti, läks käima. „Suicide Is Painless" näitas, et JDB hääl on endiselt tippvormis, võtmaks neid eriti kuplit kratsivaid kõrgeid noote.

Peale „Revoli" tulid jälle need lood, mis on loodud meestele salaja nutmiseks: „You Stole The Sun From My Heart", „You Love Us", „A Design of Life". 90ndate alguse „Slash and Burn" aga näitas, et MSP on eelkõige rokkbänd, mis on võimeline raiuma küll. Kuigi James Deanil pole enam seda musklikomplekti mis kunagi ja hüpped laval on ka juba kobamad. Ja poosekitarrist Richey Edwardsit, kes endiselt Severnil ekslemas, tuletas JDB korduvalt meelde. Aga Richey asendaja Wayne Murray päästis mitu hetke oma noorusliku paindlikkuse, hüplikkuse ja dünaamilisusega. Edwardsist erinevalt oskas ta ka pilli mängida. Kahju, et ta nii taha, veidrate dekoratsioonidega ühte ritta oli pandud. Ei olnud teda hästi näha.

Mõned vähemtuntud lood veel ja oligi lõpulugu „If You Tolerate This Your Children Will Be Next". Traagilis-pateetilise noodiga lõpp, aga hea kaasa laulda: „Will be next, will be next – aaa aaa aaaa aaaaa."

Mõned teadmatud jorsid jäid veel lisalugu nõudma, kuigi jah, maniakaalsed tänavapreestrid neid muidugi kunagi ei mängi. Eriti õlistele õllekõhtudele.

Foto: Margus Kiis

TOP 10

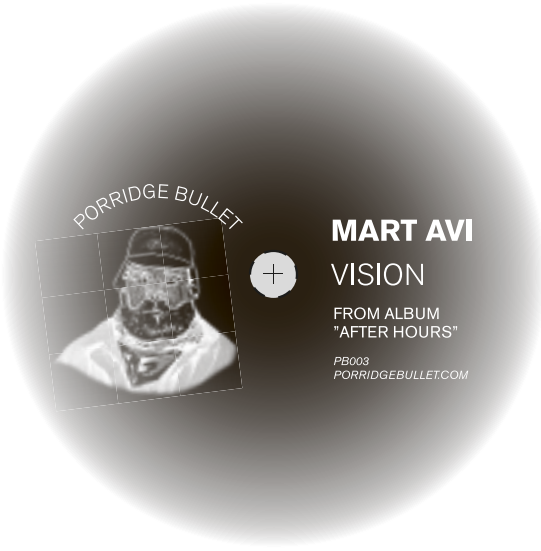

MART AVI

Mart Avi armastab muusikat sedavõrd suure südame ja ahne uudishimuga, et ei püsi kergesti haaratavates raamides. Te olete kohtunud temaga kui *avant-indie*-sõduriga (kui ta mässab bändiga Badass Yuki) ja kui psühhroki udjajaga (projektis Stones & Holes) ning ka keset veidrat pop-*house-funk*'i, kui ta on olnud laval koos Ajukajaga. Tema esimene sooloplaadike – 7-tolline singel Pudru Kuuli alt, mis vihjab peagi ilmuvale LP-le – näitab teda aga nii viirastuspopi õrnukese kui taevasuuruse kopsu- ja ajumahuga *soul*-kruunerina. Aga milliseid 7-tolliseid ta ise kõrgelt hindab?

1. Percy Faith And His Orchestra – The Theme From „A Summer Place" (1959)
2. The Walker Brothers – The Sun Ain't Gonna Shine Anymore / After The Lights Go Out (1966)
3. Lulu – To Sir With Love (1967)
4. David Ruffin – My Whole World Ended (The Moment You Left Me) (1969)
5. T. Rex – Hot Love (1971)
6. David Bowie – Boys Keep Swinging (1979)
7. The Jesus And Mary Chain – Upside Down (1984)
8. Sudden Sway – Sing Song (1986)
9. Happy Mondays – Wrote For Luck (1988)
10. Poppy Factory – Stars (1991)

UUS EESTI BIIT

Rotrum

Käesoleva Uus Eesti Biit fookuses oleva artisti Rotrumiga lööme tugevamalt trumminahkadele, et teavitada põrina saatel sellest, et Biit alustab nüüd iseseisva sõltumatu plaadifirmana. Olgugi et esimesed sammud teeb Biit digitaalselt, ei alanda see muusika kvaliteeti ega usku, et just see muusika peaks kuulajatele ligipääsetav olema. Rotrum on müsteerium, kes avab ennast albumi „9 Scenes" minutitel rohkem kui allpool toodud vastustes.

Räägi lühidalt, kes on Rotrum?
Rotrum sündis Lõuna-Ameerika vihmametsas. Tegelesin rahulikult oma asjadega, kui üks hetk kuulsin kaugusest väga ligitõmbavat trummipõrinat. Leidsin põõsast kohaliku hõimu, kes mulle teed pakkus. Nad andsin mulle kaasa trummid ja flöödi. Pärast seda oli džungel kära täis.

Millise loo peale sa ütlesid, et „vot nüüd aitab, tahan ise muusikat teha"?
Alguses tahtsin üldsegi filmi teha, seda ma aga ei osanud, ja otsustasin, et teen hetkel ainult *soundtrack*'i.

Kas lähtud oma loomingus mingitest stiililistest eelistustest või eksperimenteerid?
Võib-olla alguses korra mõtlen, et kuhu stiili see võiks kukkuda. Edasi läheb juba eksperimenteerimiseks. Lõpptulemus võib olla täielikult erinev sellest, mida ma alguses lootsin või ette kujutasin. See ongi asja juures kõige huvitavam.

Milline instrument/programm on sinu jaoks asendamatu?
Ükskord sain väga meeldiva kombinatsiooni veekeetja ja lõikelaua helist. Meeldib leida huvitavat kõla ebatavalistest esemetest.

Sinu jaoks on muusika olulisem kui enda määratlemine. Kas see annab sulle teatud mõttes vabaduse teha ükskõik, mida tahad?
Jätan vastamata.

Kas on võimalik, et tulevikus näeme Rotrumi tegemas *live*'i?
Siis, kui tähtede seis on soodne.

Kuidas hindad hetkeseisu eesti elektroonilise muusika maastikul?
Super. Pidevalt leian enda jaoks uusi väga häid tegijaid.

Kui sul oleks võimalus koostööd teha ükskõik millise muusikuga maailmast, siis kes see oleks?
Tom Waits

Nimeta mõned hetke lemmikartistid?
Percussions, Jatoma, Daphni, John Talabot, Jai Paul, Orchestra of Spheres, Kenton Slash Demon, Powell, Blawan, Patten. Neid on päris palju.

Küsis Madis Nestor

Pane kõrv peale:

Sadade sügavpruunide silmade all Indoneesia kultuurilises pealinnas, akadeemikute ja kunstnike mekas Yogyakartas tõusevad leegid. *Electro-noise*'i monotoonsuses tantsib kümme kuuma noort naist, nii nagu keegi pole harjunud 2011. aasta alguses Indoneesia daame nägema.

Istvan Kantor, neoistliku kunstivõrgustiku agitaator ja selle looja, tõuseb kätele seisma ning kõnnib valguse suunas, mis ähvardab tulipunaste leekidega. Ta langeb 62-aastase osava kukerpallina neelavasse tulle, mis õgib loosungit „I SWEAR TO GOD I'LL NEVER MAKE ANY BORING ART". Ta torkab endale süstla veeni ja imeb sealt mõned veenipunased kapslid (tal on muide ka meditsiinitöötaja paberid).

Verd Kantor armastab.

Seejärel keerab ta perse publiku suunas, tõmbab kannikad paljaks ja surub verepudelikese aanusesse. Rahvasumma sulandunud Indoneesia salapolitsei kergitab tusaselt kulmu ning helistab ülemusele. Kümnest *femme fatale* stiili tantsijast saab korraga väärikusest riivatud tütarlastering. Kui Euroopas pole aanus suurem asi, siis siin, moslemi *mainstream*'is, on kehal täiesti teine tähendus. Ja ilmselt mitte kogu Yogyakarta publik pole veel revolutsiooniliseks Monty Cantsiniks jõudnud kehastuda. Veel on siin Kiwa, kes flirdib esimest korda mõttega võõrustada Kantorit ka Eestis.

Kantor oskab tuua kunstimaailma skandaali. Ta on trikitanud mööda maailma muuseume, pritsides vereriste valgetele galeriiseintele, nii et piisad riivavad Picasso suurteoseid. Aga kindlasti pole ainult skandaalitsemine see, mis on talle sappa pistnud omajagu kuulsust. Erinevatel meediumitel põhinevates töödes uurib ta inimkonna tehnoloogilist allakäiku, kehalisust, kritiseerib peavoolu mõttevoogu (või selle puudulikkust), ärgitab mässu autoritaarsuse vastu. Tema jälg tõi talle ka 2004. aastal Kanada kõrgeima kunstipreemia – *Governor General's Award in Visual and Media Arts* (kindralkuberneri auhind visuaal- ja meediakunstide eest).

Istvan Kantor näituse avamisel EKKMis Foto: Terje Toomistu

Oma tööd signeerib ta Monty Cantsiniks ning kutsub üles seda nime kasutama kõiki teisigi juba alates 70ndatest, kui avatud popstaar Monty Cantsin ellu astus. Kõikvõimalikke Monty Cantsineid ühendavaks põhimõtteks on antiautoritaarsus.

Kantor on legend ja omamoodi superstaar, aga selline, kelle kuulsus pole kuigivõrd rahaks konverteeritav olnud. Ta kirub oma praeguse elukoha Toronto kallidust, olgugi et on seal muuhulgas üles kasvatanud kolm last. Aga kuidas saakski mees, kel orientiiriks *REVOLUTION OUT OF CONTROL*, akumuleerida endasse midagi muud kui ideid, värskeid veritsevaid ideid?!

Poolteist aastat pärast meie kohtumist Indoneesias kutsuski Kiwa Kantori Eestisse. *Techno*-robotlik mäss, vanade triikraudade paraad ja kogu maailma informatsiooni sisaldav „The Book of Neoism" vallutas suve alguses Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumi näitusega „Mässav neoist" (17.06.–18.07.2012), aga triivis ka läbi mitmete teiste neoistlike aktsioonide Tallinnas, Riias ja Poris. Näituse avaööl hõljus õhus põletatud vere mõru maik. Maksimaalselt pingestatud heliruumis aelesid zombistunud kehad, demonstreerides neoistlikke loosungeid, nagu *24H BRAINWASH* või *BURN BABY BURN*, õhutades masinlikku seksualiseeritust, süüdates triikraudu leekidesse.

Me kõik kehastusime Monty Cantsiniteks ja kell oli alati kuus.

Näitusega kaasnenud neoistlikus trükises „IRVE" („Smile", vabalt allalaetav aadressilt nihe.ee/irve/IRVE.pdf) ilmus muuhulgas Sinu kirjutis Monty Cantsini(te) pärinemisest, sisaldades kirglikku kirjeldust seksuaalaktist. Tekstilõik kulmineerub küsimusega: kas tegevus muutub, kui muuta selle nimetust või konteksti?

Neoismi raamatus kasutan ma palju pornotekste, mis muutuvad *plundering*'i (kunstipraktikas analoogne strateegia *détournement* või plagiarism, tõlkes rüüstamine, sobramine) käigus neoistlikeks teoreetilisteks kirjutisteks. Seks ja neoism käivad käsikäes. Freudi õpilase Wilhelm Reichi tööd on alati olnud minu jaoks oluliseks inspiratsiooniallikaks, näiteks mitmete *performance*'ite puhul koos Machine Sex Action grupiga, mis uurib tehnoloogiat ja seksi. Reich väitis esimesena, et seks on ühiskonna liikumapanevaks jõuks, mis 1930ndatel oli väga radikaalne seisukoht. Ma lisasin sellele omalt poolt, et seks ja tehnoloogia on ühiskonna liikumapanevateks jõududeks.

MONTY CANTSINITE REVOLUTSIOON

Küsis Terje Toomistu

17. juunist 18. juulini Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumis toimunud näituse „Mässav neoist" staar Istvan Kantor Monty Cantsin Amen! seletab, mis on neoism, *plunder*'damine ja miks kell on alati kuus.

Plundering'ides saab midagi ümber nimetades muuta selle oma teoreetiliseks ideeks. Mis on küll peaaegu sama asi, aga see muutub huvitavamaks, sest kõik ideed vanade nimetustega on igavad. Näiteks kui võtta mõne maalikunstniku, nagu Picasso, tööd, hakkab sul juba ammu igav Picassot vahtides! Aga kui midagi Picassole lisada või tema pilti vandaliseerida, saab sellest midagi põnevat. See uuendab tööd, asetab ta uude perspektiivi ning muudab ka inimeste vastuvõttu.

Kui Sa teed midagi Monty Cantsini nime all, siis mis toimub töö sisuga?

Me lihtsalt lubame inimestel kasutada Monty Cantsini nime. Aga sa pead olema sellest teadlik. Monty Cantsini nime kasutades võid saada lõputu mängu osaks, mis loob alati uusi ideid, sest iga Monty Cantsin on erinev. Nad lihtsalt kasutavad sama nime. Kui erinevad inimesed kasutavad sama nime, siis muutub kontroll võimatuks ja vabadus ruulib.

Neoismi läbivaks jooneks on antiautoritaarsus. Kui provotseerida, siis kas mitte üleskutse end Monty Cantsiniks nimetada ja kõike neoismi nimel teha ei kõla ise veidi autoritaarselt?

Ei, see ei ole autoritaarne. Ma ei nõua, et sa seda teeksid. Kui sa soovid nimetada end Monty Cantsiniks, siis kutsu end Monty Cantsiniks. Kui sa ei taha end Monty Cantsiniks nimetada, siis sa ei pea seda tegema. Neoismi kontekstis puuduvad igasugused reeglid. Kui sa aga tahad olla selle mängu osa, siis nii see käib. Muidu puudub sellel igasugune taust. Need kaks nimetust (Monty Cantsin ja neoism) determineerivad situatsiooni, aga selles pole midagi sunduslikku.

Kui ma nimetaksin end Monty Cantsiniks, siis teeksin seda sellepärast, et kaos on ka osa minust. Sa püüdled kontrolli alt väljunud revolutsiooni poole, mis tundub kõige kaootilisem asi.

Kindlasti on revolutsioonid väga kontrollitud ning see muutub iga revolutsiooni jaoks hävituslikuks. Sest kui revolutsioon on võidukas, muudab süsteem revolutsiooni teistsuguseks süsteemiks, mis tahab esitleda oma jõudu inimestele ning põhimõtteliselt allutab nad autoritaarsusele. Seepärast ütlen ma alati, et läbikukkunud revolutsioonid on tõelised revolutsioonid, sest nendest ei kao kunagi revolutsioonilised ambitsioonid ning need ei muutu kunagi korrumpeerunuks. Pärast võitu muutub iga revolutsioon korrumpeerunuks. Ungari revolutsioon ebaõnnestus, nii et see ei muutunud kunagi korrumpeerunuks. Aga näiteks Kuuba revolutsioon vajus süsteemi, mis täna ei teeni kindlasti seda, mida algselt kavatseti. See teenib ainult diktaatorit, kes hoiab süsteemi üleval, ning inimesed ei ole selles kuigi õnnelikud.

Revolutsioon, mida oma loomingus väljendad, soovib harva kunstimaailma piiridest üle astuda.

Kui ma räägin revolutsioonist, siis ma ei pea alati silmas süsteemi, millel on kõik revolutsiooniks vajalik olemas, nagu konspiratsioon, mille abil vabaneda vanast süsteemist. Samuti ei pea ma alati silmas poliitilist revolutsiooni, vaid ma tegelen väiksemate kogukondadega, nagu kultuuri, kunsti ja teiste ühiskonna loominguliste valdkondadega. Ma kutsun üles diskussioonile ja tahan rääkida revolutsioonist, mis meie kontrollil ja autoritaarsusel põhinevas ühiskonnas tundub iganenud.

Samas aga tänases süsteemis pole see enam kaugelt iganenud, sest praegu toimuvad võidukad revolutsioonid üle maailma. Huvitav on tuua ajalugu tänasesse situatsiooni ning tegeleda kunstisüsteemi kui kohaga, mis vajaks revolutsiooni. Ka see on süsteem oma struktuuriga nagu poliitiline süsteemgi. Kunstnikud on orjad ning muuseumid ja galeriid on nagu valitsused. Nad on omavahel seotud sarnaselt poliitilise süsteemi töötamisele.

Huvitav on ka asjaolu, et Sinu võitlus realiseerub institutsioonis, mis seisab Sulle endale kõige lähemal. Kuidas sellega on – kas see on nii seetõttu, et kunstimaailm on kõige lähedasem autoriteet, millega Sa pead silmitsi seisma? Või on Sul autoriteet selle vastu mässata, kuna Sa oled kunstnik?

Mul pole mitte mingisugust autoriteeti. Minu ainus autoriteet seisneb selles, kuidas ma defineerin neoismi ja loon oma teoseid. Aga selle kõrval puudub mul igasugune autoritaarne süsteem või korporatsioon. Me suhtleme omavahel vennalikult, kasutades kindlaid ikoonilisi kujundeid ja diktaatorlikke ideesid ja religioosseid nägusid. Kõik need kontseptuaalsed ideed võivad mõjuda, nagu oleks tegemist organiseeritud süsteemiga, aga tegelikult pole see seda mitte.

Aga siin muutub Su revolutsioon kõige reaalsemaks – see on võitlus muuseumite ja galeriide institutsiooniga.

Ma ei võitle nende vastu, aga ma võitlen selle vastu, kuidas nad tegelevad kunstnikega. Ma leian, et muuseumid on olulised kommunikatsioonipaigad, mis võiksid olla nagu templid. Aga ei ole, sest nad on üle võetud pankade ja korporatsioonide poolt, igasuguste reeglite poolt, kuidas mingid asjad peaksid välja nägema ja kuidas esitletud olema. Nad loovad oma esteetika, mis on väga *mainstream* ja sarnaneb televisioonile ning teistele kommunikatsioonisüsteemidele, mis teenivad peavoolukultuuri.

Kui ma külastasin ühel neist päevadest Sind Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumis, valmistasid Sa seinamaalingut. Sa ütlesid, et ei taha, et töö näeks liiga lõpetatud välja. Ma lisasin, et see peaks jääma avatuks.

Jätta kunstiteos interaktsioonile avatuks, et keegi teine võiks selle tööga jätkata – see toimub midagi plagieerides või *plunder*'dades. Seda tutvustas juba Marcel Duchamp, kes võttis suvalise objekti tänavalt ning nimetas seda kunstiteoseks ja vandaliseeris Mona Lisa postkaardi. Neoism avab situatsioone ning me tahaksime näha iga kunstiteost avatuna. Samuti muuseumites – kunstiteostele võiks olla teistsugune ligipääsetavus, mitte nagu tänapäeval täieliku kontrolli tingimustes, kus muuseumid on nagu rangelt turvatud vanglad, inimestest täielikult võõrdunud.

Sul on ka avatud aja kontseptsioon. Miks on kell alati kuus?

See on üks neoismi põhilisi ideid. Me tajume kogu kommunikatsioonisüsteemi erinevalt. See pole enam lineaarne, me ei räägi ajaloost, mis toimus kindlal aastal. Seega ei liigu me mööda X-telge, vaid me võtame vertikaalse Y-telje. See representeerib visuaalselt kõike, mis kuhjub ja muutub suuremaks ja suuremaks. Nii ma kujutan ette kella kuuest aega – minevik, olevik ja tulevik ei ole eraldatud, vaid see kõik toimub samal ajal.

Mind lummas üks olend Sinu kunstipraktikas. Kes või mis on Stripbot?

Stripbot on stripparist robot. Need on väga eksootilised olendid. Kui minna stripiklubisse ja vaadata eksootilisi tantsijaid, siis nad on samuti tehnoloogia poolt laiendatud – tantsides suhestuvad nad muusika ja rütmiga.

Ma näen neid robotitena, just nagu ma näen ka moemodelle robotitena. Stripbot representeerib tehnoloogilise ühiskonna muutuseid, kus me kõik oleme tehnoloogiast kantud ning kasutame tehnoloogiat ka oma keha muutmiseks. Inimesed hakkavad üha enam sarnanema androididele. Nii näen ma inimesi tehnoloogiliste üksuste ja masinatena. Selles pole midagi uut, kuna ma arvan, et ajalooliselt olid inimesed rohkem robotite sarnased kui praegu. Ma arvan, et meie aju on taandunud ning oleme unustanud mõned kommunikatsiooniviisid, nagu telepaatia, mida inimesed kasutasid siis, kui me sarnanesime rohkem masinatele.

Artishoki kolumn

Müürilehes saab koostöös Artishokiga alguse veerg sellest, mis kunstiinimestel parasjagu südamel on. Alustuseks jagab kogenud aruteluhunt Maarin Mürk taoliste ürituste korraldajatele mõned praktilised näpunäited.

MIKS ON MEIE ARUTELUD NII IGAVAD...

Maarin Mürk

Üks situatsioon, kust ma end ikka ja jälle avastan, kujutab endast mingit hulka kokkutulnud inimesi, kes on jagunenud moderaatori(te)ks, esinejateks ja publikuks. Kokkutulemisel on olnud mingi põhjus, mingi teema, mida siis tahetakse arutada. Tihti kulub arutamiseks mitu tundi või koguni terve päev. Ja väga tihti kulgevad sellised situatsioonid sama mustri järgi: kõigepealt elevus (arutelu algab, olukord on paljutõotav) – nihelus (keegi on arutelu kaaperdanud ja räägib tükk aega mingil suvalisel teemal, moderaator mudib ebakindlalt mikrofoni) – passiiv-agressiivne faas (kurat, mis siin toimub! Võtan hoogu, et sekkuda, aga alati jõuab keegi hakata rääkima juba kolmandal, asjasse jätkuvalt mittepuutuval teemal) – füüsiline väsimus (tekkinud adrenaliini pohmell) – ajusurm (tahan lihtsalt ära / hakkan näppima Facebooki-meili-telefoni).

Arutelud kujutavad endast jooksva kunstielu olulisi sõlmpunkte, aga olgem ausad, enamasti ei ole kellelgi aega nendeks ette valmistada. Moderaatoril natuke peab olema, aga esinejad tulevad kohale rääkima sama juttu, mida nad alati räägivad. Seega korratakse üle juba teada-tuntud seisukohti. Igav. Tihti muutuvad arutelud n-ö teraapiagruppideks – et saaks lihtsalt jälle ära rääkida, mis südamel, ning siis üksteisele õlale patsutada. Ei ole ka kuigi huvitav. Moderaatorid ei tihka kuigi jõuliselt modereerida ning arutelu kaaperdavad need, kes kõige kõvema häälega karjuvad. Publik hakkab vaikselt minema hiilima – vähemalt need õnnelikud, kes on taibanud tagaridadesse istuda.

Foto: erakogu

...ja mida võiks selle suhtes ette võtta

Olles olnud korduvalt nii moderaatori, esineja kui ka publiku rollis, mõned mõtted, mis on tulnud „tahtsime kõige paremat, aga välja tuli nagu alati" meeleolust toibudes (ja mis loomulikult ei sobi kõigile aruteludele ning esindavad siinkirjutaja personaalset maitset jne).

Kõige tihedamini kuuleb tagantjärele kommentaari, et kui moderaator oleks rohkem modereerinud, oleks kõik hästi olnud. Samas võiks mitte panustada ainuüksi sellele kaardile, vaid juba ettevalmistusfaasis kogu formaati tihedamalt/rangemalt struktureerida. Teema peaks olema võimalikult kitsalt püstitatud ja kui ikka on väga palju hingel, võiks kohe plaani võtta arutelude seeria (kogu-maailma-haarata-püüdev-teema: „Kunstikompleks. Vaidlused asjade seisu üle" – Eesti Kunstiteadlaste Ühingu 2010. aasta seminar; on-lootust-ka-kuhugi-välja-jõuda-teema: „Mis on hea näitus?" –Eesti Kunstiteadlaste Ühingu 2011. aasta seminar).

Kutsuda võiks pigem vähem esinejaid, muidu ei saa keegi piisavalt tähelepanu ja tekkinud frustratsioonist hakatakse üksteisele vahele rääkima. NB! Kutsuda vähem etableerunud tegelasi, sest nood on nagunii ülekoormatud ja isegi kui nad tulevad, siis räägivad nad sama juttu, mida alati, sest polnud aega ette valmistada.

Esinejatele tuleks rangelt selgeks teha, et sõnavõtu ajalimiiti on tõsiselt mõeldud (sündmuse ohjamisel võiks kasutada vilesid, äratuskelli jms, hea näide on Al Paldrok ruuporiga ja Non Grata festivalid), ning anda ette konkreetsed küsimused, et esinejad ikka räägiksid sellest, mis parasjagu teemaks on. Osa n-ö meeldetuletuslikku/üldkontekstualiseerivat infot võiks hoopis projitseerida seinale või jagada *handout*'idena välja (toimis hästi näiteks Airi Triisbergi ja Rael Arteli korraldatud „Public Preparationi" seeria puhul).

Lisaks tuleb arvestada sellise väikese tõsiasjaga, et ka publiku tähelepanuvõimel on piirid. Kuna enamik inimesi ei ole sündinud karismaatilisteks monoloogipidajateks (erinevalt näiteks Eha Komissarovist), siis võiks katsetada mitmete formaatidega, nagu *live*-intervjuu, „rääkivad pead", 10-minutised *statement*'id jne. Julgemalt võiks rõhuda lavastuslikkusele (luua nt telesaade – vt EKKM-i teooriaklubi) ning programmeerida sisse mängulised võimalused sekkumiseks (näiteks ühel välkloengul olid publikule jagatud plakatid kirjadega „APLAUS" jne).

Võib loota, et publikul tekib küsimusi – see on ühteaegu väga tore ja väga riskantne, sest LÕPUKS OMETI sõna saanuna tahetakse ka ära öelda kõik, mis südamel on (ja inimestel on ikka kohutavalt palju asju südamel!). Preventiivse meetodina võiks publikule jagada väikesed kaardikesed, kuhu oma küsimus üles kirjutada – kui mahub ära, siis on hästi läbi mõeldud ja mikrofoni haarates ei hakata udutama.

And last but not least: kuigi keegi meist ei taha olla kohvikeetja-võileivaserveerija-logistik, siis ürituste korraldamise juures peaks olema sisuline ja administratiivne meeskond eraldi. Kui moderaator peab vahepeal sebima näiteks juhtmete ja muu sellisega, kaotab ta arutelu sisulise kulgemise üle kontrolli. Ja kellelgi võiks üldpilt selle tormilise sündmuse vältel ju ometi olemas olla.

KAASAEGSE KUNSTI FESTIVAL
6. SEPT – 18. NOV 2012
TARTUS

NUNU

6. september kell 17
Festivali ja Eesti kaasaegse kunsti klassika näituse
MÖH? FUI! ÖÄK! OSSA! VAU!
avamine Tartu Kunstimuuseumis
(Raekoja plats 18), kuraator Rael Artel.
Näitus on avatud 6. septembrist – 18. novembrini

7. september kell 17
rahvusvahelise kaasaegse kunsti näituse
SÕIDA TASA ÜLE SILLA
avamine galeriis Noorus (Riia 11), külaliskuraator
Chris Fitzpatrick (Antwerp/San Fransisco).
Näitus on avatud 7. septembrist – 30. septembrini

7. september kell 19
KUKU NUNNU stipendiaadi Eike Epliku näituse
TÜDRUK, KES KÕIKE ARMASTAS
avamine Y-galeriis (Küütri 2)
Näitus on avatud 7. septembrist – 28. oktoobrini

ARTISTKUKUNUUT

WWW.ARTISTKUKUNUUT.ORG

C = 299 792 458 M/S?[1]

Kadri Rood

30. septembrini on KUMU viiendal korrusel avatud valguskunstinäitus ,,Pimeduskiirus ja teised lood''.

Septembri lõpuni KUMU viiendal korrusel üleval olev „Pimeduskiirus ja teised lood" koosneb kahest omavahel ühendatud näitusest, millest esimese on kureerinud soome valguskunstnik Jaakko Niemelä ning teise, Eestis lisandunud poole Eha Komissarov. Alustuseks tasub ehk ära mainida, et „Pimeduskiirus..." on väga hea näitus. Selle kaks poolt sulanduvad üheks tervikuks nii hästi, et mingit üleminekujõnksatust nende vahel ei tekkinud ning piiri peab soovi korral ekstra otsima. Näitus on ühtlaselt tugev ja läbimõeldud ning iga töö selles jättis mulje või elamuse. Ei juhtu just sageli, et suurematel rühmanäitustel kõnetaks, huvitaks või paneks pikemalt seisatama pea iga töö, „Pimeduskiiruse..." puhul see aga nii oli. Nõrgematest või põhjendamatutest töödest rääkida ei saagi, saab ehk ainult välja tuua kõige meeldejäävamaid. Tugeval taustal särada on aga teatavasti märksa keerulisem, kui nõrkade hulgast silma paista.

Kui minna hetkeks vana vastuolu juurde kunstiteose kui ühelt poolt eelkõige esteetilist funktsiooni kandva nähtuse ning teisalt peamiselt idee või kontseptsiooni kandjaks olija vahel, siis „Pimeduskiirus ja teised lood" paigutub kahe võitleva leeri vahele või õigemini vist hoopis nende kohale. Suurem osa töid on tõlgendatavad laiemal taustal (üsna juhuslikult valitud näidetena Timo Tootsi ja Karel Koplimetsa omad) või ka sügavamatesse filosoofilistesse või isegi religioossetesse teemadesse laskudes (Jevgeni Zolotko). Teisalt aga on pea kõik teosed visuaalselt lummavad (osad lausa traditsioonilises mõttes „ilusad") ning töötavad täielikult ka siis, kui vaataja mingitesse laiematesse või sügavamatesse tagamaadesse laskuda ei taha, ei viitsi või ei oska. Jätkub ka lihtsalt uurimis- ja imestamisrõõmu kunstnike leidlikkuse ning tehnilise taibu üle. Seega on „Pimeduskiirus..." üsna universaalne näitus, mida julgeks soovitada paljudele, ja siiski ei kehti selle puhul massikultuuri nähtuste puhul sageli toimiv valem, et kui miski meeldib väga paljudele, siis midagi erilist sellest oodata ei tasu.

Näituse paeluvus algab juba pealkirjas sisalduvast paradoksaalsest sõnast „pimeduskiirus". Mängitakse mõttega, et kui pimedusel on kiirus samamoodi nagu valgusel, siis pole see mitte lihtsalt valguse puudumine, vaid midagi materiaalset ja ainelist iseeneses. Kui valgus on elektromagnetkiirgus, mis levib footonitena ja omab nii laine kui osakese tunnuseid, siis mis on pimedus, millistest osakestest see koosneb ning kui kiiresti liigub? Pimedus saab näitusel oma väljateenitud koha kunstiteose materjali, idee ja tõukejõuna, sest mis valgusest (ja seega ka valguskunstist) saaks rääkida, kui poleks pimedust, mille taustal me valgust tajume. Täielikus pimeduses ei näe midagi ning ka ere valgus pimestab, seega on üks hädavajalik teise tajumiseks. Valguse, pimeduse ning nende kahe piirimail hulkuvate varjudega tegeleb kõige otsesemalt Anna Hyrkkäneni kaheosaline installatsioon „Kuma", mille mõlemad osad moodustuvad klaasitükkidest ning valgusallikast, kuid samavõrd ka pimedusest ja varjudest. See on lihtne ja ilus teos, mille üks osa manipuleerib vaataja ruumitajuga ning muudab kaugused ja sügavused suhteliseks.

Vaataja taju- ja ruumikogemusega mängivad tegelikult paljud näitusel olevatest töödest, eelkõige just loodud ruumide võime kaudu vaatajat täielikult endasse haarata. Paljude tööde esteetika suudab köita niivõrd, et paneb peaaegu unustama, et tegu on kunstinäitusega ning kohe kõrvalruumis asub järgmine teos, mitte aga sama teose lõpmatult jätkuv maailm. Liina Siibi „Carcere. Vangla" on animeeritud fotodest koosnev töö, mis paneb vaataja seisma keset postapokalüptilist ruumi, mille kõik küljed on pahaendelises liikumises ja muutumises. Mahajäetud industriaalmaastikud on köitvad nii visuaalselt kui ka kõikvõimalike seoste tõttu, mida need ulmekirjanduse, pessimistlike tulevikuvisioonide või isegi alateadvuse ja hingemaastikega seoses esile kutsuvad. Siibi teose ruum mõjub tõesti vanglana, millel puuduvad väljapääsud ning mis tekitab korraga nii õõva kui vaimustust. Taolised paigad on kõige selle pimedam pool, millele tänapäeva tsivilisatsioon toetub, kuid millega silmitsi sattumine inimesi sageli ebamugavust tundma paneb.

Ruumi tekitatud ebamugavuse ja hirmutundega tegelevad ka Kate Krolle „Unenägu hundist. Tundmatud naudingud" ja Karel Koplimetsa „Hirmu äärealad". Esimene tungib alateadvuse ja unenägudega seotud hirmude ning ärevuse, ängi ja painajate maailma. See on ka näituse üks kõige endasseneelavamaid töid. Kui ruumis parasjagu üksi olla ning eirata silmanurgast paistvat järgmise töö valguskuma, siis võib üsna kõhe hakata ning peaaegu tunduda, nagu oleks äkitselt keset õudusfilmi sattunud. Kui esmane mulje juhib mõtted hirmudele ja negatiivsetele tunnetele, siis töö pealkiri pakub laiemat ja ambivalentsemat tõlgendusvõimalust: alateadvus ja unenäod võivad olla naudingute allikas ning sissepääs kuhugi, kuhu ärkvel olles ei pääse. See teine maailm võib olla küll hirmutav, kuid selles peitub ka midagi, mis võib olla väärtuslikum või huvitavamgi kui see, mida „pärismaailmas" leiab.

Koplimetsa „Hirmu äärealad" (mille olemust annab ehk paremini edasi ingliskeelne pealkiri „Suburbs of Fear") tegeleb aga pealtnäha palju maisemate ja ratsionaalsemate foobiatega, toetudes uuringutele, mille järgi inimesed kardavad linnaruumis kõige enam just teatud paiku: kahtlase mainega linnaosi, tühje parke, metsatukkasid jmt, ning eriti pimedal ajal. Teos võtab enda alla kaks ruumi. Neist esimeses on äärelinna elutruu makett paneelmajade, tühjade tänavate ja pargiga. Maketil paiknevad veebikaamerad, mille pilti näeb mustvalgena kõrvalruumi seinal. Kummalisel kombel on pime ja pahaendeliselt inimtühi äärelinn sellisel viisil näidatuna isegi kõhedusttekitavam kogemus, kui reaalsed öised koduteed seda on olnud. Töö loob paranoilise ja rõhuva atmosfääri, kaamerad viivad mõtted kellegi jälgivale pilgule. Näitusel on selleks jälgijaks küll külastaja, kuid väga kerge on kujutleda end hoopis ise neil tühjadel tänavatel kõndima ning jälgitavaks (või ka varitsetavaks) olema. Mis see siis aga õigupoolest on, mida inimesed öistel tänavatel kardavad? Mõistlik ja loogiline vastus oleks, et teisi inimesi, kellel võivad olla halvad kavatsused. Kuidas aga seletada seda, et öösel surnuaiast läbiminek tundub paljudele hirmuäratavam kui ükskõik millise muu pimeda paiga läbimine, kus sama tõenäoliselt keegi kallale võib tungida? Koplimetsa töö paneb vaataja silmitsi tema enda hirmude ja hoiakutega, kuid tekitab samas ka küsimusi nende hirmude põhjendatuse kohta. Kas pelgus teatud paikade vastu mitte ei loo ise „hirmu äärelinnu", koondades sinna halbade kavatsustega tegelasi? Kas öises linnas tekitab alati hirmu rahahädas narkomaani võimalik rünnak või on tegu hoopis ürgsema, atavistliku hirmuga ning eneselegi tunnistamata ebausuga – ning kuhu jääb sel juhul eelmainitud ratsionaalsus?

Veel üks teema, mis kaudselt ka valguse ja pimedusega seostub, on puuduolek, katkestus või kummastus. Need märksõnad esindavad Kristiina Hanseni ja Johannes Säre töid, mis paeluvad sellega, et midagi neis on puudu või valesti, ebafunktsionaalne või illusoorne. Nende teos „Väike maja perifeerias" mõjub paljude teiste tööde tehnilise keerukuse taustal küll armsa ja lihtsana, kuid sisaldab vahvat optilist trikki; tagurpidi keeratud trepp aga töötab teosena nii, nagu sageli töötavad tavalised asjad ebatavalises kontekstis. „Sein ilma kunstiteoseta" tegeleb oodatu puuduoleku ja harjumusliku tegevuse läbikukkumisega. Seda võib võtta ka allegooriana kaasaegse kunsti ja publiku suhete kohta: tihti ei mõisteta üksteist ja nähakse kunsti või selle puudumist erinevates kohtades. Samal ajal on tegu ka puuduoleku ja tühjuse estetiseerimisega – eimillestki saab miski ja kunstiteose puudumisest saab selle teose luua.

Jevgeni Zolotko piiblist laenatud pealkirjaga töö seob valguse ja pimeduse temaatika religioosse taustsüsteemiga. Teos koosneb paberimassist valmistatud rebenenud kardinast ning paljudest seinale kinnitatud lävepakkudest. See on üleminek pimedusest valgusesse või valgusest pimedusse, samuti ühe vägivaldne tungimine teisesse. Siingi tuleb välja valguse ja pimeduse teineteiseta eksisteerimise võimatus – ka religioossel tasandil vajab üks pool teist ning hea äratundmiseks peab olema tundnud kurja. Zolotko teos kuulub silmnähtavalt kunstniku varasema loominguga samasse süsteemi: endiselt on kasutusel üks tema lemmikmaterjale ehk purustatud paberimass, samuti pole esmakordne piiblist motiivide leidmine. Teos, mis tegeleb valguse ja pimeduse iidvanade kultuuriliste tähendustega, tasakaalustab hästi näituse üldist kallakut optiliste ja tehniliste vahendite poole. Zolotkol on selgelt oma käekiri ja maailmanägemus ning selles vallas on tal endiselt mida öelda. Kärisenud kardin ja lävepakud – lõhe kahe maailma vahel – haakub hästi soomlanna Paula Lehtoneni tööga „Multiversum, avane!". Teos mängib võimalusega, et peale meie universumi on olemas veel teisi, ning püüab kujutada väravaid nende vahel. Töö on visuaalselt paeluv, eriti just seetõttu, et vaatajast saab selle osa ning seeläbi jääb ta teose pakutava võimaluse üle pikemalt mõtlema.

Aktuaalsete teemadega tegelevad Timo Tootsi „Elektron" ja Ivar Veermäe „SEE / Tulevik on hele". Tootsi töö näitab interaktiivsel viisil, milline on elektri teekond näitusesaali. Elekter on tänapäeva maailma nii enesestmõistetav osa, et sellele mõeldakse üldiselt alles siis, kui midagi on valesti: kui vool pärast äikesetormi kaob, kui lambipirn läbi põleb või kui elektriarve taaskord kasvanud on. „Elektron" juhib tähelepanu sellele, kust elekter õigupoolest tuleb, ning paneb mõtlema ka selle laiematele tagamaadele (näiteks keskkonnaküsimuste näol). Teos on tehniliselt keerukas ning paigutub samasse ritta Tootsi varasema tööga „Memopol". Mõlemad tegelevad rohkem või vähem varjatud liikumisteede näitlikustamisega: ühe puhul liiguvad elektronid, teise puhul info. Ivar Veermäe „SEE / Tulevik on hele" aga seob utoopiad ja lootused reklaamtekstide tühjade lubadustega: teised kasutavad esimesi ära ning suured visioonid inimkonna tulevikust on mandunud lihtlabaseks tarbimissunduseks. Meile võidakse ju lubada, et uus nutitelefon viib meie elukvaliteedi mingile uuele tasemele, kuid tegelikult pole lõputu tehniline progress inimkonda õnnelikuks teinud, pigem on eksistentsiaalsed mured, tühjusetunne ja üksildus hoopis kasvanud.

Päris kõigist „Pimeduskiiruse..." töödest eraldi kirjutada ei jõua, kuid nagu juba alguses mainitud, ei viita see mingil viisil ühegi töö nõrkusele. Tervikuna tahaks kiita ka näituse tehnilist taset ja viimistlust – ühtki tööd ei kummitanud installatiivsete ja interaktiivsete teoste elupõline häda, et nupp ei tööta või video ei mängi (tervet KUMU korrust hõivava suurnäituse puhul on tehniline kvaliteet ilmselt küll enesestmõistetav, kuid sellegipoolest). Ühesõnaga võib julgelt soovitada kõigi suviste ettevõtmiste vahel ka kunstimuuseumist läbi käia.

Timo Toots „Elektron". Foto: Reimo Võsa-Tangsoo

1 Valguse kiirus vaakumis.

SÕPRADELE LIHTSALT KARL

Ajaloolise maitsega lihtne hele õlu, milles on tunda
head humala mekki ja õllepruulija siirast hinge.
Pruulitud Eesti õllekultuuri rajaja
Karl Friedrich Rehbinderi auks.

SAKU ÕLLETEHAS 1820
saku
K.F. Rehbinder

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA. ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

RIIAMÄE LOOD

Eneli Luts

Nooruse galerii, mis võõrustab ka tänavuse ART IST KUKU NU UTi kuraatorinäitust „Sõida tasa üle silla", on muutunud Tartu kunstielu täieõiguslikuks osaks. On paras hetk kiigata ka näitusepaiga minevikku.

1

2

3

1 Hobupostijaama plats Riia mäel vahetult enne jaama lammutamist 1938 a
2 Riia mägi, 1950 a
3 Tuttuus hoone Riia mäel, all toidukauplus Tartu ja mänguasjakauplus Noorus, 1957 a
Fotod: Tauno Rahnu kogu

Mul on üks unenäoline mälestus sellest, kuidas ma sain esimest korda elus tunda süütunnet kuriteo sooritamise pärast. Ma olin siis ehk nelja- või viieaastane, olime ema ja vanaemaga Tartu linna tulnud. Mis asjus – seda täpselt ei tea, igatahes mäletan varakevadist päikselist ilma, oma beežikas-pruuni kevadjopet, vanaema kollast sapakat ja Tartu kauplust Noorus, kus müüdi mänguasju ja lasteriideid. Mäletan ähmaselt poe interjööri ja üksikuid mänguasju, aga kõige rohkem seda, et poest väljudes oli mul käes üks komm. Olime just istunud sapakasse, et tagasi koju sõita. Võtsin kindad ära ja tahtsin kommi sööma hakata, kui ema ja vanaema seda märkasid. Nad pärisid mult, kust ma kommi olin saanud. Aga ma ei mäletanud! Ma tõepoolest polnud tähele pannud, mis hetkel see komm mulle kätte sattus. Kas keegi andis selle mulle (mõni sõbralik tädi või onu?), kas olin selle maast leidnud? Miskipärast sai vanaema väga kurjaks ja kahtlustas lausa, et olin selle poest varastanud. Mõte, et võib-olla olingi selle varastanud, tekitas kohutavat süütunnet ja hirmu. Vanaema hurjutamise taustal mõtlesin sellest, kui hirmus oleks, kui miilits mind nüüd kinni võtaks ja vangi viiks. Arvasin, et kui ühe korra juba varastasin, siis nüüd olengi varas ja ma ei saa sinna midagi parata. Püüdsin meeleheitlikult kommi päritolu meenutada, aga ma ei tea tänase päevani, kust see komm mulle õigupoolest kätte sattus. Lõpuks ma seda kommi süüa ei tahtnudki, lubasin endale, et ei varasta enam mitte kunagi, ja selleks, et ma kogemata eneselegi teadmata ei varastaks, otsustasin, et ei lähe enam iialgi sinna poodi.

Eks ole pisut veider, et nüüd ma töötan sealsamas – endise lastekaupluse ruumides asuvas Nooruse galeriis. Kui galeriis tööd alustasin, läks kaua aega, enne kui harjusin ning ei tundnud kuklas enam nähtamatute poemüüjate kahtlustavaid pilke.

Riia 11 korteriühistu pikaaegne juhataja proua Jane Tammeorg on selles majas elanud pea kogu oma elu. Ta on juhtumisi ka suur Tartu ajaloo ja vanade fotode huviline. Proua Tammeorul on rääkida väga palju huvitavaid lugusid Riiamäest. Näiteks ei olnud tema lapsepõlves majade vahel aedu, kõikjal sai vabalt liikuda, majade vahed olid otseteid täis ning ümbruskonna lapsed tundsid lähedalasuvaid hoove väga hästi. Riia 11 maja hoovis oli kunagi olnud lausa „lastepaviljon" – puust hoone, ühest küljest avatud, ilus ja avar, nikerdustega katusealune, kus lastel oli tore mängida. Kogu naabruskonna lapsed kogunesid seal hoovis, et mängida rahvastepalli jms. Ühel päeval otsustati aga lastepaviljon lammutada, et teha ruumi taarapunkti ehitusele. Nüüd asubki selles hoovis kole plekist putka.

Üks vahvamaid lugusid pärineb aastast 1996, kui ühel kenal varahommikul nägi tänavat koristav majahoidja, et Riia tänava ääres, otse Riia 11 maja eest võetakse puid maha. Majahoidjale ei tundunud see asi õige olevat, läinud siis korteriühistu juhataja uksele koputama, et teavitada teda kahtlasest puude mahavõtmisest. Loomulikult tuli see puude mahavõtmise uudis ka proua Tammeorule üllatusena. Ta jooksis seepeale kohe kõigi korteriuste peale koputama, uksekellasid helistama ja majarahvast üles ajama. Paarikümnekesi mindi ja moodustati Riia tänava ääres kasvavate pärnade ümber inimkett. Selgus, et puid taheti maha võtta selleks, et laiendada autoteed Riiamäe bussipeatuse jaoks, Riia 11 elanike käest polnud aga keegi arvamust küsinud. Kaks puud oli jõutud maha võtta. Ülejäänud jäid alles ja seisavad seal tänapäevani. Vot selline tore lugu.

Proua Tammeorg rääkis veel igasugu huvitavaid jutte majast ja selle elanikest, kelle hulka kuulub võrdlemisi palju haritlasi, näitlejaid ja muidu tähelepanuväärseid tegelasi ning nende järeltulijaid. Palju on neid, kes on seal olnud maja algusaegadest saati. Kui see hoone 1959. aastal valmis, siis anti korterid Tartu Ülikooli ja Vanemuise teatri käsutusse. Ülikool ja teater siis omakorda jagasid kortereid oma äranägemise järgi professoritele, teadlastele, näitlejatele, lavastajatele jne. Üldiselt jääb selline mulje, et pikad traditsioonid on seal majas au sees ja paljud asjad on seal püsinud muutumatuna algusest peale. Näiteks on Riia 11 Akadeemia tänava poolses otsas olev meestejuuksur asunud seal maja avamisest saati ning Tartu Poe ja Nooruse ruumid on alati olnud nende nimedega. On muidugi tehtud väiksemaid muudatusi. Näiteks see, et pikki aastaid olid Nooruse akende ees lillemüüjate pingid. Lõpuks muutusid need aga napsumeeste kokkusaamiskohaks ning kodutute kogunemispaigaks, mistõttu otsustati need sealt üldse ära koristada. Raha kerjavaid onusid ja tädisid see aga ei heiduta, neile on traditsioonid külge hakanud ning nad on tänase päevani meie ukseesisel igapäevane nähtus.

Riiamägi ehk endine Lenini väljak pidi valmima algselt kavandite järgi stalinistlikus stiilis. Selleks ajaks kui hoonete ehitus juba käis, läks aga stalinistlik stiil moest välja ning seetõttu ongi sammaste ja karniisidega kaunistatud ainult mõned esimestena valminud hooned Riiamäel.

Kõige vanemad tartlased teadvat rääkida, et enne seda, kui praegune Riiamägi sai Lenini väljakuks, oli seda kohta hüütud Virtsamäeks. Seal, kus praegu asub Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste peahoone, asus enne hobupostijaam. Mägi saigi hüüdnime sellepärast, et postijaama ette pargitud hobuste virts sealt alla Emajõe poole voolas. Hiljem, kui hobupostijaam oli lammutatud ning väljakule Lenini ausammas püstitati, hüüdis rahvasuu seda ausammast Sitamäe ahviks.

7. septembril avatakse galeriis Noorus kaasaegse kunsti näitus „Sõida tasa üle silla". Selle näituse tarvis oli vaja koguda erinevate inimeste mõttemõlgutusi, et mis neile esmalt silme ette tuleb, kui nad kuulevad lauset „Sõida tasa üle silla". Minul polnud kuni tänaseni selle lausega mingeid erilisi seoseid ega tundmusi. Aga tõenäoliselt edaspidi, kui seda lauset kuulen, meenuvad mulle läbi pika seostejada järgmised asjad: kevadpäike, sapakas, kinnas, komm ja süütunne.

näitus	**kunstnik/kuraator**	**toimumisaeg**	**toimumiskoht**	**Margus Tamm** kunstnik	**Anders Härm** kultuurikriitik	**Heie Treier** kunstiteadlane	**Liisa Kaljula** Artishoki 2010. a biennaali kuraator	kokku
Kuueosalise teose „Asjad" kolmas peatükk „Asjad"	Jevgeni Zolotko	30.04.–17.05.2012	Tartu Kunstimaja pööning	-	-	-	5	**5**
Sild sinna ja tagasi	Peeter Laurits	04.07.–29.07.2012	Tartu Kunstimaja	-	-	5	-	**5**
Valitud tööd	Maarit Murka	juuli 2012	TAM galerii	-	-	4	5	**4,5**
Vaikne revolutsioon	kuraator Anu Juurak	01.08.–09.09.2012	Tallinna Kunstihoone	2	4	4	5	**3,75**
Süsteem	Veiko Klemmer	05.07.–22.07.2012	Tallinna Kunstihoone galerii	4	4	4	3	**3,75**
Hiiglavsuur toiduklubi	Peeter Allik	09.07.–21.07.2012	Draakoni galerii	4	1	4	5	**3,5**
Kogutud territooriumisõjad	Sandra Jõgeva	12.07.–05.08.2012	Tallinna Linnagalerii	2	3	5	4	**3,5**
Viru ärikad / Monkey Business	Soho Fond	06.06.–18.06.2012	Hobusepea galerii	4	3	3	3	**3,25**
Tuvitaltsutaja Maria	Mai Sööt	15.06.–08.07.2012	Tallinna Linnagalerii	3	-	2	4	**3**
5 - klassika / 4 - vaatamist väärt / 3 - keskpärane / 2 - väheütlev / 1 - ajaraisk / - pole külastanud / ei soovi hinnata								

PROJEKTI UUEST PROJEKTIST

Küsis Triin Loosaar, moereporter

Eesti disainimaastikul skandinaavialiku ja minimalistliku suunaga silmatorkav Projekt otsib inspiratsiooni Londonist ja Pariisist.

Uudishimust Projekti ja nende kolmanda kollektsiooni vastu kohtusin Riin Kõivu ja Äli Kargojaga ühel tavalisel pilvisel esmaspäeval Mustas Puudlis, kus küsisin tüdrukutelt mõned küsimused nende tegemiste kohta.

Kuidas sai Projekt alguse?
Riin Kõiv: See oli umbes poolteist aastat tagasi, kui Älil Pariisis külas käisin. Jutt läks eesti disainile. Vaatamata andekate disainerite olemasolule, on kohalik disainimaastik siiski üpris ühetaoline. Üllatavalt tagasihoidlikult on esindatud põhjamaine minimalistlik suund, mis meid mõlemaid juba väga pikalt köitnud on. Tundsime, et tahaksime kohalikku moeloomingusse oma panuse anda. Järgnevad kuud mööödusidki *sketchbook*'idesse ideid kogudes. Ideede suund ja loominguline klapp oli aga hämmastavalt sarnane. Ei näinudki enam põhjust miks mitte Eestis midagi põnevat korda saata.
Äli Kargoja: Head ideed läksid teostamisele. Panustamine eesti disainimaastiku mitmekesistamisse just minimalistlikumas suunas ajendas looma esimest kollektsiooni. Selle edust saime motivatsiooni ka järgnevateks. Augusti keskel väljatulev kollektsioon on mitmekesisem ja läbimõeldum. Enam artikleid, meestele veidi suurem valik asju.

Kust te ideid ammutate? Mis inspireeris uue kollektsiooni loomisel?
Ä.K.: Jälgime mõlemas linnas – Pariisis/Londonis – tänavamoodi, käime kohalikes *vintage*-poodides pildistamas, hoiame silma peal moeblogidel. Palju inspiratsiooni saab näiteks Skandinaavia graafikute töödest, geomeetrilistest puhastest joontest, mida kasutada printides. Nii need ideed tulevad – lihtsalt ümbritsevast.
R.K.: Lähenemine, et nüüd võtame teemaks etnograafia sel perioodil selles riigis, meie puhul ei toimi. Mõjutajateks on just ümbritsev, inimesed, tänav. Jääd istuma ja näed midagi huvitavat. Näiteks näituseid külastades jääb kellegi tööst mingi väike detail meelde, mis võiks kusagilt läbi joosta. Inspiratsiooni on me ümber nii palju, peab lihtsalt oskama näha ja seda enda jaoks ära kasutada.

Foto: Renee Altrov

Kas mingit rolli mängivad sealhulgas ka sõprade soovid?
Ä.K.: Mingil määral, aga vähe.
R.K.: Eelmine kord olid näiteks mehed kurvad, et neile nii vähe tegime, võiks rohkem. Seekord on. Samas meile endale meeldib *unisex*-teema, mida oleme ka kollektsioonis kasutanud.
Ä.K.: Saabki miksida, naised kannavad meeste asju ja vastupidi. Praegusel kollektsioonil on ka naiste joon sellise maskuliinse *twist*'iga.

Kas teil on välja kujunenud ka kindel tööjaotus, kus üks teeb üht ning teine teist?
Ä.K.: Mõlemad teeme kõike. *Know how*'d vaatame ja õpime sõpradelt, näiteks naha puhul. See on selline tehniline värk, mille puhul ei oskagi alguses kohe lõikama ja laamendama hakata.
R.K.: Meil on jah väga head sõbrad (naerab).

Millised on teie omavahelised suhted tööprotsessis?
R.K.: Paljud sõbrad imestavad, kuidas me ei kakle oma ideede pärast. Meie puhul pigem üks lõpetab teise idee. Esimene aasta oli see päris hirmutav, meil jooksid mõtted nii ühte, aga nüüd olen juba ära harjunud. Täiesti uskumatu, kuidas ajud koos töötavad.
Ä.K.: Meil käib see asi sünkroonis. Oleme nüüd neli nädalat iga päev koos olnud ning meil pole mingeid intriige ja jamasid tekkinud.
R.K.: Kui midagi läheb valesti, siis me naerame nii et pisarad silmis.

Kas nüüd pärast selle projekti lõpetamist hakkate juba uute ideedega tööle või lasete inspiratsioonil aasta seedida?
R.K.: Praegu veel ei tea, Äli läheb tagasi Pariisi, mina Londonisse. Vaatame, mis saama hakkab, kas järgmine kollektsioon tuleb aasta pärast või varem.
Ä.K.: Aga eks me hakka kohe ideid koguma. Projekt on kogu aeg meelel. Isegi tegeledes kooli ja muude asjadega jääb põhikaustikuks ikkagi Projekti oma.

Kas teil on plaanis edaspidi kedagi juurde võtta? Või Projekti laiendada?
Ä.K.: Järgneva kollektsiooniga vajaksime lisajõuna näiteks õmblejaid.
R.K.: Jah, ise ei jaksa nii palju. Võib-olla kui valmimisperiood oleks pikem, aga see on lühike ja kiire. Praeguse kollektsiooni teostamiseks jäi neli nädalat.

Et Projekt on selline aeglane protsess, mis valmib kiirelt?
R.K.: Jah, eeltöö on pikk-pikk-pikk...

Kas te ise olete Projekti sihtgrupp? Kannate oma asju?
R.K.: Jah kanname. Praegugi.
Ä.K.: Me oleme Projekti suurimad fännid (naeravad).
R.K.: Öeldakse küll, et disainides peab isiklikud maitsed ja meeldivused alla suruma. Aga paratamatult jääb luues ikkagi midagi sinust sinna sisse. Sa ei saa teiseks ümber muutuda. See on siiski enda maitse, millest lähtud.
Ä.K.: Ma ei oskakski teisiti disainida.

Millest teie uus kollektsioon koosneb?
Ä.K.: Meil on naiste pusad, meeste pusad, *unisex*-põlled, mis käivad pükste peal. Veidi riskantne Eesti turu jaoks, aga me tegime neid väikeses koguses. Lisaks kaks erinevat kleiti, printidega T-särgid kahes eri toonis, kotid ja ehted – käevõrud ja kaelakeed.
R.K.: Meie puhul on väga oluline, et me ei tööta hooaegade kaupa. Me soovime pigem vastanduda kiirmoele. Mingil määral jälgime disainimisel küll trende, aga nii, et tooted oleksid ikkagi klassikalised ning võiksid püsida kapis aastaid.
Ä.K.: Seekord on meil asjadel eestikeelsed lindude nimed. Ilus *touch*, et ikkagi eesti asja ajada.
R.K.: Isegi meie kodulehel on lõpu *.com* asemel .ee. Ehk www.projekt-design.ee.

Kust on võimalik Projekti uut kollektsiooni leida/soetada?
Ä.K.: Suurem osa läheb Eesti poodidesse: Reede, Nu Nordik, Siison.ee, Oh So Retro... Võib-olla tekib veel midagi juurde. Tulevikus tahaks proovida hakata ka välismaal müüma.

Rabarock 15.–16. juunil Järvakandis

Selle aasta Rabarockil astus teiste seas üles räppar Genka, kelle kodanikupale asendab Raadio 2 hetkel emapuhkusel olevat peatoimetajat Heidy Purgat.
Foto: Kristel Sergo

Ilusa muusika festival Schilling, 7. juulil Kilingi-Nõmmes

Schilling pakkus tänavu muu hulgas kapsastega dekoreeritud lava ning vaatepilti, kus ühes *indie*-rütmis tatsutasid jalga ilmselt kohapealt festivali väisama tulnud vanapaar ning nende läheduses istuv hipsteri kriteeriumitele vastav tütarlaps. See tundubki olevat see, mis Schillingut vast kõige enam iseloomustab – mõnus ühes rütmis kulgemine, ole sa siis 4-, 20- või 70-aastane, muusikatrendidel näpuga järge ajav igipõline linnainimene või maasikaid kasvatav kohalik.
Schilling kannab endas vana hea Plink Plonki vaimu, kuid teeb seda oma vegeburgerite ning festivalialale toodud kitsede ja partidega mitu korda rohelisemas võtmes. Bändidest jätsid kõige sügavama mulje Beirutiga üsna ühte jalga astuv ning dramaatilist puhkpilli-*indie*'t viljelev The Retuses ja õdedekollektiiv Prince Rama, kes oma sünteka ning trummide taga alanud energilise esinemise ekstaatiliselt rahva seas tantsides lõpetasid. Igati ilusa muusika ja ilusa olemise festival.
Foto: Meriliis Kasemets

Juu Jääb, 4.–8. juulil Muhumaal

Juu Jääb on ilmselt kõige kodusema olemisega festival terve Eestimaa peal. Festival toob koduõuele tulevikumuusikat üle maailma ning kõik, kes tunnevad suveõhus puudust soojadest rütmidest, lennukatest džässikäikudest ning mõnusast gruuvist, see festival on teie jaoks. Tänavusel Juu Jääbil tegi seest erakordselt soojaks lauljatar Ntjam Rosie.
Foto: Renee Altrov

Patarei Kultuuritolm, 13.–14. juulil Tallinnas

Patarei vanglas aset leidnud kultuurifestivali pealava ees on kontserdielamuse ootuses iga festivali põhivunts ja muusikaviktoriinide ellukutsuja Kaarel Arb.
Foto: Kristel Sergo

Kultuuril tolmutasid sõnu ja salme vanad semud Jaan Pehk ja Jarek Kasar *aka* Chalice.
Foto: Kristel Sergo

HETKED SUVISEST FESTIVALIMELUST

Kuudes Aisti, 27.–29. juulil Helsingis

Juulikuu viimasel nädalavahetusel Helsingis toimunud linnafestivalil Kuudes Aisti astus üles üle 100 artisti. Müürilehe fotosilma ette jäi särav Ameerika *indie*-majakas Kurt Vile & The Violators. Kurt käitus ja liikus laval kui noor Bob Dylan.
Foto: Paul Kuimet

Flow Festival, 8.–12. augustil Helsingis

Suvilahtis toimunud megafestivalil Flow osales kolme päeva jooksul ligi 63 000 inimest. Flow torkab silma hästi planeeritud festivaliala ning üliprofessionaalse korralduse poolest. Kellel veel suurfestivali võnked kogemata, siis plaanige järgmise aasta augustisse nädalavahetus rattaga Helsingisse!
Foto: Renee Altrov

Tartu muusikanädal, 9.–10. augustil Tartus

Tänavu esmakordselt aset leidnud Tartu muusikanädala korraldajad Helen Sildna ja Berk Vaher jagavad muusikanädala raames toimunud bändikoolitusel noortele produtsentidele ja artistidele kergemaks asjaajamiseks näpunäiteid.
Foto: Kristel Sergo

Tartu muusikanädala *showcase*-esitlustel astus paljude seas sooloprojektiga üles ka andekas noor produtsent Argo Vals.
Foto: Triin Rebane

XX Viljandi pärimusmuusika festival, 26.–29. juulil Viljandis

Viljandi folgi residentansambel Svjata Vatra eesotsas karismaatilise tromboon- ja vikatimängija ning laulja Ruslan Trochynskyiga küttis päikesega võidu ja pani rahva ennastunustavalt tantsima.
Foto: Kristel Sergo

INTERVJUU TÄNAVUSE DRAAMA FESTIVALI KURAATORI ANU LAMBIGA

Küsis Keiu Virro

Festivali DRAAMA 2012 fookuses on näitleja. Näitleja – kõige muu kõrval – on ka festivali kuraator Anu Lamp.

Foto: Renee Altrov

3.–9. septembril toimub Tartus teatrifestival DRAAMA 2012, mille kuraatoriks on sel aastal valitud Anu Lamp. Kohtume temaga Linnateatris ja suundume tantsusaali, mis on tegelikkuses pigem väiksemapoolne prooviruum. Selle keskel asub pikk laud ja seina ääres peeglid, mida näitlejanna väldib – ütleb, et enese nägemine neist segab keskendumist. Saan teada, et selles samas toas on liha luudele kasvatatud nii mõnelegi eesti teatripildis olulisele lavastusele, näiteks „Kuritööle ja karistusele". Enne DRAAMA kuraatoriga kohtumist leidsin ajakirjandusest mitmeid lugusid sellest, kuidas ta pigem väldib intervjuusid. Selline teadmine lisab meie kokkusaamisele vaid rohkem võlu. Olgu öeldud, et Anu osutub väga soojaks inimeseks, kes äratab ilma midagi erilist tegemata enese vastu hetkega lugupidamise. Samas jääb tema ümber õhku ikkagi mingisugune salapära.

Te vist ei tunne end intervjuusid andes kuigi kindlalt? Lugesin paari intervjuud, mis on täidetud stilistiliste elementidega nagu „paus 38 sekundit", „paus 51,8 sekundit".
Ma ei ole väga palju intervjuusid andnud, sest mulle tundub, et mida ma ikka nii väga arvan või keda see huvitab. Ma olen ka kogenud, et ma väljendan ennast ilmselt segaselt, sest intervjueerija on mu jutust hoopis teisiti aru saanud, kui ma rääkides mõtlesin. Siis kulutan pärast palju aega, et sõnastada ümber lauseid, mida inimesed hiljem möödaminnes loevad. Ja lisaks kõigele olen nii palju tühje intervjuusid lugenud, et tekib hirm raisata inimeste aega.

Kuraatoritelt vist eeldatakse, et nad annavad intervjuusid? Mõnes mõttes nagu sundolukord?
Jah, loomulikult. Ma lubasin festivali raamatusse intervjuu anda, aga ma kirjutasin sellesama raamatu sissejuhatavas osas lühidalt oma lähtepunktid lahti. Nii et tundus mõttetu hakata veel eraldi intervjuud tegema, ehkki algselt pidi Paavo (Piik – toim) minuga sinna raamatusse selle tegema.

Teie kokku kutsutud loomenõukogusse kuuluvad Paavo Piik ja Maria Lee Liivak?
Ja Ivika Sillar ka, kes on teatriliidu aastaauhindade žüriiliikmena näinud peaaegu kõiki lavastusi. Ma pidasin temaga nõu, et mul midagi olulist kuskil kahe silma vahele ei jääks.

Paavo ja Maria Lee on mõlemad üsna noored?
Jah, ma tahtsin nooremate inimeste arvamust, aga samas – nad ei ole liiga noored. Paavo on 28 ja Maria Lee on 27. Ma tundsin neid inimesena, kuna olen neid õpetanud ja seetõttu olen nendega ka lähedases kontaktis olnud. Paavo on mind inimesena palju harinud, ma arvan, et see on väga suur õnnistus, et selliste isikuomadustega inimene meie koolist läbi astunud on.

Kas põhiprogrammi kokkupanekul vaidlusi ka tekkis?
Ei, me arutlesime ja kontrollisime oma arvamusi. Pigem tekkis probleem, et mingite lavastuste puhul oleks väga tahtnud, et need ka programmis oleksid. Lisasime need oma soovitustena kõrvalprogrammi.

See tundub nüüd ehk äraleierdatud teemana, aga aastast aastasse tekib küsimus, miks ei ole programmis Vanemuise lavastusi. Kas sellel on mingi märgiline tähendus?
See ei ole kuidagi märgiline otsus. Pärnu Endlast ka praegu lavastusi ei ole. Ma tõesti väga oleksin tahtnud, et oleks midagi olnud, aga mingi konks konkreetsete lavastuste puhul takistas valimast. Oleksin väga tahtnud Vanemuise viimast väga kiidetud lavastust Uku Uusbergi „Karjääri", aga see esietendus liiga hilja, pärast festivalikava lõpliku kokkupaneku viimast tärminit, seepärast „Karjäär" etendubki kõrvalprogrammis.

Sel aastal ühendab festivali teema „Fookus: Näitleja", palun rääkige lähemalt valikukriteeriumidest.
Ma püüdsin esile tõsta näitleja panust, sest antud ajavahemikus esietendunud lavastuste hulgas ei olnud sellist silmapaistvat lavastajateatrielamust. Midagi, mis oleks esile kerkinud lavastaja-visionääri tehtuna. Silma jäid monolavastused ja tugevad ansamblimängud.

Kuidas positsioneerite end kahe teatrifestival DRAAMA eelmise aasta kuraatori, Madis Kolgi ja Priit Raua valikute taustal?
Mulle torkas silma, et eelnevatel aastatel on teadlikult püütud rõhutada alternatiivsust, peavoolust erinevat. Kui ma võtsin vastu kureerimisettepaneku, siis näitleja panuse tähelepanu keskmesse tõstmine oli esimene asi, mis mulle pähe tuli, ja sellest programmi koostamisel ka lähtusin. Sellest lähtuvalt tekkis ka aktsioonide mõte, mis neljal järjestikusel õhtul Athena keskuse kinosaalis teoks saab. Aktsioonid tõstavad fookusesse näitleja, toovad esile ja tähelepanu alla isiku, looja. Alates kella üheksast astuvad neljal õhtul Athena keskuses üles näitlejad. Seal on vaba mikrofon. *Stand-up*, näitlejate enda kirjutatud luule... Laulvaid näitlejaid oleme pigem püüdnud vältida, seda teemat on juba ekspluateeritud küll. Laupäeval oleksin tahtnud etendada ühe üle Eesti ideaaltrupiga lavastuse, Elmo Nüganen isegi andis nõusoleku lavastada, aga see osutus eelkõige Elmo enda ajapuuduse tõttu problemaatiliseks ettevõtmiseks. Nüüd esietendub laupäeva õhtul tükk, mille on kirjutanud üks kolmest noorest näitekirjanikust – kas Paavo Piik, Jim Ashilevi või Siim Nurklik. See tähendab seda, et igaüks kolmest kirjutab suve jooksul konkreetset truppi silmas pidades oma näidendi ja avapäevadel loetakse kõik need kolm Tartus ette. Ka Draamateatri noor trupp, kes on kokku kutsutud Mari-Liis Lille eestvedamisel, puutub tekstidega esimest korda kokku alles lugedes. Ja siis otsustab trupp „õunte pealt", mis tekst neile kõige rohkem meeldib ja neid kõnetab. Tartu Ülikooli arhiiv on nende käes proovideks ja laupäeva õhtul saame tulemust näha.

Kuidas te kuraatori ülesannet näete?
Ma arvan, et see on eelkõige vaatenurga küsimus nagu kunstinäituste kuraatoritegi puhul. Ma loodan, et see mõttekäik, näitleja fookusesse tõstmine, õnnestub. Enda jaoks sõnastasin eesmärgiks kuraatori ülesandega toimetuleku.

Kuidas te suhtute sellesse, et DRAAMA tagasivaateartiklites ja arvustustes ütlevad autorid enamasti ka seda, mis ei meeldinud ja mis oleks pidanud nende arvates teisiti olema?
Jaa... Kindlasti panen oma pea pakule. Ma ei saa sellele väga mõelda, ma sööksin ennast seest ära. Lugesin hiljuti jalgrattamatkal Kolga-Jaani rahvamajas Villem Reimani raamatu siseküljelt väljavõtet tema artiklist, kus ta kirjutab eestlastele omasest eitusest. Sajandite vältel, kus me ei ole olnud oma maa peremehed, on eitus meisse kasvanud ja selle tulemusena on meisse kasvanud mahategemine. Ma oleksin arvamuste paljususe üle väga õnnelik, kui see oleks edasiviiv ja dialoogi pakkuv, mitte materdamine ega ärapanemine.

Kas mõnes mõttes võiks teid näha kui omamoodi teatriuuendajat? Ehk mitte nii väga vormilt, aga ehk pigem seestpoolt – teatripedagoogi ja tõlkijana. Mulle tundub, et te olete õpetanud paljusid tudengeid keelt teistmoodi nägema ja kasutama. Äkki kasvab hoopis sellest midagi uut välja?
Ma ei tea, kas mind saab uuendajaks nimetada, kui ma pigem katsun olnut hoida, ennemini olen meeldetuletaja. Aga jah, võib vaadata ka nii, et uus on unustatud vana. Mul on lihtsalt see tunne, et vanus kohustab. Olen neist inimestest kauem elanud ja kui ma olen juba õpetaja, siis pean mingid asjad edasi andma, sest mulle on edasi antud. Praegu on teatepulk minu käes, olen vahelüli põlvkondade vahel. Koolis olen teinud selliseid materjale, mis mind on ennast huvitanud või millest ma ei ole varem midagi teadnud. Mind on alati huvitanud keel ja praeguses ajas, selles pealetungivas pealiskaudsuses ja oma keele kaotamisohus... Ma olen pärit ajast, kus keelt väga hoiti, kus rahvust kummitasid venestusohud, seega oli see iseenesestmõistetav, et me kõik suhtusime keelde väga suure austusega.

Kuidas te näete tõlkimist, kas see on pigem vahendamine või loomeprotsess või nende vaheala?
See on igas mõttes vahendamine. Nagu Milan Kundera ütleb: halvad tõlked ei tule mitte keele halvast tundmisest, vaid kultuuri halvast tundmisest. Iga tõlge on lai vahendamine.

See on loomulikult ka looming – stiili äratabamine. Oma loomult olen süveneja ja laiemalt võttes võib see olla nii mu pluss kui miinus. Võin mõnda küsimusse liialt takerduda ja mitte edasi minna, kui see on sel hetkel samas lõpptulemuseni jõudmise huvides eluliselt oluline. Aga tõlkimine mulle istub just sellesama süvenemisomaduse pärast.

Kas te huvitute ka teatrist, mis ei ole sõnapõhine? Näiteks kaasaegsest tantsust?
Jah, vaatan väga hea meelega. Muide, ka balletti ja ooperit vaatan hea meelega. Tõeliselt hea rollisoorituse puhul draamalaval, mille üle näitleja ise õnnelik on, mängib ka füüsis väga suurt osa. Isegi kui lavastus ise on sõnapõhine. Mõnikord mulle küll tundub kaasaegset tantsu vaadates, et mind eksitatakse mingisuguste asjadega ära. Käib selline hämamine.

Kas sisu on võimalik edasi anda ka ilma sõnadest aru saamata?
Aarne Ükskülа tegi meiega lavaka ajal sellist improvisatsioonilist võõrkeeles rääkimise mängu. Ma ei oska rootsi keelt, aga ma mängin, et ma räägin seda, ja keegi teine räägib vastu ja me saame teineteisest aru. Oluline oli, et saalisolija mõistaks, mis stseenis toimub. Isegi kui sa ei kuule, mida inimesed räägivad, või ei saa näiteks keelest aru, siis kehakeele järgi mõistad, mis toimub. Tihti adume ju ka elus puhtalt selle järgi, kuidas öeldakse, seda, mida öeldakse.

Milline on teie kui teatripraktiku seisukoht teatrikriitika osas? Millisest kriitikast on kasu? Milline see olema peaks?
Ma arvan, et kasu on siis, kui inimene mõistab teatrit, kui tal on teatri suhtes absoluutne kuulmine. Ma mõtlen selle all, et arvustaja oskab lavastust lugeda. Minu jaoks on olnud väga olulised Lea Tormise tekstid sellest ajast, kui ta veel kirjutas. Enam ta ei kirjuta ja võib-olla on ta elamise käigus ka leebemaks läinud ega taha enam arvamust avaldada. Väga hindasin ka Reet Neimari. Ja Mihkel Mutil on minu meelest samuti absoluutne kuulmine. Tema enam ei kirjuta. Me oleme ta vist ära pahandanud. Ma saan aru, et teater vist lihtsalt ei paku enam talle huvi. Nii laia haardega inimesena huvitab teda ilmselt maailmapoliitika enam. Aga Mutt avas minu jaoks uksi, tema arvamustest on mul otsest abi olnud.

Kui kriitik näeks seda, mis lavalt tuleb, oleks väga tore. Kui ta peegeldaks seda. Kui ei oleks nii, et ta tuleb oma lavastusega saali. Oluline on oskus lugeda seda, mida lavastaja on tahtnud öelda. Seejuures ei pruugi kriitik teada tegija kontseptsiooni. Siit võib tulla muidugi ka teistpidi väga kasulik tagasiside – et äkki paistabki lavastustest hoopis miski muu välja kui see, mida lavastaja sinna algselt panna on tahtnud. Samas, mõnikord on arvustused nii keerulised ja teoreetilised, et ma üldse ei saagi aru, mida on öelda tahetud. Näiteks arutletakse, et kas see oli nüüd postmodernism või midagi muud. See tundub sageli lavastuse seisukohast täiesti ebaoluline.

Linnateatrisse tuli nüüd äsja lõpetanud lavaka lennust mitmeid uusi näitlejaid, aga ka dramaturge. Kas on kedagi, kellel tuleks eriti silma peal hoida?
Ma arvan, et kõigil. Minu jaoks on praegune seis väga põnev. See, kuidas neil minema hakkab. Nad kõik on väga põnevad näitlejad ja olen neilt juba koolis väga huvitavaid töid näinud. Mul on kõigi nende inimestega isiklik suhe ja hoian neile kõigile põialt.

Lavakoolis on kokkupuudet tudengitega palju rohkem kui mujal koolides?
Jaa, ma olen eesti teatri noorema põlvkonnaga üsna isiklikes suhetes olnud. Selles mõttes, et oleme individuaaltundides suhelnud üks ühele, nemad on end mulle avanud ja mina neile.

Noored on öelnud, et nad ei saa koolist positiivset tagasisidet. Et neid ei tunnustata piisavalt. Võimalik, et see on meile kuidagi rahvusena omane, et me ei tunnusta oma lapsi. Me nõuame neilt tulemusi. See hakkab algkoolist pihta. Aga samas kanapimedust koolis ka propageerida ei tahaks, et näed kui tore, meie laps õppis luuletuse pähe. Oluline on pidada meeles Pärti, kes ütleb: iga kiitus, mille sa omaks võtad, võtab sult ära suure tüki. Seda siis, kui sa ei lase seda kiitust läbi filtri.

KAASAEGSE TANTSU PLATVORM KEĐJATALLINN 2012 – PRAKTIKUTELE, TEOREETIKUTELE JA HUVILISTELE

Küsis Maike Maiste

Foto: Gerli Raadik

„Kaasaegset tantsu puudutava info vähesust, samuti selle valdkonna kriitilist käsitlemist on võimalik mitmel moel parendada ning alaprogrammi raames me käsitlemegi neid võimalusi.“ Raido Bergstein (pildil) ja Ine Therese Berg räägivad lähemalt, mis on keđjaTallinn 2012 ja millega seda süüa.

Eesti Tantsukunstnike Liit (ETKL) on sel sügisel toimuva keđjaTallinn 2012 peakorraldajaks. Üritusest pole siiani veel kuigi palju kuulda olnud, aga tegemist on kahtlemata eesti kaasaegse tantsu mastaabis vägagi olulise sündmusega. Müürileht võttis Eesti Tantsukunstnike Liidu äärmiselt hõivatud juhatuse esimehe Raido Bergsteini sabast kinni, et uurida, millega täpsemalt tegu on?

18.–20. septembrini korraldab ETKL üritust keđjaTallinn 2012. Mida see endast täpsemalt kujutab?
keđja on Põhja- ja Baltimaade tantsukunstnike kokkusaamise platvorm, mis sai alguse 2008. aastal. Platvorm ühendab 11 tantsuorganisatsiooni ning selle raames toimuvad igas partnerriigis kohtumised, seminarid, loengud ja etendused. keđja eesmärk on toetada ja arendada ühiselt kaasaegse tantsu valdkonda ning leida lahendusi ühistele ja sarnastele probleemidele. Samuti on sihiks toetada tantsukunstnikke, anda neile kontakte ja infot selle kohta, mis võimalused neid ümbritsevad.

Sel aastal toimub üritus Tallinnas ning sellest tulenevalt on kokkusaamise nimeks keđjaTallinn 2012. Põhiteemaks on tänavu „Dance partnerships” (Tantsupartnerlused), mis lahtiseletatuna tähendab, et tavapärastesse tantsukunstnike aruteludesse on kaasatud nüüd ka tantsuvaldkonna korraldajad, sellest kirjutajad, poliitikud ja paljud teised, kes kaasaegsele tantsule ja tantsukunstnike tegemistele oma tegevusega mõju avaldavad ja vastupidi.

Keda keđjaTallinn 2012 käigus kuulata ja vaadata saab? Mida ürituse raames ette võetakse?
Olulise osa keđjaTallinn 2012 kogunemisest moodustab keđja alaprogramm „Reading dance – writing dance”, mille raames saab kuulata temaatilist loengut ning toimub kaks kolmepäevast töötuba. Loeng ja töötoad vaatlevad (tantsu)kriitiku ja kriitika rolli väga erinevate nurkade alt. Loomulikult kaasame neisse aruteludesse ka tantsukunstnikud.

Seekordsel keđja kohtumisel on rohkem rõhku pandud ka juhtimisküsimustele. Näiteks Sue Key Suurbritanniast ja Tuomas Auvinen Soomest võtavad vaatluse alla ja uurivad koos osavõtjatega, kuidas halb juhtimine tapab loovuse. Ideaalis selginevad arutelude tulemusel ka produtsendi/mänedžeri/tantsukunstniku rollid. Praegu on teineteisele esitatavad ootused ja lootused kas siis teadmatusest või oskamatusest teineteisega suhelda kohati väga erinevad.

keđjaTallinn 2012 raames saab alguse ka uus festival „Baltic Bubble”, mis on pühendatud Baltimaade tantsukunstile.

Teistest riikidest tulnud külalised viime meie oma tantsukunstnike korraldatud ja teostatavatele linnaekskursioonidele.

Kolm päeva on tihedasti nii kehale kui vaimule suunatud tegevusi täis, nii et loodetavasti lahkuvad keđjaTallinn 2012 külalised Tallinnast rõõmsa ja rahulolevana, olles leidnud nii palju uusi tööalaseid kontakte kui ka uusi perspektiive ja mõtteid, mis suunas ja kuidas edasi liikuda.

Esmapilgul paistab, et keđjaTallinn 2012 on mõeldud ainult tantsuvaldkonnaga seotud inimestele, kas tantsuvõõras inimene võiks ka sealt enda jaoks midagi leida?
keđjaTallinn 2012 kohtumisest ootame osa saama kõiki, kes tantsuvaldkonna tegemistega mingil moel kokku puutuvad. Rohkem pakub ürituse programm ehk tõesti tantsukunstnikele endile, oodatud on tantsuprodutsendid ja mänedžerid, kriitikud, teatriajaloolased ja teised. Tantsuvõõral inimesel on aga hea võimalus saada oma esimene tantsuelamus festivali „Baltic Bubble” etendustelt, kus saab nautida eesti, läti ja leedu tantsukunstnike töid. Kes mingil põhjusel festivali külastada ei jõua, saab nautida eesti tantsukunstnike töid tuleva aasta aprillis Haapsalus toimuval kaasaegse tantsu festivalil „Uus tants”.

//

keđja üks põhilisi alaprogramme on „Reading dance –writing dance” (Tantsust lugedes / tantsust kirjutades). Alaprogrammiga tehakse algust keđjaTallinn 2012 kohtumisel ning selle koordinaatoriks on norra tantsukriitik Ine Therese Berg. Palusime Inel mõne sõnaga seda programmi tutvustada.

Mis on keđja alaprogrammi „Reading dance – writing dance” eesmärk ja mida see programm endas sisaldab?
Alaprogrammi „Reading dance – writing dance” eesmärk on parendada tantsu temaatilist diskursust Põhja- ja Baltimaades.

Kaasaegse tantsu valdkond on viimase 10–20 aasta jooksul väga tugevalt edasi arenenud, kuid vaatamata sellele on puudus pädevatest kriitikutest ja võimalustest avaldada tantsualaseid kirjatükke. See on problemaatiline erinevatel põhjustel nii kunstilise arengu, kaasaegse tantsu valdkonna staatuse kui ka üldsuse teadlikkuse seisukohast.

Kaasaegset tantsu puudutava info vähesust, samuti selle valdkonna kriitilist käsitlemist on võimalik mitmel moel parendada ning alaprogrammi raames me käsitlemegi neid võimalusi.

Kellele see alaprogramm mõeldud on? Kas see on ainult kriitikutele või püüab see tabada ka teiste (publik, tantsijad, produtsendid jt) vaatenurki?
Alaprogrammi eesmärk on jõuda läbi töötubade ja kirjastustegevuse väga paljude inimesteni.

Mõnedes keđja partnerriikides keskendutakse peamiselt kriitikutele ja ajakirjanikele, teistes jälle kaasatakse kunstnikud, õpetajad ja kunstivaldkonna professionaalid, mõnel juhul isegi publik.

Kuna meie koostöö eesmärgiks on stimuleerida uuel moel tantsust kirjutamist, siis jõuab projekt tõenäoliselt ka suure hulga lugejateni.

Programm saab avapaugu keđjaTallinn 2012 kohtumisel. Mis saab programmist peale seda üritust?
Peale Tallinna kohtumist toimuvad töötoad Soomes, Taanis, Islandil, Norras, Lätis, Leedus ja Rootsis. Me jätkame kirjastustegevust ning avaldame tekste erinevates meediakanalites – nii internetis kui paberväljaannetes.

Meil on olemas rahastus ka tõlketegevuse jaoks ning seeläbi loodame, et meil on võimalus tutvustada tantsust kirjutajaid ka lugejatele naabermaades ning luua tihedamat koostööd olemasolevate kirjastajate vahel.

Projekt kestab kuni 2014. aastani ning tuginedes üksteise kogemustele loome ja laiendame kogu projekti ja võrgustikku, millele me nüüd aluse paneme. Programmi arengut saab jälgida aadressil www.kedja.net, kuhu lisandub peagi blogi, kust saab ülevaate tegemistest ning anda tagasisidet. Samuti leiab sealt info selle kohta, kuidas meiega ühineda.

BALTI TEATRI FESTIVAL 2012

DRAAMA

EESTI TEATRI FESTIVAL 2012

3.–9. september 2012 Tartus

Fookus: Näitleja

Pühapäev, 2. september

19:00-22:15 **Maailmale nähtamatud pisarad**
(Tallinna Linnateater), Vanemuise Suures majas

Esmaspäev, 3. september

16:00-19:15 **Maailmale nähtamatud pisarad**
(Tallinna Linnateater), Vanemuise Suures majas

18:00-20:30 **Nähtamatu maja**
(Pärnu Teater Endla), Sadamateatris

20:00-21:00 **Diiva**
(Paavo Piik), Athena Keskuse kinosaalis

21:00-22:45 **Vanemuise biitlid**
(Tartu Uus Teater), Tartu Uues Teatris

Teisipäev, 4. september

17:00-19:20 **Mee hind**
Teater Ugala), Sadamateatris

18:00-19:00 **Diiva**
(Paavo Piik), Athena Keskuse kinosaalis

18:00-19:45 **Iphigéneia Aulises** (Teater NO99), Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste saalis

20:00-23:00 **Kuni inglid sekkuvad**
(Eesti Draamateater), Vanemuise Suures majas

20:00-21:10 **Nisa** (VAT Teater), Tartu Uues Teatris

21:00 **Fookus: Maarja Mitt jt,** Athena Keskuses

21:00-23:20 **Seitse venda**
(Eesti Draamateater), Genialistide Klubis

23:30-1:50 **Karjäär**
(Teater Vanemuine), Sadamateatris

Kolmapäev, 5. september

15:00-16:10 **Ajuloputus** (NUKU Teater), Sadamateatris

17:00-20:00 **Kuni inglid sekkuvad**
(Eesti Draamateater), Vanemuise Suures majas

18:00-19:45 **Iphigéneia Aulises**
(Teater NO99), Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste saalis

18:00-19:10 **Unė**
(Leedu Riiklik Draamateater), Genialistide Klubis

20:00-21:10 **Ajuloputus** (NUKU Teater), Sadamateatris

21:00-22:10 **Nisa** (VAT Teater), Tartu Uues Teatris

21:00 **Fookus: Nero Urke, Elisabet Tamm, Viire Valdma, Tiina Tauraite,** Athena Keskuses

22:30 **Fookus: Katariina Unt,** Tartu Uues Teatris

23:00-23:45 **Funk Kon**
(Taavi Varm), Athena Keskuse pööningusaalis

Neljapäev, 6. september

12:00-15:00 **Tasandikkude helinad**
(SA Eesti Teatri Festival ja Saueaugu Teatritalu), Saueaugu Teatritalus

17:00 **Esimene mängimine: lugemine**
(Noored eesti näitlejad), Genialistide Klubis

18:00-18:50 **Luuleliblikas** (Läti Pilditeater), Sadamateatris

18:00-21:30 **Aeg ja perekond Conway**
(Tallinna Linnateater), Tallinna Linnateatris

21:00-23:25 **Ukuaru** (Teater Ugala), Vanemuise Suures majas

21:00-22:30 **Fookus: Batuudimees - Jörgen Liik ja Henrik Kalmet,** Athena Keskuses

Reede, 7. september

18:00-20:00 **Õitseng** (Eesti Draamateater), Sadamateatris

18:00-21:30 **Aeg ja perekond Conway**
(Tallinna Linnateater), Tallinna Linnateatris

18:00-19:25 **Viimane tango 1944 – Pallase lõpp**
(Emajõe Suveteater), Athena Keskuse kinosaalis

18:00-19:40 **Lilled Algernonile**
(Rakvere Teater), Athena Keskuse pööningusaalis

21:00-23:25 **Lillede keel**
(Von Krahli Teater), Tartu Uues Teatris

21:00-21:50 **Sfääri Saared**
(Henri ja Riho Hütt), TÜ Kirikus

21:00 **Fookus: Veiko Tubin, Tõnu Tepandi jt,**
Athena Keskuses

Laupäev, 8. september

16:00-17:30 **Lõpp** (Läti Rahvusteater), Sadamateatris

17:00-19:25 **Lillede keel**
(Von Krahli Teater), Tartu Uues Teatris

17:00-17:40 **Võluvärk**
(ZUGA Ühendatud Tantsijad), Athena Keskuse pööningusaalis

17:00 **Esimene mängimine: mäng**
(Noored eesti näitlejad), Genialistide Klubis

20:30-21:45 **Avangardist** (Cabaret Rhizome), TÜ Kirikus

Pühapäev, 9. september

17:00-19:25 **Lillede keel**
(Von Krahli Teater), Tartu Uues Teatris

17:00-17:50 **Piip ja Tuut Köögis**
(Piip ja Tuut Teater), Teatri Kodus

17:00 **Teatribändide festival,**
Sadamateatris

Põhiprogrammi lavastus

Fookus: Näitleja aktsioon

Balti Teatri Festivali programmi lavastus

tõlge inglise keelde

tõlge eesti keelde

Täpsem info festivali ja piletimüügi kohta
www.festival.ee või telefonilt **1182**

NB! Etenduste algusajad ja toimumispaigad võivad muutuda!

NÄGEMUSTE TEHNILINE TEOSTAJA

Küsis Urve Miller

Müürileht jätkab intervjuude sarja asendamatute lavataguste jõududega – teatrifestivalil „Monomaffia" on kogu meeskonna ja truppide asendamatuks abiliseks festivali ja Endla teatri tehnikajuht Roland Leesment. Ta leidis mõned hetked, et rääkida oma igapäevatööst ja festivali lavatagusest elust.

Foto: Argo Ladva

Kui kaua sa oled teatris töötanud?
Alates 1988. aastast. Sattusin siia niimoodi, et osalesin keskkooli ajal Ingo Normeti loodud Draamastuudios, peale seda läksin Tallinna Pedagoogilisse Instituuti näitejuhtimise eriala õppima ja peale lõpetamist tulin tagasi Pärnusse. Seejärel olin ühes ehitusfirmas kultuurimetoodik. Tegelesin raskete tööpäevade järgse vaba aja sisustamisega. Seal olin neli aastat ja siis parasjagu toimus Endlas ametite vahetus ja Ingo kutsus mind tööle ja sellest ajast olengi siin majas töötanud.

Näitejuhtimise eriala lõpetanuna, kas sind ennast alguses lavale ei kiskunud?
Aeg-ajalt võiks ju midagi teha, aga eriliselt hinge ei kriibi. Eks siin aegade jooksul on ikka tehtud neid väiksemaid sutse ka.

Räägi oma igapäevatööst.
Ühest küljest on mu tööl selline kindel rutiin ja teisest küljest jälle mitte. On vaja hoida töös kõik teatritehnilised süsteemid ja likvideerida nende võimalikud häired, kas siis ise või anda see info hooldusfirmadele edasi. Aeg-ajalt, kui enda vahelesegamine enam ei aita, ongi hooldusfirmad need, kes hädast välja päästavad. Lisaks tuleb ennetada igasugu vigu ja hädasid ning leida lahendused olemasolevatele probleemidele.

Sellised jooksvad asjad kõik ja loomulikult halduskusimused ka. Hoone kulub ja see on loogiline, kui aastas käib 70 000–80 000 inimest läbi, aga värskendamine sõltub rahalisest seisust, peame mõtlema mida ja kuidas ja millises järjekorras.

Kui palju erineb festivaliperiood sinu igapäevatööst teatris?
Ikka päris oluliselt erineb. Festivaliaegse tehnilise koordineerimisega me igapäevatöös ikkagi kokku ju ei puutu. Tavaliselt on etendustegevus jaotatud erinevate struktuuride vahel ära, asju planeeritakse pikemalt ette, dekoratsioonid valmivad oma rütmiga, prooviprotsesside käigus saavad kõik osapooled kokku ja teevad endale selgeks, mida nad tegema peavad, kuidas see asi lavale ehitatakse, valgus, heli, video, kõik muud vajalikud komponendid, see kõik nõuab rohkem aega. Festivalitöö on selline, et meil on teada mingisugune tehniline info, mida festivalile tulija vajab. Ühtpidi seda infot on, aga teistpidi on see ikkagi napp, lihtsalt väikene memo. Jäämäe reaalne veealune osa selgub ikkagi siis, kui esinejad on kohal ja ehitamine algab. Meie meeskond on suhteliselt väike, festival ise on väike ja ei ole võimalik hoida väga palju tehnikuid palgal. Päevas on kolm etendust, tehniliselt keerukamate lavastuste puhul on see ikkagi väga kiire tempo, et saada asjad valmis. Oma lavastusi valmistame ette pikka aega, siin olemasolevate asjade püstipanemine on selle võrra keerukam. Lihtsam on Eesti truppidega, neil on reeglina oma suuremad meeskonnad kaasas, kes vajavad lihtsalt tehnilist tuge. Välistruppidega peame lava sisuliselt üles ehitama, neil on kaasas väga minimaalsed vahendid ja tuleb luua väga kiirelt võimalikult samaväärne lahendus.

Milliseid kriisiolukordi on siin tekkinud, mis vajavad eriti kiiret reageerimist?
Läti lennuki ülesehitamine oli selles mõttes ikkagi päris kriitiline. See oli niivõrd keerukas ja koosnes nii paljudest komponentidest. Ei teadnud meie, mismoodi see lennuk täpselt kokku käib ja kui palju lätlased ise sellesse ehitusse panustavad. Meil oli ainult kaks lavamehaanikut, kes asja üles ehitasid. Neid oli kaks, meid oli kaks ja siis kõik, kes said vähegi käe külge panna, aitasid. See oli kaunis tõsine pingutus, mis võttis tähelepanu ka muudelt projektidelt ära.

Kui palju te varem teadsite, mis selle lennuki ehituse näol ees ootama hakkab?
Ettekujutus oli pinkide näol olemas, bussipark annetas meile vanad pingid ja see, mis meid ehitusel ees ootama hakkas, oli ka teada. Selles mõttes kõik klappis, aga see oli lihtsalt aeganõudev protsess. Näiteks vanade bussipinkide lennukisse sissepanemine võttis ettearvatust rohkem aega, saime napilt tund aega enne etenduse algust valmis. Üks asi on see, et me põhimõtteliselt teame, mida on vaja teha, aga teine asi on see reaalselt ka ellu viia. Tekivad igasugu nähtamatud takistused, millest lihtsalt ei saa üle minna.

Millised on veel olnud erinevad soovid, mida on kohapeal raske täita?
Ei oskagi öelda sellist probleemi, millest kuidagi üle ei saa. Kõik on ikkagi täidetavad, midagi müstilist ei ole olnud. Võibolla üks jalaga kraanikauss prantslaste etenduses. Nende tehnilise info järgi ei tulnud välja, kuidas nad seda päris täpselt vajavad. Oleks võinud täpsemad eskiisid anda. Neil oli küll hea tehniline info, aga ei olnud antud seda, kuidas see peab seisma. Nii me ei saanudki täpsemalt ette valmistada. Eile õhtul oli esimene tehniline nõupidamine, täna hommikul hakkasime tegema ja tekkis esimene ettekujutus. Muidugi lisaks kerge kommunikatsioonihäire, väga raske oli neile kuidagi selgitada ja lõpuks palusime joonistada, mida nad tahavad, siis jõudsime kiiremini tõele lähemale, sest tehnilist infot tõlkida on kaunis keeruline. Välistruppide tehnikud on üldiselt väga positiivsed ja paindlikud, valmis leidma koos parimat lahendust.

Paljud teatrikunstnikud on seda meelt, et teatrikriitikas pööratakse kunstnike ja lavataguse personali tööle liiga vähe tähelepanu. Kas ka sina leiad, et teie töö leiab liiga vähe tunnustust?
Otse loomulikult! Sellepärast et kunstniku lavakujundus, valguse ja heli juurde tulek ongi lavastaja nägemuse edasiandmine. Kui lavastus on väga õnnestunud, siis tegelikult tuleb vaadata just kujunduse poolt. Mitte ainult, muidugi, aga on asju, mis lavastuslike võtetega iseseisvalt mõju ei avalda. Reeglina kutsub lavastaja omale meeskonna kokku – alates kunstnikust, valgus- ja helikujundajast, kellest iganes. Peab olema teineteisemõistmine, ilma selleta ei saa head tulemust tekkida.

Kui palju on teatrikunstnikel praegu üldse ettekujutust sellest, mida on võimalik tehniliste vahenditega saavutada? Kas tekib palju kääre ideede ja reaalse teostuse vahel?
On juhtunud küll, et ei kujutata päris täpselt ette, kuidas kõik reaalselt toimib. Palju parem tulemus tekib siis, kui kunstnik on varem kokku puutunud mingite valdkondade ja toimivate lahendustega, siis ta teab, kuidas neid kasutada ja kuidas need reaalselt töötavad. Reeglina on hea koostööd teha nende inimestega, kes on varem teatrit praktiseerinud, tunnevad teatri keelt ja hingust, siis nad räägivad ka kogu tehnilise personaliga ühes võtmes ja jõutakse kiiremini tulemuseni. Meil suvelavastuses oli üks kunstnik, kes oli küll teatriga kokku puutunud, aga vähesel määral, ja see muutus nii koormavaks. Siis räägitakse teineteisest mööda, töödesse tulevad sisse vead, tekivad liigsed kulud ja see toob sisse veel pinget. Reeglina peab kunstnik olema paindlik. Kui ta loob lavakujunduse, siis tehnilised joonised lähevad töösse ja kohe tekib väga suur vastutus. On ikkagi suur vahe, kas teha koos Aime Undiga või mõne noorega, kes teeb oma esimesi samme. See töö on vajalik ja kui inimene ei saa kogemusi, siis ei saagi see paindlikkus tulla. Muidugi sõltub palju ka suhtumisest valdkonda. Kui sul on vähe kogemusi, aga käid lahtiste silmadega ringi ja ei pressi väga iseteadlikult peale asju, mida sa tegelikult ei tea, siis on võimalik ka hea tulemus.

Praegu õpetatakse lavastuskunstnikke Eesti Kunstiakadeemias stsenograafia erialal. Milline on nende ettevalmistus ja kas sa leiad, et millelegi peaks ehk rohkem tähelepanu pöörama?
Ma usun, et nad on päris hea ettevalmistusega, aga ma arvan, et palju tuleks tähelepanu pöörata kavandamisele, sest iga nägemus on ju vaja teistele selgeks teha. Teiseks kindlasti, kui kunstnik tuleb ja seab teatri fakti ette, siis tegelikult teater ei saa eelarvet kinnitada, sest tuleb teada, kui palju erinevaid materjale on vaja. Vähemalt võiks olla spetsifikatsioon, siis saame me ise arvutada, aga ei ole seda ka. Aeg-ajalt puudub ettekujutus, kui palju materjale läheb. See on selline projekteerija töö ka natuke.

Ühtpidi on selles töös palju rutiinseid tegevusi, aga selle muudab huvitavaks tõik, et igal aastal on 8–10 uuslavastust, trupid ja meeskonnad on alati mingil määral erinevad. Uudsust on ikkagi piisavalt palju.

Sinu näitus Võru Linnagaleriis või Tartu Kunstimajas? Ootame taotlusi aastaks 2013!

Galeriipinnad Võru Linnagaleriis:
* I korruse galeriiruum (fuajee) (146 m²)
* II korruse galerii (115 m²)
* II korruse väikese saali fuajee (85,6 m²)

Galeriipinnad Tartu Kunstimajas:
* I korruse väike galerii (57 m²)
* Monumentaalgalerii (57 m²)
* II korruse galerii (172 m²)

Suuremate projektide jaoks on kummassegi võimalik taotleda ka kahte või kõiki kolme galerii ruumi korraga. Galeriid on rendivabad.

Avaldusega koos esitada:
- näituseprojekti võimalikult täpne kirjeldus;
- osalejate CV-d;
- kontaktandmed;
- võimalusel pildimaterjal;
- näituse soovitud aeg.

Taotluse esitamise viimane tähtaeg Võru Linnagaleriisse on 31. oktoober 2012.
Avaldusi võib saata postiga (Liiva 13, 65609 Võru), tuua samal aadressil maja perenaise kätte või saata e-postiga aadressile jana.huul@vorukannel.ee.

Avalduste esitamise viimane päev Tartu Kunstimajja on 30. september 2012.
Avaldusi võib saata postiga (Vanemuise 26, 51003 Tartu), tuua samal aadressil kantseleisse või saata e-postiga aadressile taotlus@kunstimaja.ee.

„ELAVAD PILDID" JA SELLE REŽISSÖÖR HARDI VOLMER

Küsis Emilie Toomela

Juttu tuleb Hardi Volmeri uuest mängufilmist „Elavad pildid". Film on hetkel postproduktsioonijärgus ning esilinastus on plaanitud PÖFFi lõpetuseks. Vaatame filmimaailma läbi Hardi Volmeri silmade ning saame selgeks, miks Vene Teatri näitleja Juri Žilin ei saanud filmis lõpuni mängida.

Fotod filmi „Elavad pildid" võtetelt: Kalju Kivi

Kui palju on mängufilm „Elavad pildid" seotud filmiajalooga?
Külgnevalt jookseb filmis ka natuke filmiajalugu. Tegevus toimub hüpoteetilises majas, mida Tallinnas tegelikult ei eksisteeri. Selle maja allkorrusel on aegade algusest näidatud filme ja üks peategelane on kinomehaanik, kes on neid filme näidanud. Tema mälestuspildid 20. sajandist kangastuvad vastava ajastu filmistiilis koos kroonikafilmi lõikude ja katketega mõningatest mängufilmidest.

„Aktuaalse kaamera" uudises mainisite, et niisugune ajaloolises perspektiivis kujutamine annab väga palju filmistilistikale juurde. Mida see täpsemalt tähendab?
See on meie hatune lootus, et annab. Loodame väga! Näiteks 30ndate aastate episoodid on serveeritud tolle ajastu kino stiilis, 60ndate episoodides näevad heli ja pilt ligilähedaselt välja nagu 60ndate film. Algusaastate kaht tervet kümnendit ühte filmi toppida oleks väga raske, kui just viietunnist filmi ei taha teha. Sestap on kasutatud sellist trikki, et kõik need algusaegade episoodid ja juhtumised tulevad alguses tummfilmina ja kiirendatult.

Millised on olulisemad filmiajaloolised inimesed, keda „Elavad pildid" kajastab?
Filmiajalooliselt seal paraku midagi olulist pole, aga isake Chaplin astub korraks välja küll. Hetkeks ka Fred Astaire ja Ginger Rogers. Põhiliselt on see Eesti ajalugu, mis filmist läbi jookseb, ja üksiti ju ka Euroopa ajalugu.

Kõikides töövaldkondades räägitakse sotsiaalvõrgustiku tähtsusest. Kuidas toimus selle filmi puhul näitlejate leidmine?
Meie puhul oli nii, et ma ei kirjutanud üksi stsenaariumi, vaid koos Peep Pedmansoniga. Tegelikult on jube hea kirjutada, kui sa näed oma tegelast konkreetse näitleja kehastuses. Kohati saime seda lõbu endale lubada. Antud juhul oli muidugi pööraselt keeruline, kuna kõiki peategelasi ja isegi mõningaid kõrvaltegelasi mängivad läbi eri aegade kaks kuni neli näitlejat. Siis sa pead komplekte moodustama. Vaatad enamasti näo järgi, et jube hea rida on... Aga muidugi kasutasime ka grimeerijate abi. Näiteks üks tegelane on täiesti grimeerijate välja pakutud. Ka *casting*'u režissöör Kadri Kilp aitas väga palju mõelda, samuti teine režissöör Ralf Siig. Vahetult enne võtteid tekkis mõningate filmitegelaste puhul selline olukord, et neljane näitlejate rida oli välja valitud ja kokku räägitud, kuid siis äkki selgus, et üks neist ei saa tulla – on teise filmiga kinni või teater tuleb peale. Ulfsakil näiteks jätkusid ühtäkki Moskvas filmivõtted. Siis on asi selline, et kogu kaardimajake laguneb laiali – pead ka teistele ära ütlema. Sest mingisugune sarnasus on ikka oluline. Väga paljud näitlejad jäid rollist ilma, sest nende komplektist oli keegi sunnitud ära ütlema. Mõned komplektid tekkisid viimasel hetkel enne võtteid, seega suur juhusemäng.

Kokku on filmis üle 40 näitleja, lisaks veel võttegrupp ja kõik teised asjaosalised. Kuidas suudab filmilavastaja nii suure inimhulga oma idee nimel ühte siduda?
Filmilavastaja peaks olema filmi moraalne tüvi, kuigi see ei tarvitse alati nii olla. Eks ole hea, kui lavastaja suudab näitlejatesse entusiasmi süstida. Mina ei tea, võib-olla on see ka enesepettus, mida kõik teised asjaosalised, kes on paratamatult sellesse filmi kaasatud, võimendavad või takka kehutavad. Aga antud juhul meeldis lugu kõigile. Nende jaoks oli stsenaarium väga tore. Inimese siiruses võib alati kahelda, kuid see tundus siiras jutt. Ütleme, et kui on koheselt tajuda, et „ma võin ju teha, sest mul pole midagi paremat teha", siis tavaliselt sellised näitlejad ikka ei satu filmi. Pärast sisevõtete lõppu oli pidu ja iga sajanda plaani järel väike tähistamine. Üldiselt oli aga meeletu andmine, hommikust õhtuni kaamera surises ja ei jäänud füüsiliselt aega pärast võtteid koos midagi ettegi võtta.

Millise tundega võiks kinokülastaja pärast selle filmi vaatamist saalist lahkuda?
No seda küsi vaataja käest pärast! Eks iga filmitegija unistus on, et vaataja mõtleb pärast, et ossaa, küll see oli huvitav! Et emotsionaalses mõttes oleks sõit nagu Ameerika mägedel. Hea film lihtsustatult on ikka see, kus vaataja saab nutta ja naerda. Vaataja maksab selle eest, et tema emotsioonidel mängitaks. Samas kui film liigutab inimest ja ta saab nii-öelda emotsionaalse laksu kätte, ilma et ta peaks sealjuures laginal naerma või lahinal nutma, on väga tore. See on kõige olulisem.

Mitte just väga ammu juhtus kole lugu „Batmani" triloogia viimase filmi esilinastusel. Kui palju teie arvates film inimeste päriselu mõjutab?
Tundub, et mingite imbetsillide elu on film võimeline sedavõrd mõjutama. Ega kunst pole mõeldud selleks, et proovida teda pärisellu kuidagi adapteerida või vastupidi. Ta peaks ikka mõtlema panema, mitte tegutsema. Aga kipub paraku olema, et sellised üliatraktiivsed ja mängulised asjad mõjuvad just inimesele, kes on ise jobukene, ei loe raamatuid ja ei tea ka muust kunstist midagi. Nii lähevad need ühel hetkel sassi – virtuaalmaailm ja pärisilm. Olen üsna seda meelt, et siin on ka mingi roll arvutimängudel, mis on kinovahenditega tekitatud virtuaalmaailmad ja põhiliselt vägivaldsed. Võib ka positiivselt mõjutada – iga selline nähtus on ju ambivalentne. Tark läheb targemaks ja loll läheb lollimaks!

Kõiksugused muusikafestivalid on kasvanud hiigelsuurteks, nendega koos ka alkoholi kuritarvitavad massid, keda on korraldajatel raske ohjeldada. Millisena Teie seda olukorda näete?
Ma pole kuulnud, et Eestis oleks midagi väga jubedat juhtunud. Eks see seltskond läheb aina hirmutavamaks. Selliseid halli pilguga, mitmendat päeva juba tongis kodanikke on palju koos ja kui nad massist eristuvad ja kuidagi silma hakkavad, siis on seal justkui seda [vägivalla] potentsiaali, mis võib olla hirmutav. Ma ei kujuta ette – mis nendega ikka teha. Festival peab selleks, et ta saaks elada ja õitseda, pileteid müüma. Muidugi võib panna nähtavalt relvastatud turvamehi ringi liikuma. See distsiplineerib, aga võib mõjuda toredatele inimestele šokeerivalt. Meie maailm sinnapoole liigubki: demokraatiaga kaasnevad vabadused on paljude jaoks vabadus teha ei-tea-mida. Tänu sellele hakatakse teisest otsast neid vabadusi paratamatult piirama. Sellisele loomastunud massile, kelle vabaduste tõlgitsus on täiesti talumatult tobe, ei saa

neid vabadusi lubada. Samas peab demokraatlikus ühiskonnas vabadusemäär ju kõigile võrdselt laotuma.

Kuidas Te suhtute oma filmide ja muude teostega ümberkäimisse võõraste poolt?
Mina pole oma filmide puhul tajunud, et neid oleks kuritarvitatud. Ei meenu ühtegi sellist juhtumit. Ja kui keegi võtakski mingeid osiseid nii-öelda taaskasutusse – lasku aga käia. Ma ei näe selles mingit probleemi. Kuni see pole mingite eriliste jälkuste teenistusse pandud, näiteks otseselt mõne isiku või rahvusrühma vastu suunatud. Siis tuleb muidugi kuidagi käsi vahele panna.

Olete tulemusrikkalt korda saatnud mitmeid väga erinevaid projekte – mida Teie arvate, kas andekad inimesed võivad olla edukad kõiges, mida nad tõsiselt kätte võtavad?
Eks ta ole rohkem kättevõtmise asi. Tegelikult arvan, et seda tüüpi inimesed omavad rohkem eneseanalüüsivõimet, nad suudavad aduda, et mõnda asja pole mõtet torkida – sellel suunal ei suudaks midagi suurt ära teha või kaasa rääkida. Aga samal ajal huvi ühte ja teist toimetada ning vaadata, mis välja tuleb – see on ülimalt loomulik. Ega mina nüüd väga laial skaalal ka ei tegutse. Et ma olen jäänud mingi ülikooliaegse rokkbändi eestlauljaks, on üks tore juhus. Ma ju ei arene edasi ja pole mingi muusik. See on selline külgnev hobi, mis on siiski üsna silmapaistev ja nähtav. Ja kõik muu – film, teater ja televisioon –, need on ju kõik etenduskunstid. Lihtsalt nende lõpptulem ja teostusviisid on erinevad. Vahendid pisut ka, ega seal muud vahet pole. Ma ei näe vähimatki takistust, kui keegi on edukas filmikunstis, siis miks ta ei võiks teatris hakkama saada. Juhul kui sul on vastavat soont ja dramaturgilist mõtlemist. Just see eristab tavainimesi nendest, kellel on pisut originaalsem mõtlemine ja kes suudavad ka käigult fabuleerida, kui seda on vaja. Kes teavad, mis asi on dramaturgia, ning kuidas asjad ka puhtteoreetiliselt käivad ja suudavad seda läbi näitleja ellu rakendada. Teoreetiline põhi ei pea olema koolis õpitud, see saab tekkida ka täiesti vaistlikult, nii-öelda tunnetuslikul pinnal. Lõpuks suudab iga inimene filmi teha. Isegi lihtsalt vaadates olemasolevat meeletut filmikogumit ja sealt paremaid palu välja valides ja neid analüüsides – nii saad kohe selgeks, milles asi on ja kuidas see tehniliselt käib. Tehnika on ju inimestel käes, filmi saab teha kas või telefoniga. Lisaks ainult montaažitarkvara ja kodus helindamise võimalus. Küsimus on selles, kuidas teha originaalset ja head filmi. Nii nagu kõik lapsed joonistavad, aga vaid mõnedest saavad kunstnikud. Paljud lähevad kõrgkooli, saavad sisse ning õpivad suurte meistrite käe all joonistama, maalima, viiulit või klaverit mängima, aga kõigist ei tule kunstnikke. Selleks peab mitmete faktorite koosmõju sündima, mis on inimeseti väga erinev. Mina olen õnneks kuidagi vee peal püsinud! Ma ei ole ju maailmakuulus filmitegija. Oleneb, mis laadi filme sa teed ja mille peale sa filmi tehes mõtled. Ja kui laiale publikule su film üleüldse mõeldud on.

Kumb on kallim, kas kodupubliku armastus või välismaine tunnustus?
Film on niivõrd internatsionaalne kunst, et võib teha filmi oma küla inimeste jaoks ja kui see tuleb tõeliselt hea film, siis ükskõik kuhu see film läheb – kõik on vaimustuses. Filmikeel on universaalne keel. Seal on ikkagi inimsaatused, armastus ja surm – kõik see on universaalne. Oluline on, kuidas sa seda serveerid ja vaataja oma konksu otsa saad.

„Minu Leninid" (1997) oli originaalis vene-saksa-eesti keeles. Kuidas seda näiteks Venemaal vastu võeti?
Raske öelda, puuduvad andmed, sest seda levitas Lenfilm. Tol ajal, 90ndate lõpus, oli Venemaa veel nii metsik kant. „Minu Leninid" oli selline väike marginaalne filmike vene turul, mida ei juletud kinodesse lasta. Temast tehti üle Venemaa levitamiseks ainult VHS-koopiad. Selle papi pani lepingujärgselt puhtalt taskusse Lenfilm, kuna distributsiooni osas kuulus kogu Venemaa territoorium neile. Seetõttu ei olnud nad kohustatud isegi raporteerima, kui massiliselt nad seda müüsid. Aga mingit tagasisidet on olnud küll. Näiteks üks lugu, mis oli ääretult tore ja mis kaalub üles ka tuhandete suvainimeste hoiaku. Üks eesti ajaloolane, kes õppis selle sajandi alguses Moskva ülikoolis aspirantuuris, rääkis, et kui õppejõud said teada, et ta on Eestist, siis nad palusid tal mind tervitada. Miks? Sest Moskva Ülikooli ajalookateedri kolm õppejõudu pidavat iga aasta 7. novembril, mis on Venemaal suur püha, kellegi juurde kokku tulema, viina jooma ja seda filmi vaatama. Mis saab olla veel ilusam kompliment!

Kas Te ise usute, et Leninil olid päriselt ka teisikud, või on see müüt?
Ei tea! Isegi täiesti kaasaegsed ja ilma ideoloogilise surveta Leninit uurinud tõsised ajaloolased ei ole saanud täit selgust. Näiteks üks ajaloolane ja väga tore vanahärra Latõšev isegi väitis, et kui Lenin hakkas seal 1920ndatel halvatuks jääma, võinuks justkui olla küll. Seda aga pole keegi kunagi tõestanud. Küll on teada, et Stalinil oli seitse teisikut ja sealt see idee filmi jaoks tuligi. Diktaatori jaoks teisikut sepistada on vana nipp ja see pole kuskilt sulepeast imetud.

Eesti film tähistas sellel aastal oma sajandat sünnipäeva ning filmiajaloo hõng on ka Teie parasjagu valmival mängufilmil. Kujutades ette tulevikku, siis millele võiks eesti kinomaastikul enim tähelepanu pöörata?
Noh, tihti kõlab sellist primitiivset hala, et raha võiks rohkem olla. Hoopis tootjafirmad võiksid olla võimsamad ja neid võiks olla vähem. Tänu sellele, et tootjafirmasid on nii palju, tekib raha difusioon. Igaüks teeb oma firma ja muudkui toodab. Lõppkokkuvõttes võiks nii väikeses riigis olla vabalt üks institutsioon, kes filme toodab. Küsimus on ka selles, milline seltskond hindab stsenaariumeid ja laseb filme käiku. Ma ei näe seal mingit vahet, kui meil on sada väikefirmat ja samal ajal on filmide käikumineku üle otsustaja üks – üks Jumal. See on sama perversne, kui meil oleks üks suurkorporatsioon. Kui meil oleks ainult piisavalt arukaid eksperte, kes suudaksid hinnata, milline film võiks käiku minna ja milline mitte. Sellise suurkorporatsiooni juures peaks töötama võrdsete hääleõigustega sõltumatute ekspertide nõukogu. Loomulikult jääb küsimus, mis on Eesti tingimustes „sõltumatu ekspert", see on minu jaoks põhiline nutukoht. Seal, kus rahad liiguvad, on alati paratamatult korruptsiooni hõng juures. Loodetavasti muutub selles osas midagi. Eesti filmide kvaliteet on iseasi, aga kvantiteedi poolest pole midagi nuriseda. Kui panna Eesti riik rahvaarvu arvestades ükskõik millise Euroopa riigi kõrvale, siis teeme täiesti võrdväärse hulga filme ühe elaniku kohta, vaat et rohkemgi kui paljud teised. Iseküsimus on, et me teeme pea 100% nn „vaese mehe" säästufilme.

Sügisel tuleb uus „Pehmete ja karvaste" hooaeg. Milliseid plaane Teil veel on?
Meil on paralleelselt arenduses kaks mängufilmistsenaariumit. Ei tea muidugi, mis nendest saab. Üks neist on otseselt „Eesti film 100" temaatiline: ajalooline *road movie* sellest, kuidas Johannes Pääsuke käis 1913. aastal koos oma sõbra Volteriga Setumaal Eesti esimest etnofilmi tegemas. Selle loodame ära teha. Ja siis on üks lugu, mida me teeme Toomas Kalliga Holger Kaintsi jutustuse „Lennukivaatleja" põhjal. Sellest peaks ka toreda asja saama. Samal ajal on meil Kiur Aarmaga ikka veel pooleli üks mastaapne dokfilm eesti reklaamfilmist. See on nüüd vahepeal pikaks ajaks seisma jäänud, aga tuleb veel selle aastanumbri sees ära lõpetada. Sahmerdamist küll!

Enne kui lõpetame, kas Teil tuleb meelde veel mõni põnev seik filmi „Elavad pildid" võtetelt, mida vaataja ei saaks teada kuidagi teistmoodi kui Teie käest?
Üks õõvastav moment oli, kui kuri saatus mängis meile vingerpussi, mis võib vaatajale jääda täiesti hoomamatuks. Üks hästi tore Vene Teatri näitleja, kelle nimi on Juri Žilin, sai võtteplatsil insuldi. Ta mängis veel järgmisel päeval edasi ja mitte keegi, kaasa arvatud tema ise, ei teadnud, et tal oli insult. Keegi ei saanud aru, mis toimub – tal ei jäänud enam ükski repliik pähe. Aga ta mängis 50ndad aastad võiduka lõpuni. Vastasel juhul oleksime filmiga kokku kukkunud. See kõik oli juhus! Õnneks saadi asjale jälile ja ta viidi haiglasse ning toodi elule tagasi. Hiljem helindas ta kõik üle. Õnneks on ajaliselt episoodide vahel 15 aastat, kuni Žilin uuesti ilmub. Edasi ilmub ta saatuse tahtel Mihkel Smeljanski kehastuses. Vaatajale võib jääda mulje, et see kõik ongi nii mõeldud, sest teisigi tegelasi mängivad mitmed erinevad näitlejad. Žilini puhul ei olnud see üldse niimoodi mõeldud. Selline fataalne juhtum! Müts maha Mihkli ees.

„Elavad pildid" (postproduktsioon, 2012)
Filmi stsenaristid on Peep Pedmanson ja Hardi Volmer, režissöör Hardi Volmer, operaator-lavastaja Kristjan-Jaak Nuudi, helilooja Ardo Ran Varres, monteerija Tambet Tasuja, kunstnik-lavastaja Kalju Kivi, kostüümikunstnik Tuulikki Tolli, produtsent Anneli Ahven, mängivad Ita Ever, Aarne Üksküla, Anu Lamp, Tõnu Oja, Sandra Üksküla-Uusberg, Priit Võigemast, Hendrik Toompere jr jr, Ain Mäeots, Marika Vaarik, Peeter Jakobi, Üllar Saaremäe jt.

UUS EESTI ANIMATSIOON: ERIK ALUNURM

Küsis Mari-Liis Rebane

Eesti Kunstiakadeemia animatsiooniosakonna kasvandike õlule pannakse eesti animatsiooni tulevik, kuid seni ilma suurema kärata. Kuna esimesed filmid teevad juba edusamme, sai otsustatud, et on aeg ka noor generatsioon ükshaaval sihikule võtta ja pihipinki panna. Erik Alunurm (30) sai ühena esimestest eesõiguse tänu staažikale suhtele animatsiooniga – tundub, et see on olnud pikaaegne katsumus läbi tõusude ja mõõnade. Alustanud stsenograafiaosakonnast, jõudis ta vahepeal elu näha Nukufilmi stuudio kirevas seltskonnas päevi veetes, millele järgnesid lõpuks animatsiooniõpingud. Võib öelda, et Eriku ideest sündis ka nelja EKA tudengi kollektiivselt valminud lõpufilm „Eine murul", mida on saatnud paras edu rahvusvahelistel festivalidel – kas algaja õnn või geniaalsuse tipp, jääb igaühe enda otsustada.

Foto: Julia Malasok

Räägi animatsioonist, mis värk sellega on, mis selle eriliseks teeb? Kui sa peaksid kedagi veenma selles, et animatsioon on avastamist väärt, siis mis argumentidega sa välja tuleksid?
Olen seda küsimust ka ise korduvalt küsinud. Keegi ei tea. Mina ka ei tea. Kui selgub, annan kindlasti teada.

Kas filmi tegemise juures on oluline kollektiivne kambavaim või peab režissöör jääma kindlaks oma seisukohtadele?
Esialgu tundub, et üks ei välista teist. Usun, et meeskonnas töötamine on mõttekas, palju erinevaid arvamusi ja võimalus lõputult arutleda ning siis sada korda uuesti teha.

Kuidas filmid üldse sünnivad? Kuidas sündis näiteks „Eine murul"?
Seda ma ei tea, „Eine murul" oli nagu planeerimata rasedus, mida õnneks hetkel ei kahetse. Tahan vist öelda, et palju on juhuslikku. Kuid kindlasti ei maksaks alahinnata mõnede arvates mentori, teiste arvates leitnandi või Priit Pärna ja tema naise Olga osatähtsust. Pikkov, Pikkov, Pikkov. Ja Mihkel Reha elukogemusest oli palju abi. Või sina, Mari-Liis, kes sa kujundasid nukud. Ja tänan ka Mari Pakkast, kes tuletas mulle väsimatult meelde, miks koolis käiakse. Tuhat tänu muidugi Horret Kuusile, kelle helitehnika venitab.

Kui vajan kiirabi, tuletõrjet või politseid, siis aitab Sondra Lampmann! Aitäh! Ja suured tänud vanematele, kellest üks andis inspiratsiooni ja teine raha. Ja kes kõik mul siin tänamata jäid.

Sul on kindlasti rääkida mõni legend animafilmi tegemisest.
Muidugi on. Aga praegu ei tule ükski meelde. Eesti animas on palju legendaarseid vanamehi. Suitsetavaid. Huvitav, kas tulevikus on palju legendaarseid naisi ka? (Suitsetamine pole muidugi kohustuslik.)

„Eine murul" on nüüdseks ka juba festivalidel ringi reisinud. Millist tagasisidet on see rahvusvaheliselt publikult saanud?
Erineva rahvuse, vanuse ja soo esindajad on ikka naernud. Nii mulle vähemalt räägitakse. Võtteplatsil oli nii rõõmu- kui vihapisaraid. Siiski loodan, et publik naerab ikka rõõmust. Mõni ehk ka äratundmisrõõmust...

Mille kallal sa praegu töötad?
Kaalu langetamise.

Ja nüüd ütle, milline on kannatlikkuse valem filmitegemise juures?
Ilmselt valitakse oma võimekusele vastavaid tegevusi – mina pole kiiruisutaja, järelikult pean tegelema animatsiooniga.

Vaata animatsiooni:

AKU LOUHIMIES: INTERVJUU

Selleaastase Tartuffi avas Aku Louhimies oma draamaga "Vuosaari". Režissööriga räägib filmikriitik ja DJ Martin "Daysleeper" Oja.

Millist tüüpi režissöör sa oled? Mis sul kõige paremini välja tuleb, kas näitlejate juhendamine või plaanide visualiseerimine, montaaž või midagi muud?
Võibolla peaksid küsima kelleltki, kellega ma olen palju koos töötanud. Ka filmivaataja teaks seda paremini. Mulle tõepoolest meeldib näitlejatega töötada. Armastan oma tööd väga, mul on kõvasti vedanud ja olen õnnelik, et saan režissöör olla. See on kindlasti suures osas õnneasi, et oled ümbritsetud nii heade inimestega. Aga täpselt ei oskagi öelda, milles parim olen. Püüan igas valdkonnas endast parima anda.

Palun räägi oma tähelepanekutest filmitegemise kohta tänapäeval. Mis on viimase paarikümne aasta jooksul kõige rohkem muutunud?
Digitaliseerimine on palju muutnud. Nüüd on võimalik üles võtta rohkem materjali kui kunagi varem. Samas on vaja seda kuidagi kontrollida, et mitte sisse ära eksida. Varustus pole enam nii kallis, see muudab filmitegemise demokraatlikumaks, andes igaühele võimaluse filmida. Üks esimesi filme, mille kunagi tudengina tegin, oli kümme minutit pikk, mustvalge ja 35 mm. Mu sõber Jaak Kilmi hankis nõukogude päritolu mustvalget filmilinti ja smugeldas selle mulle, pealekauba ilmutati see Eestis, Nukufilmi laboratooriumis.

Kui seda poleks juhtunud, oleks kõik võinud teisiti minna...?
Kes teab. Igatahes oli see filmilint palju odavam võrreldes Eastman-Kodakiga, ja samas väga hea kvaliteediga. Olen Jaagule väga tänulik!

Paljud kulud on filmis jäänud samaks või isegi tõusnud, näiteks logistika...
Jah, logistika ja palgad. Tõesti, suurimad väljaminekud filmitegemises kaasnevadki inimestega.

Kuidas sa tavaliselt oma näitlejad leiad?
Eelistan töötada nende näitlejatega, keda juba tunnen ja kellega olen koostööd teinud. Nendega on lihtsam sügavuti minna. Kui ma otsin kedagi uut, siis mõtlen esialgu näitlejatele, keda ma tean ja kes mulle meeldivad; mõtlen sellele, mida üks või teine inimene teha oskab või siis, mismoodi see välja näeks, kui ta seda või teist teeb. Kui ka sellest pole abi, tuleb *audition* appi võtta. Minu puhul tähendab see paari tassi kohvi ja jutuajamist, mitte katseid. Tahan inimest tundma õppida. Kui ta tundub huvitav, teen mõned stseenid, et aimu saada, kuidas on temaga töötada.

Sinu uues filmis on palju erinevaid tegelasi ja mõned näitlejad on pärit Eestist. Kas ka nemad jõudsid filmi *auditioni* kaudu?
Tõepoolest. Eestis on palju häid näitlejaid. Ühes mu varasemas filmis on näiteks mänginud Riina Maidre ("Käsk"), olen temaga tehtud koostööga väga rahul. "Vuosaari" jaoks tahtsin leida mõned näod, keda soome publik ei tunne. Rootsi näitlejaid oli muidugi ka, kuid seekord pöörasin pilgu rohkem Eesti poole. Kõigepealt uuris mu produtsent, kes on saadaval, seejärel kohtusin suure hulga näitlejatega. Valisin nad välja – kuid rollid pole kirjutatud arvestusega, et neid peaks tingimata täitma eesti näitleja.

Eile su filmi vaadates tekkis mul vandenõuteooria, miks Kristjan Sarv skinheadi mängis. Oleks see olnud soomlane, oleks tal oht pärast filmi öises Helsinkis mustade poiste käest nuga saada.
Peamine põhjus on ikkagi, et Kristjan on suurepärane näitleja. Ma arvan, et enamus soome vaatajaid ei saagi aru, et ta pole soomest pärit, nad peavad teda soome skinheadiks. Et nad teda ära ei tunne, on muidugi hea.

Sinu filmides võib märgata sarnaseid jooni mõne kaasaegse tuntud režissööriga, iseäranis Alejandro Gonzalez Iñarrituga ja kaudselt ka Kim Ki-Dukiga. Kas sul on nende meestega mingi eriline side?
Iñarritu meeldib mulle väga! Eriti tema "21 grammi". Aga muidu on keeruline öelda, kas on mingit sidet. Samahästi meeldib mulle Oliver Stone. Huvitavaks pean paljusid teisigi režissööre. Kindlasti Charlie Chaplinit.

Kui tihti sa filme vaatad?
Mitte piisavalt. Peaksin rohkem vaatama. Praegu umbes korra nädalas. Kui ma õppisin, siis vaatasin ligi kolm filmi päevas.

Kus sa filmi õppisid?
Helsinkis. Tollel ajal oli selle nimi Taideteollinen korkeakoulu, praegu lihtsalt Aalto. See on põhimõtteliselt kunstiülikool.

Foto: Madis Katz

Millised on su viimase aja suurimad filmielamused?
Kui hiljuti see just oli, aga üks film, mis mulle väga meeldis, on Terrence Malicki "Elupuu". Paljudele see ei meeldinud. Mulle meeldivad ka tema teised filmid. Ja prantsuse film "Prohvet".

KAS KULTUUR VAJAB KORRALDAMIST?

Intervjuu Tuomas Auvineniga, küsis: Martina Tramberg

Sellel aastal on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemial põhjust peomütsid pähe tõmmata, sest magistriõppes õpetatav kultuurikorralduse eriala saab 10-aastaseks.

Kõrvuti kultuurikorralduse eriala arendamisega pööratakse üha enam tähelepanu ka erinevate loomeerialade üliõpilaste ettevõtlusoskuste tõstmisele. Projekti „Access" toel avatakse juba sel sügisel rahvusvaheline Eestit, Soomet ja Rootsit hõlmav karjääriportaal, mis saab infoväravaks nii tudengitele kui loomevaldkonna ettevõtetele töövõimaluste ja koostööpakkumiste vahendamisel. Uue suunana stardib sügisel EMTA ja EKA üliõpilastele suunatud ettevõtlusmoodul, mille ideeks on aidata üliõpilastel välja töötada oma isiklik karjääriplaan. Võti peitub koostöös: kolme aasta jooksul korraldavad erinevad muusika- ja kunstierialade üliõpilased erinevaid üritusi, saades kogemusi ja olulisi tutvusi just erinevate valdkondade piirimail.

Tagamaid loomemajandusest ja noorte rollist selles avab Tuomas Auvinen, kes on aastaid arendanud ning juhtinud soome teatrielu ning olnud lektoriks ja direktoriks ka EMTA kultuurikorralduse magistriprogrammile.

Viimase 10 aasta jooksul olete olnud kahel korral EMTA kultuurikorralduse magistriprogrammi juhataja. Mis on teid selle juures püsivalt võlunud?
Ma olin seotud selle õppekava väljatöötamisega aastal 2002, kuid pidin teiste kohustuste tõttu oma külalislektori kohustused 2004. aastal mõneks ajaks kõrvale jätma. Kui EMTA tegi ettepaneku anda oma panus programmi uuendamiseks vastavalt kultuuritööstuse vajadustele, tundus see väga põnev ja väljakutseterikas. Olen pealegi alati nautinud töötamist noorte andekate tudengitega!

Olles töötanud aastaid kultuurisektoris nii Eestis kui Soomes, kuidas kirjeldaksite eesti loomesektorit? Kui avatud on keskkond ettevõtlikele inimestele? Kuidas hindate loomemajanduse tugistruktuuride toimimist?
Loomesektoril Eestis on väga head võimalused, nii paradoksaalne kui see ka poleks, kuid just eelkõige tänu teatud tugistruktuuride puudumisele, mis Soomes edukalt toimivad. See teeb kogu valdkonna toimimise dünaamilisemaks ja vastuvõtlikumaks väljakutsetele, mida kultuuritööstuse kiire areng tekitab.

Soomes näeme endiselt kunsti ja loovtööstuse tugevat vastandamist. Minu kogemuse põhjal ei ole eesti kultuurivallas tegutsejate – ja eriti tudengite! – puhul see veelahe nii suur.

Seevastu Soome on tunnistanud enda jaoks loovmajanduse tähtsust, nagu ka paljud teised riigid. Riigivõim on viinud läbi erinevaid projekte, et kaardistada ja aidata loovtööstust ning selle arengut. Paljud ettevõtmised on projektipõhised ning nende täit kasu näeme alles tulevikus.

Millised on olnud kultuuritööstuse mõjud Soome majandusele?
Nõustume kõik, et loovsektor on oluline ja et selle tähtsus aina kasvab. Loovsektori täpset majanduslikku mõju määratleda on aga keeruline, sest tihti ei leidu statistilisi definitsioone ega fakte, mis võimaldaksid öelda täpseid arve. Samas arvan, et mitte keegi ei julgeks eitada näiteks Rovio (ülemaailmse hittmängu „Angry Birds" loomise taga olnud ettevõte) mõju Soome majandusele.

Loomeettevõtlus ja loomemajandus on mõisted, mida kasutatakse viimastel aastatel aina sagedamini. Kes loomeettevõtlusest ja loomemajandusest võidavad?
Neid termineid kasutatakse sageli valesti ning erinevates tähendustes. Nendest on saanud justkui poliitilised mantrad, mis on kaotanud täielikult oma tähenduse. Mina näen loomemajandust kui nähtust, kus kunst ja äri on pidevate üleminekute kaudu sujuvas seoses: „kunst kunsti pärast" ühes otsas ja „äri" teises otsas ning nende vahel on väga palju erinevaid kombinatsioone.

Euroopa majanduses tähtsustatakse üha enam loomema-

Sinu uus film "Vuosaari" on paljuski "Paha maa" sarnane, tinglikult võib seda pidada järjeks. "Paha Maa" ei anna lootust ühelegi tegelasele, seal on kõik kaotajad. "Vuosaari" lõpp on seevastu mitmete jaoks õnnelikum. Kas neid filme lahutava seitsme aasta jooksul on sinus vaimselt midagi muutunud, ning mis on selle põhjuseks?
Muidugi, muutunud on palju. Tegelikult mulle meeldib, kui film pakub lootust. Samas olen alati mõelnud, et ka "Paha maa" on film armastusest. Kuigi seal on armastus üsna nähtamatul kujul. Aga tõesti, praegu olen õnnelikum ja optimistlikum. Vähemalt täna.

Millesse sa usud? Tahaksid paari sõnaga rääkida oma maailmavaatest?
Tunnen suurt huvi ökoloogiaprobleemide vastu. Minu filmides pole see küll eriti kajastunud, aga peaksime kõik nendest teadlikud olema, pöörama tähelepanu kliimamuutustele. Sellega seoses on mul ootamas üks stsenaarium, mis põhineb Risto Isomäki raamatul "Sarasvati liivad". Praegu pole selle filmi jaoks veel rahastust. Siiski lähen juba nädala pärast Gröönimaale, et vaadata võttepaiku. Olen tihti tsiteerinud "Sõrmuste isandat", kus on öeldud, et ainus, mille üle me otsustada saame, on see, mida peale hakata ajaga, mis meile antud on. See ongi üks asi, millest püüan lähtuda – elus on palju asju, mille üle puudub kontroll. Ainult igapäevased asjad on need, mida tõesti juhtida saab.

Kui kaugel on su praegune projekt, mis kannab nime "Elävien kirjoihin"? Millest see film räägib?
Võtted on lõppenud ja esilinastus on plaanitud veebruari. Film jutustab naisest, kes saab koos lapsega vanglast välja ning üritab taas sulanduda normaalsesse ellu. Seegi lugu on armastusest.

"Vuosaaris" on naistel domineerivam positsioon. Ei saa öelda, et nad oleksid tugevamad, aga mehed näivad nendega võrreldes passiivsemad. Milline on su kommentaar?
Tänapäevases maailmas, eriti Põhjamaades nagu Soome või Rootsi või Eesti, pole tegelikult vaja teist poolt, kellega vastastikku teineteise eest hoolt kanda, seda siis majanduslikus mõttes. Esimest korda ajaloos on inimene selles suhtes vaba ja sõltumatu – võid üksi kasvatada lapsi või teha karjääri. Enam ei pea tingimata suhtes olema. Minu arvates on see suur muutus, ma ei ütle, et see on halb või hea. Pealegi saab rohkem valida, kellega koos oled. Võibolla see muudabki mehed passiivsemaks. Muidugi on erinevaid võimalusi oma elu elada.

Kuidas on praegu Soomes filme teha? Mis on selle juures suurimad probleemid?
Kuigi arvan, et suuri probleeme pole, tahaksin hea meelega filmi teha kusagil mujal, näiteks Rootsis, Eestis või Hispaanias. Seni pole veel võimalust olnud. Loodan, et seisan alles oma karjääri alguses.

Aga Hollywood?
Kui võimalus avaneks, siis kindlasti.

Samas sa ei tegele aktiivselt sellega, et sinna pääseda, sidemeid otsida.
Mul on põhjusi, miks siia Põhjamaale jääda... kuigi praegu võiksin ka liikuda, kui vaja. Samas on mul agent ja mänedžer, kes kontakte loovad. Muidugi on tähtis aru saada, et Euroopas on pea igas riigis ühesugune olukord – pole olemas filmiäri kui sellist. On pigem poliitiline otsus, et meil on oma filmikunst. Raha tuleb ühiskonnalt. Hollywoodis on see totaalselt erinev, rahastus tuleb erainvesteeringutest, mida ei taheta kortsnasse kirjutada, seega tahetakse teha hitte.

Kas sa tunned vahel, just arvestades publikut, kes võiks sinu loomingust aru saada ja sellega suhestuda, et Soome on liiga väike maa, et olla looja?
Absoluutselt. Selles mõttes ongi. Kindlasti filmitegemises. Soome keelt rääkiv publik on väga väike. Sama raske või veelgi raskem on Eestis.

Kuidas sa oma filmidesse muusika leiad?
Selles filmis oli mul heliloojaks Markus Koskinen. Aga tahtsin sinna algusest peale saada Robbie Williamsi laulu "Feel". Mitte Williamsi enda või muusika pärast, vaid just sõnade tõttu. Üllataval kombel oli ta väga sõbralik ja lubas oma laulu kasutada peaaegu täiesti tasuta.

Võibolla oli ta mõnda su filmi näinud?
Ei usu. Ega ma ei tea, miks ta nii tegi. See oli igatahes väga positiivne.

Kas sa ise teed ka muusikat? Tegeled sa lavastamise kõrval veel mingi loominguga?
Pilli ma mängi, aga oskan pildistada. Kui ma filme ei teeks, võiksin vabalt töötada fotograafina. Muusikat hindan väga. Muide, mustanahaline mees, keda sa "Vuosaaris" nägid (Deogracias Masomi), on tõusvaid tähti soome räpitaevas. Tema plaadid müüvad hästi ja teda teatakse päris palju. Tema artistinimi on Gracias.

Seoses musta tüübiga ja tegelikult ka muus mõttes on "Vuosaariga" üks paradoksaalne asi. See film on üles ehitatud tõeliselt lihtsate stereotüüpide varal. Aga üheskoos hakkavad need stereotüübid palju paremini tööle ja mõjuvad rohkem kui enamus keerulisi, suurte kunstitaotlustega filme. Kas keegi on juba jõudnud sind kritiseerida, et kujutad musta meest mitte just täies mahus poliitilise korrektsusega?
Soome publik ja näitlejad üldiselt teavad, mida ma neist asjadest arvan. Kui ma selle rolli lõin, siis polnud paika pandud, mis nahavärviga mees ta on. Kutsusin selle osa jaoks *auditionile* terve hulga erinevaid näitlejaid. Mulle meeldivad multikulturaalsed ühiskonnad, näiteks on mul vend, kes on teise nahavärviga. Niiet selle rolli puhul ei pööranud ma nahavärvile tähelepanu. Sama kehtis ka eestlaste puhul, stsenaariumis polnud öeldud, et nad on pärit teiselt maalt.

Milline suhe on sul kirjutamisega? Sa figureerid väga harva oma filmide stsenaristina.
"Vuosaari" kirjutasin koostöös kahe oma sõbraga. Ühe nimi on Mikko Kouki, kes mängib filmis ka rolli, isa. Kirjutan tegelikult rohkem kui välja paistab, mõnikord kajastub see tiitrites, mõnikord mitte. Aga see pole kõige tähtsam, olen ju režissöör niikuinii.

Päris palju oled koostööd teinud Jari Rantalaga.
Jah, ta on hea kirjutaja. Kohtusime juba sõjaväes, kus koos olime. Ta on ajakirjanik, kirjutab väga kiiresti, on kirjutanud ka mõned romaanid ning avaldanud novellikogu.

Kuidas sa tekstiga töötad?
Stsenaarium on minu jaoks nagu mustand, kõige alus. Samas tahan igat stseeni eraldi võtta ja läbi mõelda. Mõnikord muudan algsega võrreldes palju. Visuaalses mõttes jätan asjad üsna lahtiseks. Näitlejatelt võtan ära täpsustavad märkused, näiteks selle, kas peab naerma või tõsine olema. Nemad näevad ainult teksti. Ja mina näen kõigepealt näitleja enda reageeringut.

Nüüd üks isiklikum küsimus. Olen mõelnud, mis peitub selle taga, et keegi suudab teha väga häid filme väga halbadest asjadest. Kas sinu inimeste mõistmist ja empaatiavõimet on mõjutanud mingid isiklikud traagilised kogemused?
Ma pole päris kindel, kas peab tingimata olema seos isikliku eluga. Aga loojana tuleb tõesti oma isiklikke kogemusi ära kasutada. Sealjuures peab olema julge. Mul on olnud väga-väga õnnelikke hetki ja ka halbu. Võibolla seda filmi mõjutab, et olen kaks korda lahutanud. Selliseid asju saab filmis rakendada. Samuti õnnelikke asju. Kuigi nende põhjal ei saa luua head draamat, see tuleb ikkagi halbadest asjadest, takistustest elus või sellest, mille vastu võitled.

---

jandust, mis laieneb mitte ainult traditsioonilistele loomemajanduse harudele, vaid ka teistele tööstusharudele.

Kuidas aitab loomemajandus kaasa majanduse taastumisele? Kas on täheldatavad mingid uued trendid?
Meie suhteliseks eeliseks Euroopas on haritud tööjõud ja inimeste oskus olla loominguline ja uuendustele avatud. Sektori olulisust näitab äritudengite ja ärikoolide huvi kultuurikorralduse valdkonna vastu. Näiteks eelmisel sügisel avati EBSis uus õppemoodul – ettevõtlus loomemajanduses. Seejuures viiakse loomemajanduse valikmooduli ained läbi koostöös Eesti Kunstiakadeemia ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiaga.

Mida arvate teie, kas Eesti ja ümbritsevad Balti riigid tunnistavad üldiselt loovmajanduse väärtust või oleme siiani kammitsetud traditsioonilistest majandusmudelitest?
Me kõik proovime leida viise, kuidas lõigata kõige paremini kasu loomingulisest panusest. Mõned ettevõtted on selles edukad, mõned mitte. Minu arvates selleks, et loovusest ja uuendusest kasu saada, peab toimuma organisatsioonides ka muudatus mõtlemismallides, aga mitte ainult – see peab väljenduma ka organisatsiooni juhtimises.

Kindlasti on trendide loomiseks vaja ka toetavat haridussüsteemi, selles mõttes on mul hea meel, et sellest aastast alustav uus kultuurikorralduse õppekava on loodud koostöös Estonian Business Schooli ja Eesti Kunstiakadeemiaga. Oluline on, et tulevased professionaalsed kultuurikorraldajad oleksid ühelt poolt varustatud loovjuhile omaste oskuste ja visioonikusega, aga teisalt oleksid nad ka loovettevõtjad, kes oleksid võimelised turustama eesti loomemajandust ka rahvusvahelisel tasandil. Kultuurikorraldaja peab olema oma olemuselt multifunktsionalist, kes on võimeline töötama erinevates kultuurivaldkondades ning mõistma nende toimimismehhanisme ja erisusi.

Kui suur roll on noortel kultuurisektori arendamisel?
Noorem põlvkond on paindlikum oma mõtteviisis, mis puudutab erinevaid loomingu, loovuse ja äritegevuse kombinatsioone. Seepärast ma arvan, et võime uuelt põlvkonnalt oodata üha enam koostööd ja avatust!

Veel mõjub julgustavalt asjaolu, et ärivaldkonna tudengites ja sellega tegelevates inimestes kasvab huvi kultuurivaldkonna ja kultuuri juhtimise vastu – mitte vaid kunst ei muutu oma struktuuride arendamises ärikesksemaks, vaid ka vastupidi.

Eestis on andekaid loojaid animatsiooni, moe ja disaini vallas, kui nimetada vaid mõned neist. Kuidas tagada kõigi nende väärtuste kestvus? Meie turg on ehk liiga väike, kuid mida oleks võimalik teha, et jõuda suurematele turgudele, milliseid tugistruktuure tuleks loovväärtuste ekspordiks luua?

Näiteks Soomes on erinevate loovvaldkondade jaoks ekspordile orienteeritud organisatsioonid – tihtipeale nimetatakse neid ka infokeskusteks. Tänastel globaalsetel turgudele peaksid loovorganisatsioonid aga planeerima oma rahvusvahelisi samme algusest peale ning kasutama abi sobivatelt ekspertidelt – ka ärisektorist.

Tänapäeval muutub loovtalentide jaoks üha olulisemaks ka oskus ennast ise majandada – ehk loovettevõtlus. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (koostöös EKA, Aalto Ülikooli väikeettevõtluse keskuse ja Stockholmi Kuningliku Muusikakõrgkooliga) on käivitanud sellele kaasaaitamiseks projekti „Access Creativity". See projekt on suunatud looverialadega seotud talentide ettevõtlusoskuste suurendamisele.

Kus näete loovettevõtluse toetamises ja loovmajanduse arendamises täna puudusi, kui võrdlete Eestit ja Soomet? Uue kultuuripoliitika loomine Eesti valitsuses tekitab kultuuriringkondades mõnevõrra elevust – kas teil on selle poliitika osas ehk soovitusi?
Oluline on meeles pidada, et kultuurielu ja loovtööstus vajavad elavat loovsektorit, et kasvada. Seega peab loovtööstuse poliitika loomisel arvesse võtma kogu väärtusahelat „puhtast kunstist" loovettevõteteni. Sealjuures on oluline luua struktuure, mis võimaldavad loovisikutel vabalt kogu nimetatud ahela ulatuses ringi liikuda.

EMTA ootab 31. augustil kõiki looverialade magistritudengeid EMTAsse peole, tähistamaks kultuurikorralduse 10. juubelit. Kes on mõlgutanud siiani erinevaid mõtteid uutest võimalikest ettevõtmistest kultuurivaldkonnas, siis nüüd on hea võimalus kohtuda oma võimalike hingesugulastega ja need lõpuks teoks teha. Kohal on praegused tippkultuurikorraldajad ja tulevased mänedžerid, tutvustatakse uut rahvusvahelist loomeinimestele mõeldud veebipõhist karjääri- ja ettevõtlusportaali ning on väga võimalik, et just seal saab alguse tutvus potentsiaalse uue tööandjaga.

Täpsemat infot ürituse kohta leiab Facebookist (ArtUpNight).

KOSMILINE MÄNG JA KEELE ELUSUS

2012. aasta Liinakuru kevadkoolis vestlesid Carolina Pihelgasega Müürilehe kirjandustoimetaja Maarja Pärtna ning õppejõud Mart Velsker. Juttu tehti keelest ja luuletamisest, luule tõlkimisest ning toimetamisest.

Foto: Madis Katz

Maarja Pärtna: Alustaks sellise küsimusega, et kui sa 2006. aastal koguga „Sõrmemuster" luulesse tulid, siis üks „siltidest", mis sulle – nagu ikka noorte luulesse tulijatega kipub juhtuma – külge sai, oli „maailmarändur". Kuidas sul rändamisega siis ikkagi olnud on ja kuidas sa sellesse silti praegu suhtuksid?
See esimesele raamatule järgnenud maailmarändurisilt ei tulnud ilmselt mitte niivõrd kogumikus olevate tekstide põhjal, vaid pigem ühes ajalehes ilmunud loo pealkirja tõttu. Mu esimene luulekogu oli valmis juba kuskil 2005. aasta alguses, enne seda, kui läksin oma pikale merereisile. Mõned reisil kirjutatud tekstid „Sõrmemustris" muidugi on, aga need on vähemuses. Sildistamine ei ole väga meeldiv asi, sest enamasti on kõiksugused sildid meelevaldsed.

M.P.: Aga teises on reisimise teema tugevamalt kohal?
Jah, tõepoolest. Siis oli kõige raputavamatest ja pikematest reisidest juba mõnda aega möödas, emotsioonid olid juba pisut settinud. 18-aastaselt läksin kaheks aastaks välismaale, töötasin mõnda aega Norras ja reisisin siis Aasias ja Okeaanias. See oli üks paremaid otsuseid üldse. Otse keskkoolist tulnuna loksusid paljud asjad üsna kähku paika. Mõnes mõttes on reisil lihtne kirjutada – nii palju tavapärasest erinevaid hääli, lõhnu ja inimesi, mida tahaks jäädvustada. Eks nii see reisiteema luuletustes üles ka kerkis. Samas ei pea ma oma reise ja käimisi liialt erilisteks, praegusel ajal on see ju tavaline. Pealegi tean endast palju seikluslikumaid ja suuremaid seljakotirändureid. Rändamiseks on vaja pigem entusiasmi ja julgust kui palju raha.

M.P.: Kui mõelda su kolmanda ja seni viimase kogumiku „Õnnekangestus" peale, siis mulle tundub, et pealkirjas antud kujund viitab jällegi pigem mingisugusele seisakule. Kuidas sa valitud kujundit seletaksid ning kas see kogumik võiks olla ka kuidagi Tartuga seotud?
Kui niimoodi kohtadest ja maastikest mõelda, siis võiks öelda, et esimene raamat on seotud Tallinnaga, teine on reiside ja kolmas Tartu raamat. Igapäevased maastikud ja ümbrus mõjutavad minu tekste olulisel määral. Õnnekangestust aga võiks ehk kõige enam mõista sellise seisundina, mis on ühteaegu tardumine käesolevasse hetke ja sellest väljarabelemine. Mulle meeldib väga ka raamatu illustraatori Kristina Viina visuaalne tõlgendus raamatu kaanel: ta on kujutanud linde, kes üritavad keskpunktist välja lennata, nad on värvilaigust juba välja joonistunud, aga samas sabapidi ikkagi kinni, seotud.

Mart Velsker: See kujund tuleb ju iseenesest ühest su tõlgitud luuletusest?
Jah, see on tõsi, pealkiri on tegelikult veel ka tsitaat Stein Mehreni luuletusest „Oktoober", mis on üks viiest luuletõlkest „Õnnekangestuses".

M.P.: Kui nooremaid autoreid lugeda, siis üks asi, mida ma ise tähele pannud olen, on see, et nende tekstidest üldjuhul (on muidugi ka erandeid) ei paista eriti välja, kas nad luuletusi loevad või mitte. Ja kui luuletustes on mingisuguseid viited, siis need viited osutavad pigem näiteks muusikale või filmidele kui kirjandusele. Sinu puhul seda küsimust, kas tegemist on lugeva luuletajaga või mitte, minu jaoks tekkinud ei ole. Ja seepärast küsiksingi, et milline on see subjektiivne luuletraditsioon, millega sa end seostad, ning millised on need luuletajad, kes sind kõnetanud on (kui jätta esialgu välja need, keda sa ise tõlkinud oled)?
Eks eelkõige suhestun ikka eesti luuletraditsiooniga. Eesti luule on õnneks piisavalt kirev ja mitmekesine, samas oma väiksuse tõttu siiski ka hõlmatav (eriti kui võrrelda nt inglise- või hispaaniakeelse kirjandusega). Neid autoreid, kes mind oma tekstidega kõnetavad, on tegelikult mitmeid ja ma püüan seepärast ka paljude autorite loomingul silma peal hoida. Kui kedagi mainida, siis püsivalt olen ikka lugenud Jaan Kaplinskit ja Ene Mihkelsoni, aga näiteks ka Kalju Kruusa ja Marko Kompus on autorid, keda meeldib vahel üle lugeda. Eri perioodidel on olnud eri huvisid, hiljuti leidsin ühe kaustiku, kuhu olin kuskil kümme aastat tagasi luuletusi välja kirjutanud ja kohati ikka imestasin, mis autoreid ma lugesin!

Noorema põlvkonna autorid viitavad tõepoolest oma tekstides tihti popkultuurile, mis on üks olulisemaid meediume tänapäeval. Nii loobki teatud bändi või filmikangelase mainimine lugejas (kes viite ära tunneb) kindla emotsionaalse reaktsiooni ja vahel võib ka näidata, millisesse subkultuuri autor end paigutab. Ilmselt tuntakse kohati mingeid muusikažanre või filme paremini kui kirjandust ja nii on sellele ka lihtsam viidata. Samas võidakse muusikale viidates tsiteerida laulusõnu ja siis oleme jälle ringiga kirjanduse juures tagasi.

M.P.: Millest sa Värske Rõhu luuletoimetajana lähtud? Kuidas sa toimetajana töötad ja mille põhjal sa valiku langetad?
Valik tekib peamiselt ikka kaastööde põhjal. Kõige olulisem Värske Rõhu puhul on vast see, et püüame anda kõigile, kes meile tekste saadavad, tagasisidet – mis on õnnestunud ja millest jääb vajaka. Mõnedel autoritel on tekstid niivõrd paigas, et neid pole vaja muuta, teistel jällegi tuleb üht-teist kohendada või üle küsida, tavaline toimetajatöö.

M.P.: Mida sa luuletõlke puhul väärtustad ning mis teeb sinu meelest tekstist õnnestunud tõlke? Kas sulle on oluline see, et tõlge oleks võimalikult originaalilähedane ja autoritruu, või pead sa oluliseks mõnda muud aspekti, näiteks tõlkija loomingulist vabadust? Ning kas autorid, keda sa tõlkinud oled, on sind su enda hinnangul mõjutanud?
Ühest küljest peab tõlge olema täpne, aga samas ka nõtkes ja heas eesti keeles, hästi loetav. Hea eesti keele oskus võib teinekord olulisem olla kui algkeele suurepärane tundmine. Hea tõlge ongi kombinatsioon originaalilähedusest, täpsusest ja nõtkest väljendusviisist, ainult et sõltuvalt tõlkijast ja tõlgitavast autorist on valikud, mida langetatakse, alati pisut erinevad. Luulet tõlkides peab loomingulisust olema, sellest ei pääse. Vabadus võiks luuletõlke puhul seisneda algteksti erinevates tõlgendusvõimalustes, umbes nii nagu seda tehakse Ninniku tõlkeväravas[1], kus mitu autorit teevad ühest tekstist mitu erinevat tõlget. Tavaliselt on nii, et esimene variant on kõige originaalilähedasem ja täpsem, ning sealt edasi minnakse sinna, kuhu kellegi loomingulisus ja assotsiatsioonid kannavad. Kasutatakse näiteks teisi hääli või vaatepunkte. Alati on väga põnev vaadata, kuhu keegi välja jõuab.

Näiteks Kalju Kruusa pani oma viimasesse luulekogusse „Tühhja" ka algselt Värava jaoks tehtud Pentti Saarikoski viis tõlkevarianti. „Tühhjas" oli veel teisigi tõlkeid, aga need viis teksti olid üheks selle raamatu väikestest tipphetkedest – näha, kuidas mõte hakkab voolama, kuidas tõlketekstidest

tekib teatav niidistik, mis kannab edasi ka autori enese tekste.

Tõlkimine on igal juhul piiride nihutamine, perspektiivi avardamine, see mõjutab alati. Kui eelmisel aastal tõlkisin Tor Ulvenit ja kirjutasin paralleelselt „Õnnekangestust", siis tundsin küll, kuidas Ulveni meeleolu hakkas minu enda tekstidesse tungima.

Küsimus publikust: Kui sa tõlgid, siis kas sa tõlgid ainult seetõttu, et sa tahad tõlkida, või on sul ka mingisugune missioonitunne näiteks eesti lugeja või eesti keele ees?
Kuna ma olen vabakutseline, siis tõlgin neid autoreid, kes mind huvitavad. Siin tuleb mängu ka natuke isekas motivatsioon: kui mõni autor väga korda läheb ja tahaks temaga rohkem tegeleda, siis tõlkimine on kõige efektiivsem lähilugemise viis. Aeg-ajalt on muidugi tunne, et üks või teine raamat võiks eesti keeles olemas olla, aga kõiki neid ei jõuaks niikuinii ise tõlkida. Siis peaks hoopis kirjastuse asutama, mis kardetavasti üsna pea küll pankrotti läheks. Missioonitunne eesti keele ees võiks väljenduda tõlke heas keeles.

M.V.: Aga kui sa tõlked raamatusse enda tekstidega kõrvuti paned, siis kas seda hirmu ei teki, et mängid mõnele kurjale kriitikule kaardid kätte ja et sind hakatakse näiteks norra luule taustal kritiseerima?
Kui tekstid lähevad orgaaniliselt kokku, siis see ei tohiks probleem olla. Pealegi ei olnud „Õnnekangestuses" üldse nii palju tõlkeid. Aga tõlketekstide lisamine autori enda luuletuste kõrvale ei ole eesti luules liiga ebatavaline, seda on muuhulgas teinud ka Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo, Indrek Hirv... Muide, norra keeles ei öeldagi luule tõlkimise kohta tõlkimine, vaid *gjendiktning* – otsetõlkes ümberluuletamine, luuletus kirjutatakse teises keeles uuesti. Luuletõlge on alati isiklik, kaks tõlkijat ei saa kunagi jõuda täpselt ühesuguse tulemuseni.

M.P.: Sa oled kirjutanud ühe huvitava essee, mis kõneleb luuletamisest kui kosmilisest mängust. Kust selline seletus ning mida sa selle all täpsemalt mõelnud oled?
Selle essee pealkiri, millele sa osutad, on „Luule kosmiline mäng" ja see oli katse luulet mõtestada. Olen ikka näinud luulet ja laulu seotuna. Mitmetes eesti regilauludes kirjeldatakse kosmilisi sündmusi ja kujutlusi – ilmalinnu munadest sündinud maailma, ilmapuud, mere pühkimist. Minu jaoks ongi need laulud, mis jutustavad maailma saamisest ning sellest, kuidas inimene on temaga kohandatud, kõige põnevamad. Kuidas laulu läbi muudetakse meri maaks – kohaks, kus inimene üldse elada saab. Laulul (ja luuletusel) on võim ümbritsevat muuta. Näiteks kui kedagi pandi laulu sisse, siis ega sealt välja enam ei saanud. Luuletaja paneb samuti oma tekstidesse asju sisse ja loob sõnadega erinevaid maailmu, milles tõeline ja ebatõeline, olemine ja mitteolemine kohtuda võivad; kus eimiskist saab miski, nii nagu häälikutest saavad silbid, silpidest sõnad ja sõnadest laused. Iga luuletaja maailmas on midagi väga isiklikku, see annab edasi teatavat elutunnetust, mis võib, aga ei pruugi olla osa mõnest suuremast ideest või olemise viisist. Luule ja laulu ühisosaks on ka veel see, et mõlemat esitatakse – kui miski on välja lausutud, on see alati palju afektiivsem kui paberilt lugemine. Ja luuletusi kirjutades võib tihtipeale juhtuda, et päriselt aru saab nendest alles siis, kui oled need (kas või omaette) kõva häälega ette lugenud. Siis saab teada, milline tekst tegelikult on.

See miski, mida luuletustes püütakse tabada, on alati midagi erilist ja mõnes mõttes ka midagi sakraalset. Mõnikord võib tekkida isegi tunne, et luuletus on pärit mingist teisest kohast, mingist teisest maailmast. Sõnad hakkavad kokku ja tekib mingi kummastav tunnetus või tähendus luuletuse enda sees – see ongi see, mis loob merest maa ning maailma. Luule on olemise viis, miski, mis ei ole välise sunniga ümbritsetud ning milles on olemas kõik võimalused.

M.P.: Võib-olla võiks siis öelda, et sa usud keele maagilist funktsiooni, et keel võib ümbritsevat muuta. Aga kui luule ei tohiks olla välise sunniga ümbritsetud, siis kas sa tunned näiteks mingit laadi sisemist sundi, vastutust selle ees, milliseid maailmu sa lood? Kas luuletaja peaks end ise piirama? Kas sa oled tundnud, et sa peaksid midagi ütlemata jätma?
Seda tunnet, et midagi, mida öelda tahaks, peaks ütlemata jätma, ei ole olnud (kuigi see võib ju kunagi juhtuda). Aga vastutusega on vist nii, et kes soovib, võib vastutada. Vastutamine võiks olla samuti ainult vaba valik, mitte tingimus.

M.V.: Aga kui see kirjutamise hetkel tingimus ei ole, siis kas see peaks seda olema avaldamise hetkel? Näiteks siis, kui sa otsustad, et sa mõnda teksti ei avalda?
Minu puhul on üldiselt nii, et kirjutatu ma tavaliselt ka avaldan. See tuleb ilmselt sellest, et kirjutan üsna vähe, aga need tekstid, mida kirja panen, on küpsenud kaua. Loomulikult jäävad mõned tekstid ikka kogudest välja, sinna pole midagi parata. Kui mõelda selle peale, millist luulet ei peaks võibolla avaldama, siis oleks see ilmselt poliitiliselt angažeeritud luule. Ma mõtlen selle all näiteks Radovan Karadžićit, kes õigustas oma tekstidega põhimõtteliselt massimõrvu. Luuletajad võivad küll luua müüte, aga selle eesmärgiks ei tohiks olla vägivald.

Tallinna kirjandusfestivalil esines sel aastal hindi luuletaja ja tõlkija Vishnu Khare, kes rääkis sellest, kuidas ta ei saa kirjutada endasse süüvivat, ainult omaenese minaga tegelevat luulet, sest Indias toimub pidevalt nii palju koledaid asju, millega ei saa leppida, ja ta lihtsalt peab nendest kirjutama. Selline sund võib ka olla.

M.V.: Aga siis võib öelda, et ka Eestis toimub koledaid asju.
Absoluutselt. Samas tundub meie sotsiaalkriitiline luule mõnikord siiski natuke õõnes...

M.P.: Aga kui sa enne rääkisid luule lauldavusest, et luules on oluline lausutud sõna, siis milline sinu keeletunnetus üldisemalt on?
Kindlasti ei ole keel asi – siis ta oleks midagi staatilist, mõni tööriist, nagu pastakas, paber või arvuti. Keel on elav ja mõnikord on põnev see, kuidas keel hakkab ennast justkui ise looma, nii et vahendiks saab autor. Keel omandatakse väga varakult ja sellest võib kasvada su sees ka omaette ruum. Teisalt on nii palju, mida ei saa keele kaudu väljendada. Mõnikord tundub, et luuletajad aina püüavadki sõnastada asju, mida päriselt sõnastada pole võimalik, selline võitlus tuuleveskitega.

M.P.: Aga kas sinu jaoks on loomingupsühholoogiliselt oluline ka see, et sa ei kontrolli pidevalt seda, mida sa tekstiga teed, vaid lased sellel ise oma kuju võtta?
Ikka on oluline, sest luuletust kirjutama hakates tean ma umbes, kuhu see jõuab, aga selle päris täpne kuju selgub kirjutamise käigus. Viimases raamatus püüdsin rohkem lasta ennast kanda ja seda on ehk ka tunda, kuigi väljenduse täpsus on mulle endiselt oluline.

M.V.: Mulle tundub „Õnnekangestus" selles mõttes huvitava raamatuna, et tekstid ise liiguksid raamatus justkui päris vabalt, aga samas kui vaadata komponeerimisprintsiipi, tõlkeid su enda tekstide vahel, ja lisaks ka pealkirja ja vahepealkirju, siis jääb mulje, nagu oleks tegemist justkui mingi projektiga, kus sa pidevalt suhtled teiste tekstidega. Kas selline mulje tekib pigem hilisema komponeerimise tulemusena?

Mõnes mõttes võiks ju öelda, et kõik pealkirjad selles raamatus on laenatud või modifitseeritud.
Intertekstuaalseid seoseid ja mänge on põnev ise luua ja ka teiste tekstidest avastada, aga viidete ja seoste otsimisega ei peaks liiale minema (teine äärmus oleks jällegi autorit alahinnata ja arvata, et viited on juhuslikud). Kõik mu raamatud on siiani kokku pandud, vähemal või rohkemal määral komponeeritud, sest kuidagi peab ju tekstid omavahel kõnelema panema. Järjest või otsast lõpuni ühes tükis pole ma oma raamatuid kirjutanud ja see pole ka kunagi otseselt eesmärk olnud.

M.P.: Küsiks lõpetuseks, et kas sa oled kunagi proovinud proosat kirjutada?
Millegipärast ei küsita kunagi proosakirjanikelt, millal nad luulet kirjutama hakkavad. Siiani on luule olnud minu jaoks sobivaim vorm, aga loomulikult ei tasu kunagi teisi žanre välistada, miks mitte siis ka juba muusikat või kunsti.

1 Ninniku tõlkeluule ajakiri: www.eki.ee/ninniku.

Carolina Pihelgas on luuletaja, kelle sulest on siiani ilmunud kolm luuleraamatut („Sõrmemuster" (2006), „Metsas algavad hääled" (2010), „Õnnekangestus" (2011)) ning kolm tõlketeost (Pablo Nerudalt, Miranda Julylt, Tor Ulvenilt), ühtlasi toimetab autor tõlkeluule ajakirja Ninniku ning on kirjandusajakirja Värske Rõhk luuletoimetaja.

RAAMATU-SOOVITUSED

Andra Teede „Käigud"

Teede tundlikult komponeeritud ja terviklik luulekogu kujutab ühelt poolt küll ruumilist liikumist – tulemiste ja minemiste juhuslikke, poolootamatuid käike, ent liikuja ise näib kannatavat raskekujulise tühjusetunde käes ja paistab olevat omajagu võõrandunud. Lennukid, laevad ja rongid sõidavad ikka plaanipäraselt, aga armastusega on lood päris kehvasti ning sisemiselt ollakse selles raamatus justkui sügavalt tupikusse jooksnud. Inimsuhteid kujutatakse siin habraste, virtuaalsete ja viirastuslikena, need ei näi pakkuvat ei väljapääsu ega ka tuge.

Teede kogumikku iseloomustab teatav liikumisäng – minnakse küll, aina minnakse: korteritest, majadest, linnadest ja riikidest aina ära, ent välja ei jõuta siiski kuhugi. Sest kuhu siin õigupoolest välja jõuda ongi, kui *me kõik elame lollil ajal lollis linnas* ning mõistagi on *selle juures /../ kõige vähem tähtsust / kus või kunas elada... //* Jumalikud Ilmutused, 2011, 108 lk.

Hasso Krull „Veel ju vist. Mai 2010 – oktoober 2011"

Krulli kõige värskem luuleraamat on tilluke taskuformaadis teos, mida võib näilisele väiksusele vaatamata pidada kindlasti üheks luuleaasta tippsündmuseks. Krulli mõte liigub seekord keele kõige väiksemaid ja varjatumaid nüansse mööda: pealkirjas antud modaalsõnadest saab teost struktureeriv niidistik, lugeja tõmmatakse aina enam omaenese emakeelde sisse, talle antakse võimalus keeles teostuvatest viguritest vaimustuda.

Klaarid poeetilised kujundid ning kujundilise nägemise sügavus mõjuvad ent, vastupidi, rahustavalt ja rammestavalt. Krulli tekstid kutsuvad lugejat (ühes raamatu kujundaja kunstnik Peeter Lauritsa töödega) kogema osadustunnet kõigi maailmas leiduvate, ka kõige tähelepandamatute olendite ja asjadega. See on kevadine raamat, mis pakatab maailma tärkamisjärgsest värskusest: *sa küsid maalt kas sa tahad ilmale tulla / rohi vastab olen rohi noor ja roheline rohi. //* Eesti Keele Sihtasutus, 2012, 67 lk.

Kirsti Oidekivi „Pinsel"

2003. aastal ilmunud raamatu „Pinsel" kummalise pealkirja olevat autor enda seletusel leidnud Mustamäe metsast ühe kasepuu pealt sinise viltpliiatsiga kirjutatuna. Oidekivi luule peab ajaproovile vastu – tema tekstid mõjuvad pea kümme aastat hiljem niisama värskelt ja värskendavalt kui ilmudeski. Kogumikku iseloomustavad keeleline paindlikkus ning mängulisus, tema luule on intellektuaalselt põnev (seda juba ainuüksi intertekstuaalses plaanis) ning tajuliselt eriliselt ärgas – ajuti kentsakalt sürrealistlik, siis jälle ürgselt ilmutuslik. // Koma, 2003, 52 lk.

ALGUSES OLI RUUM EHK KOHAVAIMUST VAEVATU EHK KÕIK KALAMAJA TÄNAVAD

Maia Tammjärv

Hanna Kangro
„Kolmeteistkümnes kääne ehk Kõik kalamaja tänavad"
Jumalikud Ilmutused, 2012

Mitte ainult Kalamaja tänavaid ei kaardista siin Hanna Kangro, enamgi veel ehk Pelgulinna ja natuke Kopli tänavaid, aga see ongi kõik sama kant, kaart saab usutav. Kõik Kangro kirjeldused/meenutused on väga ruumilised, nagu igasugune mäletamine-meenutamine kipubki olema. Kujutatud sisepiltidel on tänavate nimed ja majade numbrid, ajas liikumine käib ruumis liikumise kaudu: *kopli 38 korter 10 / seal kus koridori katkisest aknast / tuiskas sisse lund / mäletan, et jõudsin koju hommikul kell viis* (12). Nii kuidas mälu neid ruume pidi liigub ja ruumide kaudu neid aegu meelde tuletab, nii fikseerib luuletaja tekstide alguses tihti ruumi, mille ümber luuletust üles ehitama hakkab. Ajad on ebakonkreetsemad, üldisemad, kippudes olema hommikud või ööd, talved või suved.

Aga tulles tagasi kohtade juurde – neid kohti (või *seda kohta*) tunnen ma hästi, seal olen ma elanud suurema osa oma elust. Toetudes Madis Kõivule, võin minagi siin kajada, et „see on koht, kus mu jalg on astunud, ja jalaasted hakkavadki alljärgnevas arutluses vahele segama." (Kõiv 1994: 679). Kõiv räägib oma tekstis küll ühest teisest Kangrost, Bernardist, ja ka Valev Uibopuust ning küsib ka küsimuse, „mis [üldse on] diagnoos kui selline – kohavaimust vaevatu" (Kõiv 1994: 667), kuid jätab küsimusele vastamata. Aga lõppeks paneb ta selle diagnoosi siiski *endale* ja mitte neis kirilinnades elanud tegelastele, kellest ta kirjutab. Nii on küllap Hanna Kangro raamatut lugedes ühe koha (lapsepõlvenostalgia!) asetamine teisele (kirikohale) minu probleem, miks seda vaevatust siis just autorile inkrimineerida. Mingi äratundmine seda teist (kolmandat? mitmendat?) Kangrot lugedes tabas mind aga küll. Vaevav koht (ja tema vaim) pole ehk mitte vaid Kalamaja (või Pelgulinn või Kopli), pigem ehk Tallinn üldse. Tallinn on siin kunagine lapsepõlveunelm (*kollased ikarused on asendunud / roheliste scaniatega / unenäoline lapsepõlv / kahvatu igapäevaga* (18)) ja Tallinnast lahkumine on kuidagi võimatu (*miks mul on tunne / et olen reetur kui lähen* (62)). Painav paratamatus.

See Kangro ruumilisus tekitab siin küll palju kordusi, nagu see aguliatmosfäär just neist kordustest (refräänidest) koosnedes kenasti võimaldab: naabrid kuulavad ikka uudiseid, mis kostuvad läbi seinagi; puhas pesu kuivab ikka nööril ja raha on ikka vähe. Need kordused seovad raamatu kenaks tervikuks, öödest saavad siin tihti varahommikud, ikka tabab aknast välja vaadates või läbi seina kuuldes aguliolme, mis kirja pandud on väga ilusti. Raamat on nukker, viies meid tihti (tagasi) luulemina ebaõnnestumiste juurde.

Peale Kalamaja (ja Kopli ja Pelgulinna) on siin ehk kõige läbivam ja lootusetum külma ja talve kujutamine, metafoorina ja ilma. Niimoodi ma lugesin ehk selle suve palavamatel päevadel hoopis ühes teises linnas seda talvist raamatut ja adusin, et ruumide spetsiifika on ülekantav ka teistesse linnadesse (kuigi Tallinna ja tema paratamatust rõhutatakse siin ju tugevasti), külmaga on aga hoopis raskem. Aga külmgi ei pea kirjanduses olema ju lihtsalt külm, vaid saab olla sellesama endast sõltumatu (?) nukruse ja lootusetuse kujund (*–15 kraadi / detsembri keskel / külmetas torud / suretas automootori aku / tarretas sõrmed / joonistas üksinduse / selgemalt välja* (68)). *Külm* on siin raamatus kohati luuleline hüperboolgi, vähemasti mõjub ta niimoodi praegu: *külm on see talv teinud palju kurja / hommikul on toas / mõne kraadi võrra soojem kui väljas* (51); *ja hommikul oli sama külm / kui kõigis elatud korterites kokku* (43).

Autor teab, et mitte alati ei ole külm, ning näitab ka, kuidas selle talve-suve ülekandega paremini hakkama saada. Nii ilmuvad nad ühes ja samas luuletuseski: *see on teine suvi / siin kollases majas /.../ ja sellega võib harjuda / nagu talveöödega / kui otsa said puud / võib ära harjuda / karge külmaga / leitsakuga juulikuus / või igatsusega / hommikul enne kuut* (19–20). Kusagilt terendab ka kevad, mitmeski luuletuses, aga *keegi ei tea / mis meist / kevadel saab* (69) ju.

Muidu rahulikku, romantilisse luulesse eksib häid turumajanduslikust kõnepruugist/mõtteviisist laenatud metafoore, mis annavad aimu, et sajand on kahekümne esimene ja mitte näiteks... üheksateistkümnes: *küll kevad toob allahindlused / sooduspakkumised / ja kõik saab jälle korda* (60); *määramatuks ajaks / jäävad tunded defitsiiti / nii et lõpuks / läheb parandamine kallimaks maksma / kui uus osta* (25); *see pole elu / mille ma endale lapsena broneerisin* (42). Need kujundid torkavad teoses eredalt silma, sest neist aimub nii teatavat irooniat kui ka mängulisust, mis luule üldisest rahulaadsusest välja sähvatavad ja teksti(koha)le topelttähelepanu tõmbavad. Just niimoodi, kontrastina, mõjuvad nad leidlikult ja kohaselt, mulle meeldivad nad väga.

Kangro võtab end(a loodut) vahel kokku ka luuletajaliku eneseirooniaga (mis siin tähendab eneseirooniat enda kui luuletaja suhtes), millest kunagi ei tea, kui siiras see on, aga see polegi ju päriselu, vaid kirjandus: *see talvine kontrast / tundub liig / mõjub kulunult / valulikult* (73) – see viimane – valulik – täiendus mahendab küll enesekriitikat, kuid ära ei kaota. Üldisema tasandi luulekriitikat aimub ehk siit: *ja lõpuks saavad kõik luuletused otsa / jooksevad sisust tühjaks / nagu liiv peost / ja polegi enam midagi öelda* (42).

See on tugev debüütkogu, mis ei ole ilmunud liiga vara. Luuletaja on luuletanud ja avaldanud varemgi, kogu mõjub terviku ja läbimõelduna. Sekka on sattunud nõrgematki kraami, aga sekka satub alati nõrgematki kraami. Pisut aimub ka toimetamatust, väikesi hooletusvigu, mõni *freudian slip*'ki (*õigel hetkel sulgub uks / ja kalamaja jäine õhk / puhub näkku suuri lumeräitsakuid / ning maast leina / elu päästva / viiesajase* (37)), kuid no kuulge, see on ju juba lihtsalt norimine!

Kirjandus

Kõiv, Madis. (1994). Genius Loci / Akadeemia, nr 4.

Kaspar Jassa

PÄEVADE TATT

Hommikul ärkan kehva enesetundega. Liikmed on kuidagi lõdvad ja neis pole mingit jõudu. Oleks nagu pohmell, aga pidu pole pikemat aega pannud. Mobiiltelefonil on öösel aku tühjaks saanud ja seetõttu pole ma ka äratuskella kuulnud. Olen jälle sisse maganud.

Köögis selgub, et gaasipliit on rikki läinud. Hakkan gaasi sulgema, aga elektriline süütaja plõksib aina edasi. Kinni ei jäägi. Lülitan korgid välja ja siis jääb pliit vait. Proovin kõik uuesti läbi. Tulemus on sama – midagi on tuksis. Sätin veel raudu ja juhtmeid, aga see ei paranda midagi. Tuleb kutsuda asjatundja. Tuleb kellelegi helistada. Ja ilmselt viide erinevasse kohta. Tuleb maksta raha. Võib-olla midagi veel plahvatab.

Tuba on pidevalt segamini. Püüan asju korras hoida ning asetan neid nende õigetesse kohtadesse. Hetkeks on nagu korras ja siis jälle kõik segamini. Aknad on aga ikka pesemata ning aknalaual on tolm. Laelamp vilgub tobedalt. Olen püüdnud keerata pirni, et ei vilguks, aga ei midagi. Ilmselt tuleb kutsuda asjatundja. Koridoris on ka pirn läbi. Õnneks see vähemalt ei vilgu. Vaja on seega meeles pidada, et tuleb osta pirn. Vaja on meeles pidada, et tuleb osta nõudepesuvahendit. Vaja on osta musti prügikotte ning meeles pidada, et tuleb prügikast välja viia. Õhtul, kui jõuan koju, astun läbi poest, sobilikku – 60 W – pirni pole. Unustan osta segaduses ka nõudepesuvahendit. Prügikotid saavad siiski ostetud. Koju jõudes selgub, et ostetud banaanidest läks üks kotis lödiks. Kott on vaja nüüd puhtaks pesta. Pesumasinaga seda teha ei saa, sest koti küljes on suured pandlad. Tuleks pesta käsitsi, aga hetkel pole tahtmist. Viskan koti pesukorvi.

Hommikul võtan koti pesukorvist ikkagi välja – muud kotti ju pole. Läga on õnneks ära kuivanud. Väljudes koridori märkan, et keegi on öö jooksul rattaventiili keeranud ja esimene kumm on tühi.

Vihmavari läks mõni päev tagasi katki. Mõtlesin, et viskan minema. Aga ei visanud. Näed, täna hommikul ladistabki vihma ja puhub jahe tuul, ehkki kalendri järgi on südasuvi. Jalga aga panen ma tennised, mis neil päevil ostsin kaubamajast. Tee peal läheb vähemalt neli korda pael lahti. Jõuan tööle läbimärgade ja – nagu väidab kolleeg – haisvate jalgadega. Vihmavari on aga veel rohkem katki läinud. Selgub, et olen rahakoti koju unustanud – terve päev tuleb järelikult tööl ilma söömata istuda. Laenata nagu ei tahaks, see on kuidagi alandav ja tülikas. Püüan arvutis avada üht kirja, arvuti ütleb, et tundmatu formaat, ja ei ava seda kirja. Tänaval täristatakse mingite mootorite ja masinatega. Tundub, et purustatakse asfalti. Siin nikutakse üldse alatihti tänavat. Vähemalt korra kuus. Müras pole midagi võimalik teha. Raamatukogust saabub teade, et mul oleks ammu aeg üks teos tagastada ning viivis jookseb. Nimetatud teost pole ma aega saanud lehekülgegi lugeda.

Õhtul köögis kukub mulle pähe mitu tilka, vaatan üles ja märkan, et lakke on ilmunud järsku pruun riba, siit ja sealt paistavad tilgakesed. Lähen uurin ülakorruselt, et milles asi. Naabrid on külmkappi lahti sulatanud. Sealt siis see vesi. Lagi on seega rikutud. Lähen vetsu ja õiendan tasapisi oma häda. Märkan järsku, et paber on otsas.

Otsin netist gaasipliidiparandajat. Saan mitu kontakti. Üks ei vasta. Teine ütleb, et nädal on järjekorda. Kolmas aga, et uurige, kas teie pliidile üldse on varuosasid Tallinnas. Kuulates käriseva häälega asjatundjat märkan, et mul on pluusil nööp ära tulnud. Kusagil majasügavuses taob keegi, ilmselt sepavasaraga, seina pihta. Hammas on hakanud järjest rohkem tuikama.

Hommikul magan sisse. Ei tea, kella nagu seekord kuulsin. Püüan kähku kaotatud aega tasa teha. Heliseb telefon ja keegi küsib, kas on aega rääkida varakindlustuse teemal. Ütlen, et ei ole. Aga kuna siis on, küsitakse metoodilise halastamatusega. Vajutan kinni. Hiljuti toksis mind üks selline oma personaalse pakkumisega. Vahetasin siis pika painamise peale operaatori „odavama" vastu. Pärast ilmus telefonidispleile pidevalt „No network".

Illustratsioon: Getter Vahar

Väljudes võtan kaasa prügikoti. Postkast on jälle topitud täis mingit pahna. Ühtegi head paberit ei saabu peaaegu mitte kunagi. Vahepeal pistavad jõmpsikad sinna kommipabereid. Püüan toppida konteinerisse oma suurt musta prügikotti. Konteiner on ääreni täis. Surun ühest, siis teisest august. Ei lähe. Jätan koti konteineri kõrvale vedelema – meie tsivilisatsioon lämbub niikuinii ükskord prügi kätte.

Tundus, et vanasti sai asju kuidagi ühe liigutusega ära ajada. Nüüd on nii, et hakkad midagi ajama, siis sellest koorub lõpuks välja sihuke odüsseia, et ma ei või. Ostsin DVD-mängija. Jõudnud koju selgus, et plaadiliugur ei tööta. Viisin garantiisse. Öeldi, et tulge kahe nädala pärast, siis on kindlalt valmis. Läksin siis nimetatud ajal kohale, öeldi, et pole siiski valmis, et pole mingeid osi. Öeldi, et tulge nädala pärast. Püüdsin siis järgmine kord ette helistada, aga telefonile ei vastanud keegi. Läksin kohale. Uksel oli silt „Avarii". Helistasin mõni päev hiljem. Keegi ei vastanud. Jõudsin jälle kohale. Öeldi, et valmis on. Siis aga täpsustas turtsakas madaam leti taga, et viga ei suudetud parandada ja mul on õigus minna poodi ja valida välja uus mängija. Nii-nii. Läksin poodi ja esitasin paberi ja lubatigi uus välja valida. Seekord tahtsin ise kohapeal veenduda, et väljavalitud seade ka ikka töötab. Klienditeenindaja ei viitsinud minu täpsustavatele küsimustele vastata ja ei võtnud ka kaupa proovimiseks lahti. Lõin käega, võtsin siis ehku peale ühe pilli ja tulin tulema. Kodus panin masina käima. Esialgu oli kõik nagu enam ja vähem. Pikapeale selgus, et plaadimängija ei mänginud enamikku levinud faile. Ka ei suutnud see mängida CD-plaate nii nagu vaja. Sokutasin selle mängija siis kuhugi ära. Ostsin jälle uue pilli. Ilmnes, et see mängib hulga rohkem faile kui eelmine, aga sellise sahinaga, et see segab filmide vaatamist. Lõpuks ostsin hiigelpika juhtme ja panin plaadimängija koridori. Sealtkaudu ei saa muidugi pulti kasutada. Ostsin veel ühe kasutatud CD-mängija, et oleks eraldi seade, millega kuulata CD-plaate. See ei mänginud jällegi kõrvetatud plaate ning lõpuks ei mänginud üldse mitte midagi.

Läpaka aku hakkas õhtul jukerdama. Tuleb parandada. Hambahari on muutunud nutsakaks. Tuleb uus osta. Tuleb meeles pidada, et on vaja osta nõudepesuvahendit. Äsjaostetud sandaalil rebenes kinnitus. Tuleb osta liimi ja parandada. Vaja on pangas käia ja mingi paberiasi korda ajada. Kass kuses koti peale. Vaja on kassiliiva tuua. Vaja on ennast hambaarsti juurde kirja panna.

Ärkan koputuse peale. Ukse taga on mingid mehed. Tahavad puurida suurt auku läbi püstaku kõigi korruste. Neil pole pööningu võtit. Annan neile selle ja kavatsen, halba aimates, kohe kodunt kärmelt põgeneda. Siiski püüab mind veel trepikojas kinni kohutav, kogu keha läbistav krigin. Märkan, et keegi on jätnud terpimademele öösel oma ebamäärast värvi aluspüksid. Haiseb alkoholi järele.

Tänaval astub ligi üks lima ja palub härral toetada euroga. No on tüübid! Istugu maha ja kerjaku! Mida nad inimesi kogu aeg trukivad! Õppige veidikenegi takti ja delikaatsust! Kiirendan sammu, sest juba läheneb veel üks käkk. Üks auto annab signaali. Kogemata olen sattunud autoteele. Klaasi tagant põrnitseb mind vihane paksu kaelaga ürgpull. Panen jooksu. Lima vaatab mulle parastava näoga järele.

Õhtul ostan poest tundmatut kirju sildiga õlut. Mitu pudelit, sest hind on soodne. Kodus selgub, et need on alkoholivabad vedelikud. Leivapäts, millega arvestasin ja ei ostnud seega poest uut, on läinud hallitama.

Öösel vähkren ja ei saa kuidagi und. Tundub, et kusagil suriseb vaevukuuldavalt aga püsivalt mingi masin. Püüan lugeda, ent pea on nagu mingit pahna täis, ning jätan koheselt lugemise sinnapaika. Lõpuks tuleb mingi pooluni, mis kestab katkestustega hommikuni. Magan sisse.

NÄHTAV JA NÄHTAMATU INIMENE LINNARUUMIS

Madli Maruste

On teatud hulk inimesi, keda me linnaruumis ei märka. Mitte seetõttu, et nad oleksid nähtamatud, vaid nende staatus ei luba neil nähtaval olla, sest see seaks ohtu nende turvalisuse.

Linn toimib kui tõmbekeskus, kuna seal on rohkem võimalusi eneseteostuseks mitte ainult oma riigi elanikel, vaid ka uutel tulijatel. Suurlinn on eeldatavalt tolerantsem keskkond kui maapiirkond ning võimaldab vahel leida tööd ka kohalikku keelt ja kultuuri tundmata. Sellest tulenevalt toimubki suurlinnade plahvatuslik suurenemine, kus inimesed on nõus elama ka ebainimväärsetes tingimustes, selleks et saada osa linna pakutavast. Linnast lahkudes ei pruugiks nad ellu jääda.

On teatud hulk inimesi, keda me linnaruumis ei märka. Mitte seetõttu, et nad oleksid nähtamatud, vaid nende staatus ei luba neil nähtaval olla, sest see seaks ohtu nende turvalisuse. Need inimesed ei oma kehtivat elamisluba, kuna riik on nende asüülitaotluse tagasi lükanud. Dokumentideta inimestest on harjutud rääkima väga ühepoolsest vaatenurgast lähtuvalt, neid demoniseerides ning halvustades. Tegemist ongi delikaatse teemaga, kus on palju erinevaid vaatenurki ja seisukohti, kuid seda küsimust oleks tarvis valgustada võimalikult erinevate nurkade alt.

17.–24. juunini toimus Tallinnas rahvusvahelise võrgustiku **INURA** (**International Network for Urban Research and Action**) aastakonverents, mille organiseeris **Linnalabor**. INURA liikmete kogunemine tõi kokku linnauurijad ja -aktivistid üle kogu maailma ning nädala jooksul leidsid käsitlemist aktuaalsed linnaruumis avalduvad sotsiaalsed ja poliitilised teemad. Konverentsi läbivaks teemaks oli linnakodanike aktivism ja sekkumine nii läbi praktilise kui ka teoreetilise lähenemise. INURA võrgustiku eesmärk ongi tuua kokku linnaruumiga seotud teadlased ja aktivistid, et erinevate riikide kogemusi analüüsida, neist õppida ja koos uusi lahendusi leida.

Immigratsioon ja linn

Et käsitleda teemat linnast kui erinevate inimeste tõmbekeskusest, korraldasin INURA konverentsil paneeli „Immigratsioon ja linn", mille eesmärgiks oli mõtestada immigratsiooni avaldumist erinevates linnakeskkondades Euroopa ida-lääne teljel. Noored teadlased viiest Euroopa Liidu riigist analüüsisid oma ettekannetes nende uurimisobjektiks olevate riikide poliitikate mõju immigratsiooniküsimusele konkreetsete linnade näitel. Kõnelejateks olid Helena Holgersson (Göteborgi Ülikool), Katerina Polychroniadi (EHESS, Pariis), Maarja Saar (Södertörni Ülikool), Francisco Martinez (Tallinna Ülikool), Vladimir Kekez (Helsingi Ülikool) ning mina.

Göteborgi Ülikooli teadur **Helena Holgersson** näiteks rääkis oma doktoritööst, kus ta uuris, kuidas dokumentideta inimesed Rootsis Göteborgis linnaruumi kasutavad. Need on inimesed, kes on saabunud Rootsi asüüli saamise eesmärgil, kuid nende taotlus on tagasi lükatud. Kodumaale tagasipöördumine on tihtipeale nende jaoks eluohtlik, seega üritavad nad määratlemata ajaks seada oma elu sisse Göteborgis. Nii püüavad nad leida ellujäämisvõimalusi kõrge elatustasemega riigis, kus sotsiaalsed tagatised kehtivad ainult oma riigi kodanikele. Kuna Rootsi riigi seadused ei võimalda ilma dokumentideta inimestele arstiabi ega haridust, on riigi funktsiooni võtnud mõningal määral üle kohalikud omavalitsused. Sahlgrenska Ülikooli haigla osutab näiteks arstiabi ka ilma ravikindlustuseta inimestele ning mõned koolid võtavad vastu ka lapsi, kelle vanematel puudub elamisluba. Ilma dokumentideta inimesed liiguvad linnaruumis trajektooridel, mis lubavad neile potentsiaalset turvalisust. On teatud kohad, mida välditakse tabamise hirmus, näiteks ühistransport, ning on teatud paigad, kus viibimist peetakse turvaliseks, nagu raamatukogud. Päevast päeva toimub linnaruumis navigeerimine, et vältida tabamist ning riigist väljasaatmist. Samas käivad enamik neist inimestest tööl ning panustavad mustalt rahvuslikku koguprodukti.

Olukorrast Ateenas tegi ülevaate doktorant **Katerina Polychroniadi**. Kreeka on olnud viimastel aastatel majandusliku ebastabiilsuse ja suure välisvõla tõttu Euroopa Liidu peksupoiss, kuid väga vähe on räägitud sellest, kuidas sellele olukorrale on aidanud kaasa Euroopa Liidu immigratsioonipoliitika. Kreeka kriisi tekkimist on mõjutanud tugevalt ELi dokumendid „Dublin 1" ja „Dublin 2", mille järgi peab asüüli taotleja jääma sellesse ELi riiki, kuhu ta sisenes. Kui nad liiguvad edasi mõnda teise euroriiki, saadetakse nad tagasi riiki, kuhu nad algselt saabusid. Selle poliitika tulemusena on Vahemere-äärsed riigid, sealhulgas Kreeka, surve all, et saada hakkama nende jaoks ebaproportsionaalselt suure asüülitaotlejate arvuga. Kreeka majanduskriis ja suur tööpuudus ei võimalda inimestel ära elada ning seetõttu on Ateena tänavad muutunud linna lõksu jäänud kodutute asüülitaotlejate pärusmaaks: ELi seadused neil edasi liikuda ei luba ning kodumaale tagasi minna ka pole võimalik.

Sunnitud ümberasumine

Kõige keerulisemas olukorras on inimesed, kes on sunnitud oma kodumaalt lahkuma, kuna seal möllab sõda või nende elu on ohus seetõttu, et nad omavad radikaalselt teistsuguseid vaateid kui nende riigi valitsus. Selliseid tõelisi raskusi taluma pidanud vaprad inimesed satuvad tihtipeale uues riigis varjupaigataotlejate vastuvõtukeskustesse, kus neil tuleb taluda ebainimväärseid tingimusi ja kohtlemist. Paradoksaalselt kohtab abivajavate inimeste ahistamist ka sellises keskkonnas, kus eeldaks justnimelt väga suurt soojust ja delikaatsust.

Osalesin veebruaris Londonis toimunud **No Bordersi** aktivistide võrgustiku kohtumisel, kus arutati probleeme, mis on seotud erinevate riikide varjupaigataotlejate vastuvõtukeskustega. Näiteks lisraeli vastuvõtukeskustes on suureks probleemiks rassism, mis on suunatud Aafrikast tulevate asüülipalujate vastu. Tavaline on asüüli paluvate naiste vägistamine valvurite poolt ning neile abortide mittevõimaldamine, kuna neil puuduvad igasugused õigused enda eest seismiseks.

TARTU MUUSIKANÄDAL

Mariliis Mõttus

Sellesuvise alternatiivmuusika stagnatsiooni Tartus lõhkus üle linna toimunud kauaoodatud *showcase* festival, mis täitis Tartu tagahoovid ja lokaalid värskete kohalike helidega ning tutvustas tartlastele muusikabisnisi alustalasid.

Lisaks sellele, et Tartuff augusti teisel nädalal Tartu niigi elevusest kihama pani ja termoste ning tekkidega varustatud tartlasi juba tunde enne filmi algust kohti näppama sundis, toimus 9. ja 10. augustil esimene Tartu muusikanädal, mille taga sama tiim, kes vastutav Tallinn Music Weeki korralduse eest. Korraldamisele panid õla alla ka Tartu Loomemajanduskeskus, kirjandusfestival Prima Vista ning Tartu Kultuuritehas. Kahe päeva jooksul täideti erinevad esinemispaigad peamiselt Eesti, aga ka mõningate välismaiste artistidega, pakkudes kuulajatele nii *indie*-folki, džässivaibe, elektroonikat kui palju muud. Lisaks korraldati Loomemajanduskeskuses kõigile huvilistele kahepäevane konverents muusikabisnisi alustaladest, kus põnevate näidetega vürtsitatud vestluste abil muusikutele põhilised läbilöömisnipid selgeks tehti.

Kuigi neljapäevane Genialistide klubi, kus astusid tol õhtul üles Galvanic Elephants, Elephants From Neptune ja Barthol Lo Mejor, oli veel viis minutit enne galvaanikute laivi täidetud umbes kahekümne inimesega ja suitsuruumis sai isegi hingata, täitus lavaesine esimeste akordide jooksul korraliku rahvamassiga. Anti sellise energiaga *show*, kus lendasid mikrid ning millist mina antud kollektiivilt veel näinud polnud. Suurimaks üllatajaks osutus Mart Avi, Ajukaja ja Steve Vanoni ühisesinemine, mis krõbiseva tantsubiidi ja laulja flegmaatilise tämbri koostööl Genklubi saali mõnusa sürrealismimulli tekitas. Kahju oli neist artistidest, kes 10-eurose piletiga õhtuhämaruses Antoniuse õuel esinema pidid, sest paljud laivid olid tasuta või odavamad ning ka ilm polnud just selline, mis kümne euro eest väljas külmetama sundinuks. Seetõttu mängisid Sibyl Vane ja Lätist tulnud Momend üsna väikesearvulisele publikule, kuid see osutus ka ainsaks tõrvatilgaks meepotis.

Loodetavasti katkestab Tartu muusikanädal ka järgmisel aastal suvise Tartu festivalistagnatsiooni ja toimub siis juba suurema haardega.

Küsisime Tartu muusikanädalal siin-seal üles astunud artistidelt Jarek Kasarilt ja Hannaliisa Uusmaalt, Elephants from Neptune'i solistilt Robert Linnalt ning Mimicry biidimeistrilt Paul Lepassonilt mõned muusikanädala meeleolust kantud küsimused.

Kuigi suvi on peaaegu läbi, on Tartu muusikanädal sel suvel esimene suurem alternatiivmuusikale keskenduv üritus Tartus. Kuidas teile Tartu kultuurielu selle kohapealt tundub? Leidub siin teie arvates piisavalt palju uut ja alternatiivsemat muusikat tutvustavaid üritusi?

Hannaliisa Uusmaa: Minu jaoks tähendab Tartu ja selle kurikuulus vaim juba iseenesest kõikvõimalike alternatiivsuste kogumit. Siin on kõik mingis mõttes alternatiivne, ka muusika ja muusikud. Rüütli tänava kohvikutes toimuvad tihti vinged *underground*-diskod ja Emajõe-äärsed boheemlaslikud vabaõhukräud on loomingulised ja ägedad. Miskipärast astuvad kohalikud bändid neil üritustel üles aga üsna harva. Ses mõttes on Tartu muusikanädal tore – tirib hää kraami lõpuks püünele!

Robert Linna: Võib-olla on see sellest, et ma elan ise Tallinnas, aga tundub, et Tartus on palju lahedamad üritused ja kohad. Vahepeal tundub, et rohkem on kontserte, kus esinevad juba rahvale tuttavamad nimed. Võõraid artiste esineks nagu vähem.

Paul Lepasson: Tartlased käivad tasuta pidudel ja virisevad õlle hinna pärast, see paneb laivide korraldamisega väikse bloki ette. Baarid teenivad, klubid ei teeni. Ma pole küll kõige suurem üritustel käija, aga tundub, et Tartus on ka paremaid aegu olnud. Samas kui muusika kõrvale jätta, on see peoskeene päris huvitav, juba aastaid ennustatakse, et varsti peavad pooled baarid-klubid kinni minema, aga ei, tuleb muudkui juurde. Nüüd meil ongi Rüütli tänava fenomen ja Vallikraavi alguse Nott-Konk-Beach võib teiseks keskuseks kujuneda. Iseenesest on hea, et rahvas on konkreetsetes kohtades, muusikaskeene peab lihtsalt välja mõtlema, kuidas seda enda huvides ära kasutada.

Jarek Kasar: Vabandust, aga mulle tundub, et sündmusi on piisavalt, aga publikut napib.

Milliseid häid Tartust pärit bände olete viimasel ajal avastanud ning soovitaksite teistelegi?

R.L.: Tartu Popi ja Roki Instituut ja Wrupk Urei teevad ülivõimsat asja. Ja Animal Drama on meil põhimõtteliselt nagu sõprusbänd. Aga niimoodi kohe mingeid uuemaid asju pähe ei tulegi.

P.L.: Viimased head avastused Tartust jäävad aastate taha. On küll toimumas paar väga põnevat asja, mis pole veel ilmavalguse kätte jõudnud.

J.K.: Vabandust, ma pole kursis.

Eestis asub varjupaigataotlejate vastuvõtukeskus **Illukal**, paksu metsa sees Venemaa piiri läheduses, kus viibivatel inimestel puudub võimalus suhelda kohalikega ning saada tegelikult osa Eesti kultuurist ja ühiskonnast. Naiivne oleks arvata, et Illuka keskus asub selles kohas juhuslikult ning mõnes suuremas linnas ei oleks selliseks keskuseks vaba maja leidunud. Võim on alati ruumilist eraldamist harrastatud, selleks et korraldada tundlikke küsimusi näiliselt objektiivsetest tingimustest lähtuvalt.

Võõrast muret on inimloomusest lähtuvalt raske mõista – Afganistani teisitimõtleja aitamine ei pruugi olla Eesti inimese jaoks esimene prioriteet. Ometi võiks mõelda tagasi aegadele, mil Eesti inimesed on ajaloo jooksul olnud sunnitud, kas sõjalise vägivalla või majanduslike põhjuste tõttu, oma kodudest lahkuma ning teistesse riikidesse emigreeruma.

Dokumentideta inimesed, kes peavad ennast võimude eest varjama, kasutavad linnaruumi hoopis teistel trajektooridel kui inimesed, kes ei pea selle peale mõtlema. Kuigi esmalt seostuvad „nähtamatutena" kolmandatest riikidest pärit inimesed, on samasuguses olukorras ka heaoluriikidest tulnud, kes on jäänud võõrriiki peale oma elamis- ja tööloa lõppemist. Ka nende igapäevaseid toimetusi saadab alateadlik hirm, et sisseseatud elu võib lõppeda peagi politseipoolse vahistamise, riigist väljasaatmise ning eluaegse riiki sisenemise keeluga.

„Romanis go home" Helsingis Suvilahtis Foto: Teele Pehk

Erinevad rajad

Eesti jaoks ei ole uute sisserännanute teema veel niivõrd aktuaalne, kuigi nähtamatutest inimestest oma ühiskonnas võime rääkida küll. Eesti ühiskonnas valitsev pimedus teiste rahvuste esindajate suhtes muudab nähtamatuks paljud, kes viibivad meie keskel, kuid kelle esivanemate rajad on jõudnud siia väga erinevaid maastikke mööda.

Eesti riigi poliitika ei tunnista meie rahvastiku etnilist ning kultuurilist mitmekesisust ning taandab selle mustvalgeks vastanduseks skaalal eestlased ja venelased. Reaalsus on aga juba ammu kaleidoskoopiliselt kirju ning miski ei ole nii, nagu esmapilgul paistab. Eesti ühiskond on olnud alati multikultuurne, kuid seda ei soovita avalikus diskursuses tunnistada. Põhjuseks on pidev hirm oma kultuuri ja keele kadumise pärast, mis on tegelikult mitmes mõttes paradoksaalne. Eesti kultuur, kombed ja köök on lisaks meile ainulaadselt omasele ka segu erinevate kultuuride mõjutustest, kellega oleme ajaloo jooksul tihedalt seotud olnud.

Eesti kultuur, kombed ja keel saavad säilida ainult siis, kui Eesti on avatud ning uued inimesed, ükskõik mis rahvustest või riikidest nad pärinevad, soovivad omandada ja kanda edasi Eestile iseloomulikku. Seisva veega tiik läheb peagi roiskuma.

Kui Eesti ametlik poliitika suudaks öelda lahti vastanduse peale ehitatud rahvusidentiteedist, mis kultiveerib pidevalt hirmu selle üle, et eestlased surevad lähima poole sajandi jooksul välja, oleks võimalik tunnistada, et etniliselt puhta eestlase definitsioon on kunstlikult konstrueeritud ning tegelikkusega alati vastuolus olnud.

Väikese rahva alalhoiuinstinkti arvestades on poliitikutel lihtne rahvuskaardile mängida ja rääkida sellest, kuidas siinsed „venelased" ei ole eesti keelt ära õppinud, samas jäetakse tähelepanuta need inimesed, kes seda on teinud. Meie hulgas on uus põlvkond noori, kes on kasvanud üles peale 1991. aastat vabas ja ilma piirideta Eestis, kes räägivad eesti keelt, on käinud Eestis koolis, kuid kelle vanemad pärinevad väga erinevatest endise Nõukogude Liidu riikidest.

Näiteks minu doktoritöö raames intervjueeritud kahekümneaastane Narva neiu Maria (nimi muudetud) on ema poolt armeenia ning isa poolt gruusia ja valgevene päritolu. Maria emakeel on ema käest õpitud armeenia keel ning teine keel kodus räägitud vene keel. Ta on õppinud Eesti keskkoolis, kus ta on omandanud laitmatu eesti keele ja teadmised eesti kultuurist ja kirjandusest. Maria loeb Fjodor Dostojevski ja Mihhail Bulgakovi teoseid eestikeelses tõlkes, sest nii on tal neist lihtsam aru saada, samas külastab ta igal suvel oma Armeenias elavaid sugulasi ning tantsib Narvas tegutsevas gruusia rahvatantsurühmas. Tema lemmikkirjanik on Anton Hansen Tammsaare. Teda solvas sügavalt, kui peale 2007. aasta pronkssõdurikriisi, kui ta Tallinna tänaval oma armeenlannast sõbrannaga vene keeles rääkis, sisistas üks eestlasest võõras neile: „Venerussid – minge koju!"

Eelnev näide tõestab seda, kui keeruline on määratleda inimese rahvust ning paigutada teda raamidesse. Arvestada tuleb palju rohkemate muutujatega: keel, kultuur, ajalugu, riik, linn ja enesemääratlus.

Immigratsiooni ja linna paneelis ning INURA konverentsi aruteludes selgus, et ida ja lääne erinevus avaldub teaduses ja poliitikas endiselt. Nõukogude Liidu aegne ja järgne kogemus kajastub tugevalt ka immigratsiooni ja linna suhteid käsitlevates küsimustes, sealhulgas põhiterminite mõistmises (immigrant, klass jne). Seetõttu ei sobi Euroopa Liidu ühtsed immigratsiooni ja migratsiooni puudutavad seisukohad ja poliitikad ühtmoodi turvalistele heaoluriikidele, nagu Rootsi ja Saksamaa, endistele sotsmaadele, nagu Eesti, ning sotsiaalmajanduslikus kriisis olevale Kreekale.

Paneelis tekkis elav diskussioon, kuid teemaga sügavuti minemiseks jäi aega puudu. Sestap tegi üks INURA asutajatest, professor **Michael Edwards** University College Londonist ettepaneku korraldada järgmisel suvel Portugalis toimuval INURA aastakonverentsil eraldi sessioon, mis keskenduks just immigratsiooni ja linna käsitlevatele teemadele ida ja lääne võrdlevas analüüsis.

Madli Maruste on linnasotsioloogia doktorant, Centre for Urban and Community Research, Department of Sociology, Goldsmiths, University of London

---

Milliseid stiililisi erinevusi olete täheldanud Tartu ja Tallinna muusikaskeenes? Kas tundub, et mingeid konkreetseid stiile viljeletakse Tallinnas rohkem kui Tartus ja vastupidi?

J.K.: Huvitav küsimus, aga igav vastus: ei ole täheldanud erinevusi. Võib-olla Tartus lauldakse rohkem lorilaule, lõkkelaule, mingit rahvalikku kaunisviisi kui Tallinnas, aga tõenäoliselt ma eksin ja Eestis on veel teisigi linnasid.

H.U.: Kuigi Eesti *electro*-popi üks lipulaevu – Mimicry – on Tartu bänd, tundub, et Tallinn on elektroonilisem, tartlased aga pigem akustilised. Tartus loodud muusikas ja musitseerimise viisis on rohkem hipiromantikat, spontaansust ja julgust olla ajutine nähtus.

Meenub teile Tartu esinemistelt mingeid eriti eredaid laivikogemusi?

H.U.: Minu meeldejäävaimad Tartu laivielamused jäävad 2000. aastate algusesse: ülesastumised CSQ ning Ühendatud Inimestega Varjendis ja Sadamateatris, veel renoveerimata Illuka räpiüritused, lõputud jämmid Chalice'i Arhitekti tänava isakodu keldris jne. Ka HU?-ga on alati väga hea Tartusse tulla. Üks ägedamaid esinemisi oli ehk paar aastat tagasi klubis Plink Plonk. Uutmoodi uhke elamuse pakkus ka 24. veebruar, mil Vanemuise lavalaes rippudes Eesti Vabariigile sünnipäevatervituseks laulsin. Kuulajana on kõige eredamad mälestused põhikooli- ja gümnaasiumiaegadest, näiteks London Elektricity, Goldie, Kosheen, De La Soul noores Klubi Tallinnas.

P.L.: Kunagi Klubis Plink Plonk kadus laivi lõpus heli lava eest ära, kuid lavamonitoridesse jäi alles. Kutsusime rahva lavale, suurem osa tuli ka. Tegime viimased kolm lugu laval tantsiva rahvaga. Üldse vist on inimeste vastu hõõrumine tore, üks Maailma laiv on samuti selle tõttu meelde jäänud. Ei midagi erilist, lihtsalt maja viimse piirini täis ja kõik on nagu segased, selline loomastumise moment.

R.L.: Siis, kui me talvel Genialistide klubis esinesime, oli väga lahe. Rahvast oli väga palju ja kõik veel täiesti võõrad inimesed. See andis palju energiat, nii et ronisin lõpuks isegi võimude otsa.

J.K.: Tegin Tartus kunagi ööklubi ja see oli laivikogemuste kuningas.

Hannaliisa Uusmaa ja Jarek Kasar aka Chalice Tartu Muusikanädalal kohvikus Nälg plaati keerutamas Foto: Kristel Sergo

Robert, olete Elephants from Neptune'iga lühikese ajaga Eesti muusikamaastikul päris arvestatavale positsioonile kerkinud. Millised on edasised plaanid?

R.L.: Esimene album on veits kiirustades tehtud, sest tahtsime, et meil oleks materjal lindi peal. Nüüd tahame rohkem oma reeglite järgi teha. Materjali on igatahes väga palju. Septembri alguses tahame EP välja anda ja siis kuskil septembri keskel lähme Soome bändi Murmanskiga tuurile, nii et anname kontserte Soomes, Lätis, Eestis (Tallinnas, Tartus (rõhutatult)). Talvel hakkame ilmselt uut plaati kokku panema.

Paul, mis Mimicryl edasi plaanis on? Just ilmus teie sulest uus lugu, aga millal võib seda ammuoodatud kauamängivat kuulda?

Tulevik toob põnevaid uudiseid, meile Kenega häid ja paljudele kindlasti halbu. Midagi täpsemat ei oskagi öelda. Mulle isiklikult albumiformaat ei meeldi, tähendab, ei meeldi see, et see on justkui kohustuslik. Aga töö käib. Küll tuleb seda ja teist. (Müürilehe käesoleva numbri trükki minemise hetkeks on Kene teatanud oma lahkumisest Mimicry koosseisust, et alustada oma sooloprojektiga; Mimicryga jätkab Paul üksinda – toim.)

20 000 TÄHEMÄRKI KUNSTI PIHTA

Järgnev koosneb minu mõtisklustest ja fantaasiatest teemal, mida ma teeksin, kui mul oleks viitsimist ja võimu ja kui maailm oleks kui plastiliin mu käte all. Katsu seda lugeda nagu piiblit, mis see on, hõiska enesele enim meeldinud kohtade juures ja ülejäänust libise niisama üle. Ega's ma'i taha kellelegi õpetada, kuidas ta midagi tegema peaks.

Martin Luiga

Tere, kallid sõbrad!
Seisan kunstist mõõdukal kaugusel. Tunnen mõningaid antud alal tegevaid inimesi ja mul on mingit laadi üldine ümmargune arusaam tehtava trendidest. Tunnen antud tegevuse ja seotud isikute vastu keskmist ületavat poolehoidu ning oman usku nende vajalikkusesse. Ometigi ei leia mind liialt tihti näitusesaalist. Ning samuti on jäänud tunne, et ise ei tahaks niimoodi kunsti teha, nagu seda üldiselt tehakse. Ehkki ma usun, et seda on tegelikult tarvis teha, ei ole sellist *tunnet*, nagu oleks tarvis. Kuidas on niimoodi sattunud?

ME TAHAME VÕIMU

Niimoodi pealkirjastaksin ma projekti, mille tulemusena hoiaks Ühiskond kohaliku kunstimaailma tegemistel tihedamalt silm peal. Minu meelest tehakse seda kunsti justnagu nende inimeste jaoks ja seetõttu on tähtis, et nad tuleksid kohale ja räägiksid üksteisele muljeid ja et kunstimaailm oleks oluline osa nende igapäevast. Tuleb aga arvestada, et inimeste aja ja huvi jaotuses konkureerib kunst paljude muude ilmingutega. Kunst konkureerib näiteks ajakirjanduse ja tarbimise ja interneti ja muusika ja poliitika ja äriga. Et inimene sooviks mingile peole tulla, peab tal olema tunne, et tegu on kõige lahedama peoga, mis üldse toimub. Et on laulu ja tantsu ning tehakse hullusi ja plikad on kenad ja batjad head.

Alustuseks oleks armas, kui eesti kunstnikud, vähemasti see va noorem põlvkond, läheks ja laseks endale relvaload teha. Ja muretseks endale relva ka. Ja ei hoiaks seda enda teada. Tõepoolest, ma tahaksin näha ajalehes ja tänaval ja internetis plakatit, kus Anders Härm ähvardab mind revolvriga ja Kiwa hoiab pumppüssi nagu imikut. Ja muidu oleks ka hea teada, et kunstnikud käivad ringi, laetud relvad kaasas. Neil võiksid mingid samade eraldusmärkidega pintsakud ka olla, mida ei pea kogu aeg kandma, aga kohati võib, ja kunstiasutuste ees võiks olla selline auvalve või patrull, millega noorliikmed tegelevad. Et oleks rohkem nagu paramilitaarne organisatsioon. Härmil võiks olla selline hõbevalge vorm nagu vanal Jossif Stalinil. See täidaks mu südame rõõmuga. Paljudel inimestel tekiks huvi, mõned hakkaksid närvitsema. Selle taustalugu võiks öelda, et see on selle tšello mälestuseks, kes ütles, et kõige sürrealistlikum akt on suvalt rahva hulka tulistada. Aga ei pruugi, see võib ka olla lihtsalt selline sünge žest, et nüüd ei ole enam mitte ainult kaitseliitlastel relvad. Rahvale meeldib nii, rahvale meeldivad võimu sümbolid. Just seepärast olekski hea, kui kunstnikel oleks rohkem sellist raha, mida nad ei pea riigi käest küsima ja pool aastat ootama – raha, näe, on samuti võimu sümbol, võib-olla isegi et võim ise, niimoodi meeldiks inimestele ja kunstnikule endale meeldiks niimoodi ka. Ja kokku aetud kapital ning huvi teeniksid lõppeesmärgina siiski seda, mida kunstnik tegelikult teha tahab.

Et saada raha, tuleb toota toodet. Mul on tunne, et keskklassile peaks pool sammu vastu tulema. Mingi võimas *performance*-kunstnik, kellest mulle on räägitud ning kelle nime ma ei mäleta, toimis järgmise printsiibi järgi: midagi lastele, midagi väikekodanlasele ja midagi kunstikriitikule. Seda, mida sa ise tahad teha, saad sa teha ainult omaks lõbuks. Niimoodi on ainult aus. Solidaarne ülejäänud ühiskonnaga. Ega's tehasetööline saa toota detaili, mis talle endale meeldib, ega teadlane uurida seda, mis teda huvitab. Kui va nõukogude ajal pidi välja paistma, et järgid parteiliini, aga tegelikult panid sekka ka seda, mida sa ise mõtled, siis tänapäeval tuleks maskeerida see, mida sa tegelikult teha tahad, kuramuse meelelahutuseks. Lisaks tundub unistus, et kunstnikud elavad plaanimajandussotsialismis ja saavad teha nii, nagu soovivad, samal ajal kui ümberringi on kiratsev paremliberalism, moraalselt kahtlane. Ebasolidaarne ülejäänud ühiskonnakihtidega. Kunstil on nii ehk teisiti mingi elitaarsuse *vibe* küljes. See ei tule sealt lahti, kuidas ka proovida, seda eraldi rõhutada aga pole ilmselt tark. Käib ainult inimestele närvide pääle. Ma ei tea ka, kuivõrd hea mõte on rõhutada oma kunstnikustaatust. Inimene ei pea üritama olla see, kes ta on, sest seda ta on juba niikuinii.

Tooted, mida tuleks toota, oleksid siis säänsed reproduktsioonid ja särgid (Miks see on nii, et ma saan ainult mingisuguste rõvedike piltidega särke osta, aga Raoul Kurvitza rongipildiga särki ei saa? Ma oleksin üliboss selle särgiga. Ma oleksin otsekui tänavate omanik.) ja tassid ja muud kulinad, miks mitte ka *readymade* ja installatsioonid ja postkaardid ja fotod kunstnikest ja muidu nende vana träni. Ka oleks õige armas, kui viitsitaks valmis teha mingi ülevaateraamat viimase kahekümne aasta tegemistest, et rahvast harida, ning jah, tegemist peaks olema poolkollase, suhteliselt mitteakadeemilise üllitisega, kuid siiski selline, et raamatu läbi lugenult saaks inimene paremini aru „mis värk on". Mulle tundub armsana ka mõte sellest, kuidas kunstnikud toodavad seeria „lasteraamatuid, mis polegi tegelikult üldse mingisugused lasteraamatud". Ettevõtete ja asutustega võiks koostööd teha, viia kunsti inimeste tööpaikadesse ja koolidesse. Ja ka reklaami tootmise peale ei peaks sülitama. El Lissitzky tegi Pelicanile reklaami ja keegi ei leia, et see oleks hullult häbiväärne olnud. Ja Žižek kirjutas kellelegi *copy*'t ja ütles, et ta kirjutab palju parema meelega *copy*'t, kui lakub kuskil akadeemias juhtkonna perset ja passib tuhmide üliõpilaste lõustasid. Žižekit tasub usaldada, ta on meie päeva kuumim intellektuaalne sugutäkk. Taha olla nagu tema. Aga kui tellijad millegi kallal kobisema hakkavad, saada nad kenasti perse ka. See on suur nauding ja aus asi, mida teha. Minu kujutluses oleks autorireklaam julmalt prestiižne.

Samuti saaks seal müüa DVD-sid ja CD-sid kunstnike muusika ja perfokatega. Kunstnikud peaksid ülepea rohkem muusikat tegema, nad saavad sellega sageli paremini hakkama kui muusikud ja head muusikat ei tehta üldse eriti palju. Natuke on tunne, et ma tahan kunstnikele öelda, et nad teeksid vähem kunsti ja rohkem kõiki muid asju. Ma arvan, et see võiks ühiskondlike asjade taset mitmekesistada ning tõsta. Õpetaja Irene Jürna ütles mulle kunagi õige armsalt, et kui inimene on juba andekas, siis ta on andekas igal alal. Siin ei ole tegu absoluutse tõega, vaid niisama kena elusuunisega. On hea mõte laiendada oma tegevuse haaret, leida eneses uusi talente ning rakendada juba leituid inimeste rõõmuks. See avaldus mulle, kui inimesed, keda ma olin teadnud aastaid, avastasid juhuslikult, et ma olen tõhus massöör, ning hiljem, kui ma avastasin, et inimene, keda ma olin teadnud aasta, polnud ikka veel mu vilet kuulnud. *Also*, sa võid selle kohta öelda, et kunst on kunstniku tegevuse jälg, kui sa soovid.

Internetti paneks ka esinduse üles. Eesti kunstnikel peaks olema palju rohkem internetti. Kui inimene saab netist ajalehte lugeda ja muusikat kuulata, aga kunsti vaadata ei saa, siis see ju tähendab, et kunst kaotab. Inimene istub lõppeks internetis ju nii neli kuni kuusteist tundi ööpäevast. Samuti oleks see suur vastutulek Jõgeva kunstisõbrale ja muidu kunstisõbrale, kellel on lihtsalt kohaletulemise probleem või kes magab siis, kui teised üleval on. Samuti tuleb hästi silmas pidada, et tootevaliku hulgas oleks ka odavaid tooteid inimestele, kellel on vähe raha. Sarnaselt sellele, kuidas Maximas saab kuue sendi eest nisukukli. Selle tõdemuse vahel, et tarbimisühiskond on üldiselt kunstniku vastu ebasõbralik ja muidu ka sutsu nilbe, ja tõdemuse vahel, et odavalt oma asju müüa on kuidagi „madal", on üsna ilmne ideoloogiline ebakõla. Originaalikultuse kõige räigemaks väljenduseks on ilmselt see, et kunstnike perfokate videotest tehakse mingi kolm kuni viis koopiat, millest igaüks maksab kuskil, hmm, ma arvan, et alates tuhandest eurost. Selle tulem ongi see, et kunst ei ole normaalne kultuur nagu filmid ja raamatud, vaid kuradi spetsialistide valitsetud aktsiaturg, millel on rahvaga vähe tegemist, ja samuti seda, et kunsti levik ühiskonnas on oluliselt väiksem, kui see võiks olla. See, et inimesed saavad endale kunstiga seotud objekte soetada on kasulik, kuna kunstiharidus algab üldreeglina kodust. Mind ennast on kindlasti pöördumatult mõjutanud see, mis vanema põlvkonna seintel on rippunud. Tarbimisühiskonna inimestele meeldib omada. Neile peaks andma selle võimaluse. Nad ostaksid küll, kas või süütundest, see on väga tugev mõjutaja mõningate inimeste eludes, kes tahaksid lugeda rohkem raamatuid ja käia rohkem näitustel, aga kuidagi ei jõua või ei viitsi. Ma olen ise ka selline, ma olen nagu kõik teised.

Ühtlasi soovitaksin ma tegeleda ka tänavakunstiga, nimelt sellepärast, et see on kõigi seintel, ning eriti Tallinnas, kuna tundub, et Tartu on sel alal meist ette jõudnud. Tääg oli äge üheksakümnendate keskel-lõpus, kui DJ Critikal ühe Saarmanni saunamaja trepikotta tegi koos juurdekuuluva uljajoonelise tigeda lõusta ja vististi värvipurgi kujutisega. Ja aastal 2000, kui ma ise neid teha üritasin, oli ka veel suhteliselt äge. Nüüd näevad need raisad täiesti nähtamatud välja ja stiilis toimub *staseis*. Midagi uut tuleks välja mõelda. Seda märgataks. Kui soovime, võime me nimetada seda linnaruumi tagasivõtmiseks või solidaarsuseks noorte inimeste ja subkultuuriliste liikumistega, kuigi tegelikult me tahame lihtsalt tähelepanu, mida me arvame, et me väärime.

KUI MA OLEKSIN KURAATOR

Ma ei tea täpselt, mida kuraator tegelikult teeb, eks ma kujutan ette, et ta mõtleb välja, milliseid näitusi võiks olla. Oma kuraatoriunelma olen mudeldanud kooli järgi, kus õpetaja andis lastele „teema" ja siis kõik joonistasid. Teemad oleksid sellised küündimatud, eks ole. Aga neid oleks võimalik ületada. Ma teeksin näituse lillemaalist, sest inimestele meeldivad need, ja siis ma loodaksin, et kunstnikud teevad lillemaali pa-

remini, kui seda harilikult tehakse, ja panevad sinna midagi enamat kui lillemaal. See oleks ühisnäitus muidugi. Kogu aeg oleks kuradi ühisnäitus. Kunsti tootmine konveiermeetodil, tööstuslikult. Üks inimene teeks ühte näitust nii pikka aega. *Also*, ma laseksin kohale ronida ka kunstihariduseta inimestel, kes tunduvad muidu lahedad ja ideedega ja tahavad teha. (Ma ei usu kunstiharidusse pea et põrmugi. Ma arvan, et kunstnikud peaksid otsima enestele ise õpilasi ja õpilased peaks ise otsima kunstnikke ja et vähemalt too kunstiülikool, mis Tallinnas asub, on selline mädasoo, ilma milleta oleks kõigil asjaosalistel parem, samuti tundub tänastes oludes aastas neljasaja uue kunstniku juurdetootmine meelehaige ideena. *Destroy all infrastructure and start over, maybe*.) Nagu vana 'Llard[1] ütles, kultuur ammutab uue jõu oma äärealadelt. Fototüüpe võiks rohkem olla, ja realistid võiks peole kutsuda, ja nood, kes arvutis värki disainivad, et oleks vähem eksklüüsiv ja rohkem *firepower*'it. Ja siis võiks plakatinäituseid teha. Plakatinäitus, mis ühendab vahva homoteema eesti patriotismiga, ning ka homovastaste plakatite näitus, mis ilmsesti saaks päriselus olema pigem homovastaste stampide parodeerimise näitus, aga *well*, vähemasti on üritatud teha nägu, nagu kõnetataks dialoogi mõlemat poolust. Ja võiks võtta õppust marketingi-rahva kogemusest (ei, ilma fookusgruppideta, need on nilbed) ning pöörata senisest enam tähelepanu „sihtgruppidele", mis tähendab, et mõeldaks välja näitusi, mis on suunatud vanainimestele või põhikooliõpilastele või venelastele. Spordile pühendatud näitus võiks olla. Ja, *get this*, sellekohane marketing oleks ka. Vajaduse korral võib publiku kohale meelitada mingi kõrvalise peibutisega, kuid mitte nii, et see näitust liialt varjutama hakkab.

Sellise näituse võiks ka teha, mille idee on mõnitada ühtaegu liialt ilutsevat maalimist ja ühiskonnas ning ajakirjanduses toimuvaid üldlevinumaid irisemisteemasid, nõnda-ütelda sotsiaalsfääri ja tähelepanu juhtimist. Seal saaks olla kena maal auklikust asfaldist päikeseloojangus ja kurblik tütarlaps, kes käib keset talve nabajopes ja miniseelikus. Ja igasugust säänset tavapärast virisemist. Kõik näeks välja õige nilbe, aga kuidagi pilkupüüdev. Ja näitusteseeria üldisem ülesanne oleks olla didaktiline. Kujundada harjumusi ja harida. Inimene tänavalt ei ole sugugi saanud sellist kunstiharidust, mis aitaks tal näitusel käia. Enamasti õpetati teda koolis viis aastat viltpliiatseid ja värvilist paberit vihkama. *Gotta give it a fresh start*. Mulle meeldiks ka teemanäitus „Kunstiajalugu", kus kunstnikud edastaksid oma kujutluse kunstiajaloo tähtsamatest hetkedest ja sellest, kuidas nad toda ajaloolist narratiivi kujutavad. Samuti võiks teha reportaažnäitusi teemal „Üks meie hulgast". Need edendaksid positiivseid isikukultusi armastusväärsetele või muidu tähelepanuväärsetele karakteritele, keda kodumaalt leida võib. Ma teeksin kindlalt Raiko Aasast näituse. Ta on klassikaline marksist Vastseliinast. Sa võid tema käest mis tahes asja kohta marksistlikku arvamust küsida, sa saad selle. Samuti on Raiko viinud turistipildi kavandamise ning sellel poseerimise uuele tasemele. Võin teda kõigile soovitada. Pöörakem tähelepanu inimestele, kohati on nad ilusad ja hirmsad, koomilised, kuid selle varjus ka tõsised ja traagilised, just nimelt konkreetsetele inimestele, mitte abstraktsetele, üldistatud inimestele, mingem nendele lähemale.

Selle jaoks, et selliseid asju teha, on tarvis leida suuremat tahet kollektivismiks, juba see, et tüübid endale relvalubasid kokku ajavad, vajab seda. Ja see tähendab kohati oma individuaalsuse allasurumist, jah. Kompromisse. Aga ei tasu karta, et kollektivism kuidagi olemuslikult individualismivastane oleks ja et inimese isiklik tähelend kultuuri tootmismassi sisse ära kaoks. Inimestele meeldivad teised inimesed ja inimeste näod ja nad tahavad teada „kes selle tegi". Koostöö toimib konkurentsist paremini. Ma räägin oma kogemusest. Siin ei ole suuremat millegi pärast konkureerida. Kultuuritüüpidel omavahel siis. Enamik rebimist toimub mingi prestiiži pärast, mis eksisteerib kümne inimese peas, või mingi olematu raha pärast. *Scrap that*. Tuleb käia koos, pakkuda õlatunnet, mobiliseerida inimesi, kasutada loovalt ära olemasolevaid kontakte ja materjale.

Kunstnike ja raha diskursus, mida ma kohe käsitlema hakkan, mõjub mulle üldiselt mõnevõrra ebameeldivalt, kuna see võib mõjuda ebasolidaarselt ülejäänud ühiskonnakihtidega, nimelt on kunstnikele antud midagi, mida töötule ja klienditeenindajale on vähem antud: see on kõnevõime, julgus astuda üles ja rääkida terve grupi nimel. Niimoodi me teame nende probleemidest rohkem kui mõnede teiste omadest. Ja ma kujutan ette, et enamik inimesi, kes on vahest ehk veel vähem tunnustatud, saavad selle jutu korduva nägemise peale ainult vihaseks. Isegi siis, kui sinu koht ühiskonnas ehk ongi tähtsam kui mõnel muul, siis tuleb selle teadmisega võimalikult ettevaatlikult ringi käia. Aga mina ei tegele kurtmisega, mul on tööplaan ja ma olen juba enne öelnud, et puuduv raha oleks hea mõte ise tekitada, sest muidu pole seda kuskilt tulemas.

Kollektivismist saaks isegi riikliku kraani keeraja teha, kuigi see nõuaks peale koostöövõime veel midagi haruldast – illusioonidest loobumist. Aga muidu on tegemist nii kena plaaniga, et ma soovitan seda ka muudele ühiskonnagruppidele. See paistab samaaegselt parempoolne ja vasakpoolne, see on nii *blunt*, et on ebaideoloogiline.

ANNA LIHTSALT RAHA

Ehk siis: kultuuritüübid moodustavad alliansi (kuna antud juhul on tähtis lüüa massiga, siis tuleb ühendada oma jõud kirjanike, vahest ka näitlejate ja üldse kõigiga, kes tulla viitsivad). Allianss saab aru, et poliitika on huijoo ning ei huvitu astmelisest tulumaksust ega perevääртustest. Allianss on mõistnud, et põhiliseks väärtuseks ning võimu kandjaks kapitalismi tingimustes on raha, ning ta teab, et vasakpoolsete jaoks on iga mõeldav valitsus liiga parempoolne ja parempoolsete jaoks on iga mõeldav valitsus liiga vasakpoolne ja et keegi ei saa seda, mida ta tegelikult tahab. Ütleme, et kultuuritüübid saavad koos pereliikmete ja poolehoidjatega kokku 20 000 hinge. Siis läheb kultuurialliansi esindaja erinevate parteide juurde ja ütleb: „*Yo*, mul on kuradi 20 000 häält müüa. Me hääletame mingi sinu poolt ja sa annad kultuurile mõnusalt raha juurde. Mind ei huvita, kust ja mille arvelt see tuleb, sa mõtled selle ise välja. *Also*, ilgelt kena oleks, kui me saaksime mingi oma tüübi kultuuriministriks. Sellise, kes ei käi kogu kultuurirahvale korraga närvidele, vaid umbes ainult pooltele. Häälte eest saab pealekauba selle, et me lõpetame enne valimisi sinu kallal kobisemise ja avaldame avalikult poolehoidu. Ütleme, et sa oled Mister Normalman ja *Patron of the Arts*."

Kui tahta seda ideoloogiliseks tagasi keerata, siis võiks küsida ka sama palju raha, kui on sõjaväel, sellepärast et kultuurirahvas on samuti selle rahva sõjavägi ning erinevalt tollest eelmisest töötab edasi ka okupeeritud territooriumil. Kultuuril, ja veel lisaks kultuurirahva produtseeritud kultuuril, on üks oluline, poolläbipaistev lisaväärtus, mis toimib ka siis, kui kultuuri objektid jäävad suurema tähelepanuta või on mannetud, ning see on nimelt see, et see tihti tagajärjetuks jääv jutt, mida nad räägivad, hoiab elus ja kannab edasi mingeid võrdlemisi tähtsaid põhimõtteid. Selliseid, millele teised vahest igapäevaselt ei mõtle, mis toimivad automaatselt, kuid millele siiski toetuvad inimeste igapäevane elu ja areng. Kultuuriinimene mitte ainult ei mõtle ise, vaid kannab edasi ka teiste mõtteid, tsitaate, ning elujõulisemad neist lõpetavad kõigi suus ja sellele ehitub meie elu. See on suhteliselt armetu katse seletada, miks on hea mõte omada inimgruppi, kes vestleb alatihti poolabstraktsetel teemadel, aga *well*. Huvitavad karakterid on ülepea väärtus, kas siis eeskujude või hoiatavate näidetena. Ning samuti, et üks põhilistest põhjustest, miks inimene peaks üldse tahtma siin riigis elada, on ilmselt selle kultuur, sest ega peale selle siin palju ei ole. Kena arhitektuur ja sulnid maastikud – neid leiaks ilmselt ka mujalt. Ehk siis, inimene, kui ta elab ikka veel siin, peaks endale tunnistama, et ta on mingit sorti patrioot, kas või selleks, et endale mitte tunnistada, et ta on liiga laisk, liiga hirmunud või liiga saamatu, et riigist lahkuda. Ja kui kultuur on ainus asi, mille pärast siin tegelikult mõtet olla on, äkki oleks mõtet sellele seniolematult, vürstlikult palju raha anda. Äkki nad teeksid midagi suurt sellega, nii et välismaalt tuldaks vaatama.

Siinkohal võib tekkida sisseharjunud protestireaktsioon: see on võimatu! Ma üldiselt ei soovita seda reaktsiooni. Soovitan seda alla suruda. See mõte muudab tahtetuks. Selleks et siin maailmas ülepea midagi teha, saati siis veel midagi suuremat kui harilikult, tuleb omaks võtta poolidioodi meeleseisund, kes peab kõike võimalikuks ning samas suhtub kõigesse sellise eemaloleva ebatõsidusega, et end ebaõnnestumise lööki eest kaitsta. Isegi kui sa midagi väga lolli teed, mäletad seda kolme aasta pärast ehk vaid ainult sina ja siis veel mõni inimene ja needki ilmselt mitte eriti halva sõnaga. Sa oled siin ühiskonnas nagu üksi toas, sa võid teha, mida tahad, halvim, mis võib juhtuda, on see, et keegi ei pane tähele, mida sa teed, kuid kui keegi juba niigi ei pane tähele, mida sa teed, ei ole ka midagi kaotada. Suuri asju on tehtud nimelt niimoodi, et neid on võimalikuks peetud, ning sageli on neid katsetusi saatnud nööked ja pilge. (Antu puhul on muidugi tegemist pooliku tõega. Tõe teine pool on üle võlli hoolikas strateegiate planeerimine ja jõu koondamine, et plahvatus võimalikult vägev tuleks.)

Sai räägitud ja räägitud ja vast ülemääragi räägitud, aga mis teha, kui nii heldelt täheruumi lubatakse. Süüdistage kõiges toimetust. Ja kui miski liiga julmalt närvidele käis, siis võta seda kui ulmet või konteksti alternatiivmaailmale. Kaugel olgu minust soov kedagi solvata.

Aitäh teile!

1 Baudrillard

KALLIS NEIU! SAAN TULLA TEID LÕPUKS VAATAMA, TEID, TEIE ÜKSINDUSSE. LIIGAGI HILJAKS OLEN JÄÄNUD. MEIE KIRJAVAHETUS ON PIKAKS VENINUD. SIISKI LOODAN, ET MEIE KOHTUMINE TEILE PETTUMUST EI VALMISTA JA TEIE MU KÄTT TAGASI EI LÜKKA AUSTUSEGA, AINULT TEIST MÕTLEV HANS-ERIK

KARIKAKRAMÄNG PROMENAAD

KUI SA JALUTAMA TULED, SIIS SA SAAD OMALE ÕHETAVAD PÕSED. SINUST SAAB ÕHETAVATE PÕSKEDEGA PRUUT

MA TULIN VAATAMA MILLIST LAUAHÕBEDAT SA KASUTAD. MA TAHAN SULLE JA SU TULEVASELE MEHELE HÕBELUSIKA KINKIDA

HANS-ERIK RITTER
312-924 NÕUDMISENI
MINA KIRJUTASIN SU AJALEHE KUULUTUSE PEALE.
MINA OLEN SINU HANS-ERIK

MITU AASTAT HILJEM, JAIG JALA ETTE, LÄBI LEHIEDE

KUULE

UNISTA OMA SIIS OMA SUURPÄRASTI HANS-ERIKUSTI

HÕH, MINE. ONG KÄRA SEAL ON PÕDINGA

STELLA SALUMAA 2012

XXIX PEATÜKK

NELJAS KORRUS PAREMAT KÄTT, 2

Tõlkinud Anti Saar

Neljanda korruse vasakpoolse korteri suur võõrastetuba pakub klassikalisi vaatepilte peojärgsest hommikust.

See on avar heledate tahveldistega ruum, mille põrandal on vaiba kokkurullimise või tagasitõmbamisega paljastatud peenelt laotud parkett. Kogu tagaseina võtab enda alla regendistiilis raamatukapp, mille keskosaks on tegelikult pettepildiga uks. Sellest paokil uksest paistab pikk koridor, mida mööda kõnnib umbes seitsmeteistaastane neiu, kes hoiab paremas käes piimaklaasi.

Võõrastetoas halli seemisnahkse kattega diivanil lebab teine neiu – võib-olla temale ongi see värskendav klaasitäis mõeldud –, ta magab sügaval diivanipatjade vahel, poolest kerest musta, lille- ja lehestikutikanditega suurräti all, ning näib kandvat seljas vaid enda jaoks ilmselgelt liiga suurt nailonjakki.

Kõikjal maas on raudi jäänused: hulk paariliseta kingi, pikk valge sokk, sukkpüksid, kõvakübar, võltsnina, papptaldrikud üksteise otsas, käkras või eraldi, täis toiduülejääke – redisekontse, sardiinipäid, näkitsetud saiakannikaid, kanakonte, juustukoorikuid –, paberlaevukesed, milles on olnud küpsised või assortiikommid, konid, pabersalvrätid, papptopsikud; diivanilaual erinevad tühjad pudelid ja võitomp, mida on vaevalt puudutatud, millesse aga on hoolikalt kustutatud hulk sigarette; mujal terve valik väikesi kolmnurkseid kandikuid, mis on ikka veel täis erinevaid suupisteid: rohelisi oliive, röstitud sarapuupähkleid, soolaküpsiseid, krevetikrõbuskeid; veel kaugemal, seal, kus on vaid veidi rohkem ruumi, väikesele pukile asetatud Côtes du Rhône'i veini tünnike, mille ees maas lebab hunnik põrandalappe, paar meetrit rullist jonnakalt eraldunud majapidamispaberit ning terve rida klaase ja peekreid, millest osa on alles pooleldi täis; siin-seal vedeleb kohvitasse, suhkrutükke, napsiklaase, kahvleid, nuge, tordilabidas, teelusikaid, õllepurke, kokakoolapurke, peaaegu kaelani täis pudeleid džinni, portot, armanjakki, Marie-Brizard'i, Cointreau'd ja banaanikoorelikööri, juuksenõelu, loendamatuid tuhatoosidena kasutusel olnud mahuteid, mis on tulvil söestunud tikke, tuhka, piibupõhjasid, sigaretikonisid, huulepulgaplekkidega või ilma, datlikivisid, Kreeka pähkli, mandli ja maapähkli koori, õunasüdameid, apelsini- ja mandariinikoori; erinevates kohtades on laokil mitmesuguste toidujääkidega kuhjatud taldrikud: neil leidub praeguseks veeldunud tarrendis singirulle, marineeritud kurgiviiludega kaunistatud veisepraelõike, pool petersellikimbukestega ilustatud külma merluusi, tomativeerandikke, majoneesipalmikuid ja hambuliseks lõigatud sidruniviile; osa anumaid on leidnud pelgupaiga puhuti ebaharilikes kohtades: radiaatorile on tasakaalu seatud suur jaapanipärane lakitud puust salatikauss, mille põhja on jäänud oliivide, anšoovisefileede, keedumunade, kapparite, tšillipipraribade ja krevettidega segatud riisisalati perad; diivani all on hõbevaagen, millel lebavad küljekuti puutumata jäänud kanakoivad ja täiesti või pooleldi näritud kondid; tugitoolis on koha leidnud kauss kleepja majoneesiga, pronksist kirjapressi alla, millel on kujutatud Scopase kuulsat „Arest puhkamas", on kiilutud rediseid täis alustass; praeguseks kuivanud kurgi-, baklažaani- ja mangoviilud ning käärivad salatilehed on peaaegu kõrgeimal raamaturiiulil Mirabeau' siivutute romaanide kuueköitelise väljaande otsas ning jäänused uhkest pidukoogist – milleks on olnud hiiglasuur oravakujuliseks nikerdatud besee – on kiilutud ohtlikult kahe vaibavoldi vahele.

Üle terve ruumi on laiali lugematu hulk ümbristes või ümbristeta vinüülplaate – peamiselt tantsumuusika, ent mõningate üllatusmomentidega: „2. soomusdivisjoni marsid ja fanfaarimängud", „Künnimees ja tema lapsed. Jutustab argoos Pierre Devaux", „Fernand Raynaud: „Kahekümne teisel Asnière'is", „Mai '68 Sorbonne'is", „La Tempesta di Mare, Antonio Vivaldi kontsert mi-bemoll mažooris, op. 8, nr 5, Léonie Prouillot' ettekandes süntesaatoril"; lõpuks vedeleb kõikjal veel lõhkikäristatud pappkarpe, kiiruga avatud pakendeid, nöörijuppe ning spiraaliks keeratud otstega kuldseid paelu, mis annavad tunnistust sellest, et pidu korraldati kas ühe või teise neiu sünnipäeva puhul, kelle vastu sõbrad on olnud iseäranis helded: arvestamata tahket ja vedelat toidukraami, mida mõned on toonud kingituseks, on külalised talle kinkinud väikese mängutoosi, mis kõigi oletuste kohaselt mängib viisi „Happy birthday to You", Thorwaldssoni sulejoonistuse, mis kujutab norra meest pulmarüüs: lühike tiheda hõbenööbireaga jakk, püstise krookkraega tärgeldatud särk, siidäärispaeltega vest, villaste tuttidega kokku tõmmatud kitsad põlvpüksid, pehmed vildid, kollakad saapad ning vööl vasktupes Skandinaavia nuga Dolknif, mis ühel õigel norralasel alati käepärast on; õige pisikese karbi Inglise akvarelle – millest võib järeldada, et neiu tegeleb meelsasti maalimisega; vanamoodsa postri kelmipilgulise baarmeniga, kes valab endale, pikk savipiip käes, klaasikest Hulstkampi kadakamarjaviina, mille ta pisemal, valepeegeldusega postril otse enda selja taga muide juba huultele on tõstnud, samas kui rahvahulk on just parasjagu kõrtsi sisse tulvamas ning kolm meest – üks õlgkübaras, teine pehmes viltkübaras, kolmas kõvakübaras – sissepääsul tõuklevad; veel ühe joonistuse – autoriks keegi sajandialguse ameerika karikaturist William Falsten ning pealkirjaks „The Punishment" („Karistus") –, mis kujutab voodis lamavat poisikest, kes unistab ta pea kohal rippuva mõttemulli järgi otsustades hõrgust koogist, mida ta perekond omavahel jagab ning millest tema on mingisuguse koeruse pärast ilma jäetud; ning viimaks, küllap veidi morbiidse maitsega naljahammaste poolt: mitmesugust pilakaupa, muuhulgas õrnemastki puudutusest välja kargava teraga vedrunoa ning kaunis hirmuäratava täpsusega järeletehtud suure musta ämbliku.

Ruumi üldisest väljanägemisest võib järeldada, et pidu oli tore, suisa suurejooneline, kuid ei pöördunud läbuks: mõni ümberläinud klaas, mõni sigaretijälg padjal või vaibal, mõnedki rasva- ja veiniplekid, kuid ei mingeid korvamatuid kahjusid, kui mitte arvestada pärgamendist lambivarju, mis on lõhki kärisenud, purki kanget sinepit, mis on voolanud ühele Yvette Horner' kuldplaadile, ning pudelit viina, mis on purunenud lillepotis, milles kasvanud habras papüürus vist küll enam kunagi ei toibu.

Elina Kassalu
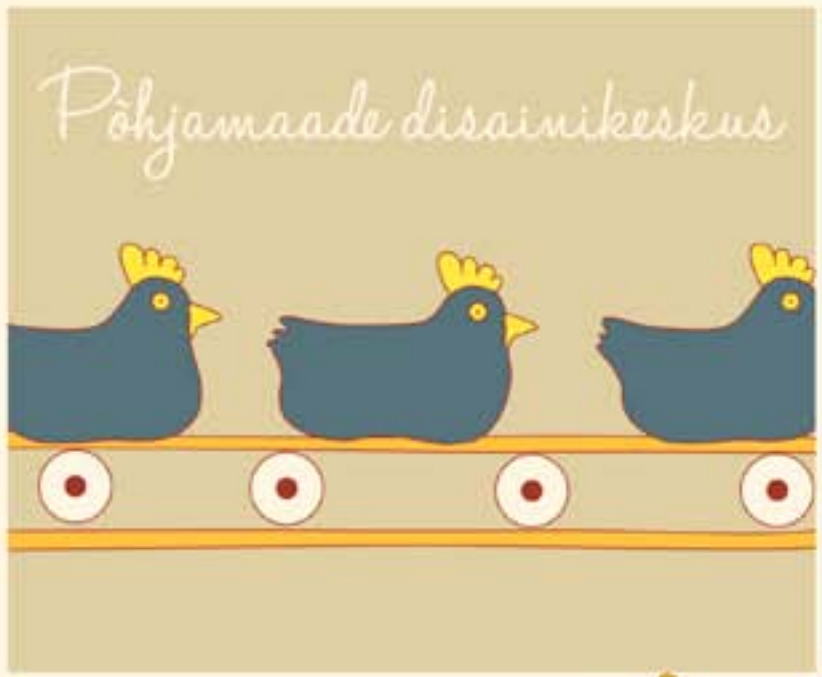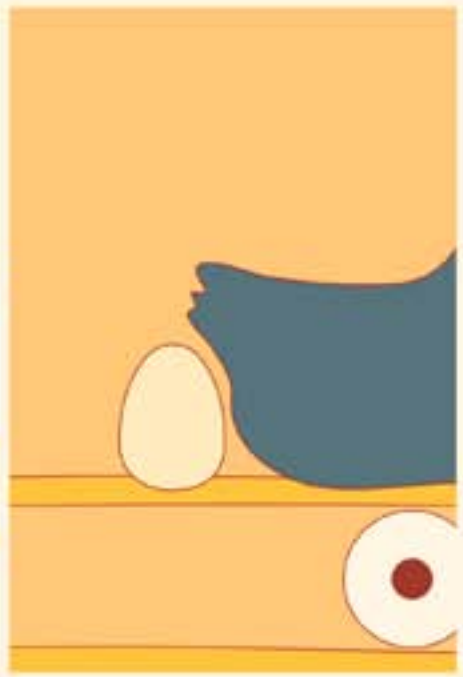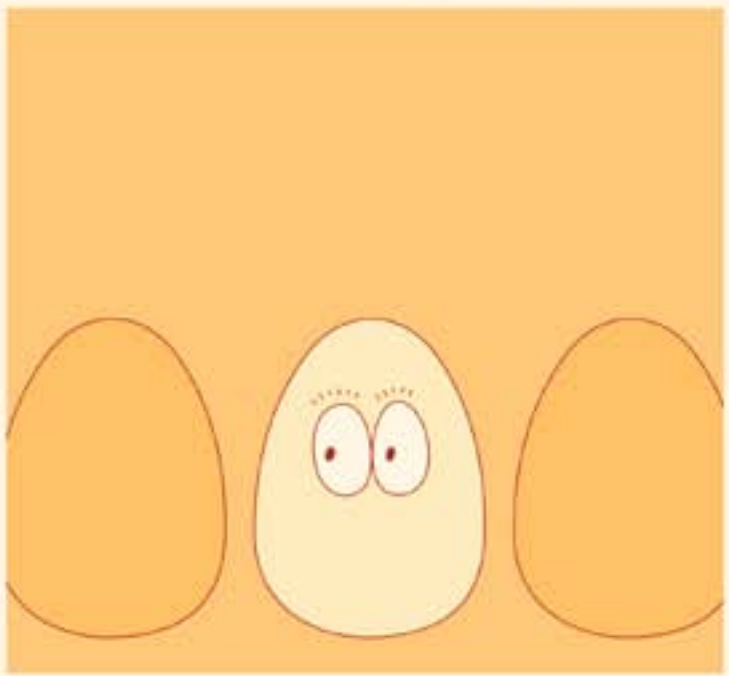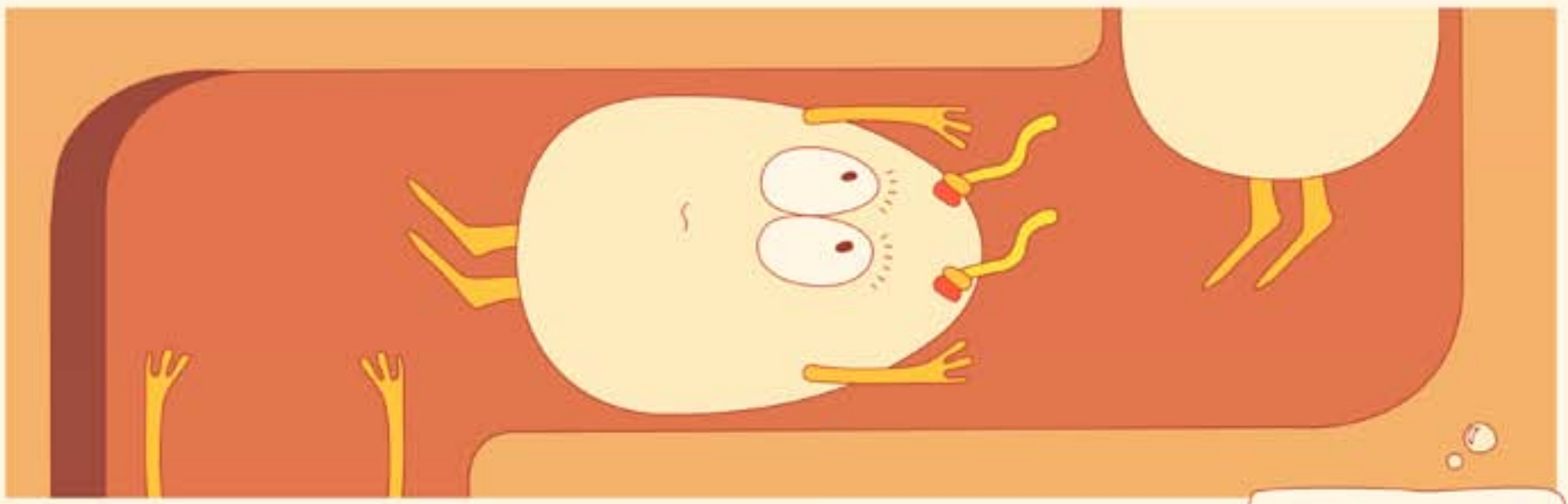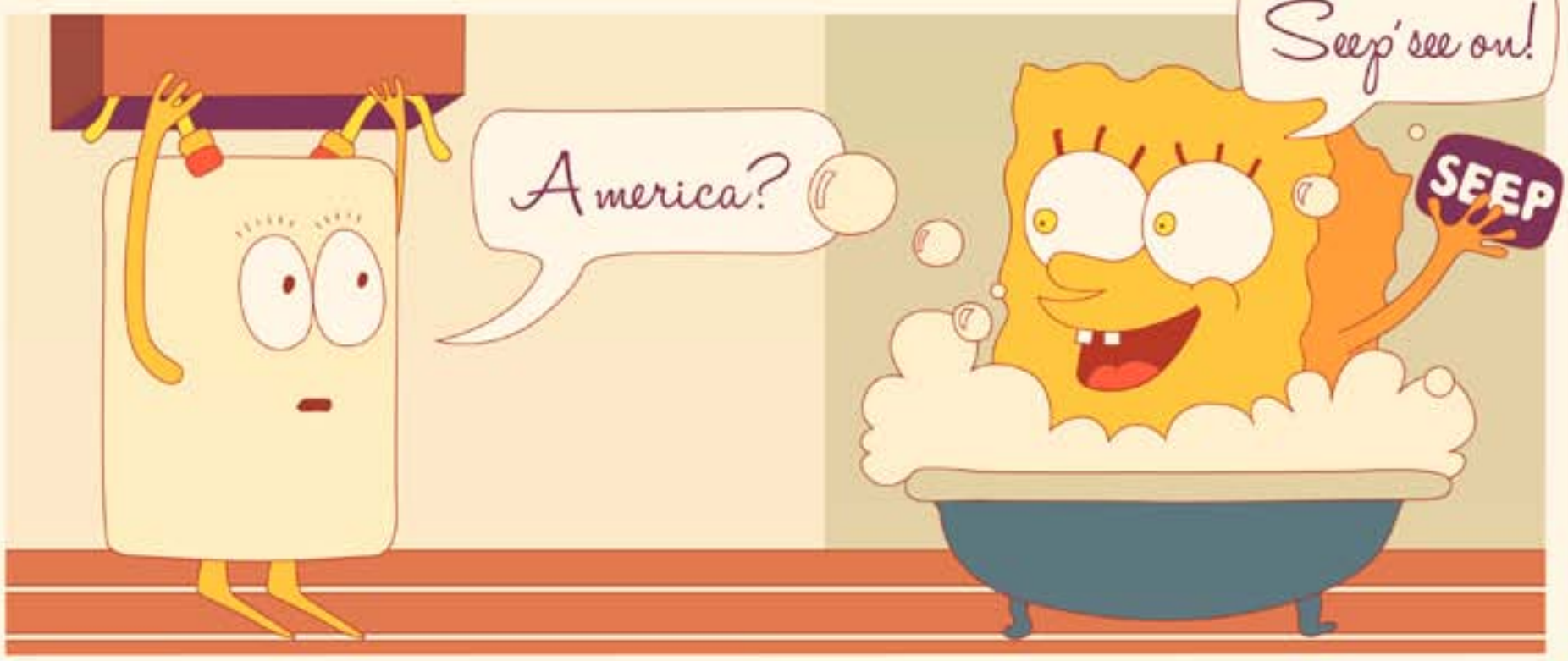
WEL COME TO AME RICA